

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ»

«INTERPRETATIVE CONTEXTS AND PERCEPTION OF SOCIAL
GROUPS»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ

ΡΟΔΟΣ , ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»

ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ
Α.Μ: 411/2013003

«ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ : ΛΥΠΟΥΡΛΗ ΕΛΕΝΗ ΛΕΚΤΟΡΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΡΟΔΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους εκείνους που συνέδραμαν με την βοήθειά τους στην εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας μου, με σκοπό την διερεύνηση του επιπέδου αντίληψης των ατόμων υπό το πρίσμα των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Πιο συγκεκριμένα, θα ήθελα να εκφράσω την βαθύτατη ευγνωμοσύνη μου απέναντι στην καθηγήτρια μου, Κα Λυπουρλή Ελένη όσον αφορά την επιλογή του θέματος, την παροχή λεπτομερών οδηγιών και γενικότερα την πολύτιμη βοήθειά της καθόλη την διάρκεια διεκπεραίωσης της πτυχιακής εργασίας. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους συμμετέχοντες που συνέβαλαν στην προσπάθεια των ερευνητικών μου μελετών και συνέδραμαν στην εξαγωγή αποτελεσμάτων με στόχο την ερμηνεία της αντιληπτικού τους επιπέδου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους γονείς μου για την συνεχή ηθική υποστήριξή τους στο έργο μου καθώς και όλα τα αγαπημένα μου πρόσωπα, που μου έδωσαν κουράγιο και έδειξαν εμπιστοσύνη σ' αυτήν μου την προσπάθεια.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	9
1.1 Υπάρχουν πολλοί τρόποι να δούμε το δάσος μέσα από τα δέντρα: Ένας οδηγός περιήγησης για την αφαιρετικότητα.....	9
1.1.1 Παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αφαιρετικής σκέψης.....	10
1.1.2 Αφαιρετικός και συμπαγής-συγκεκριμένος τρόπος σκέψης.....	12
1.1.3 Οι συνέπειες της αφαιρετικότητας.....	13
1.1.4 Χρήσιμες μέθοδοι για την μελέτη της αφαιρετικότητας.....	14
1.2 Η επικοινωνία των παιδιών που συσχετίζεται με τη Γλωσσική Ενδοομαδική Μεροληψία και την επιρροή της στα γνωστικά συμπεράσματα.....	19
1.2.1 Η διασύνδεση ανάμεσα στη γλωσσική προκατάληψη και τις στερεοτυπικές συμπεριφορές.....	19
1.2.2 Κατηγορικές ταξινομήσεις που επιτρέπουν την καταγραφή των γλωσσικών προκαταλήψεων.....	20
1.2.3 Η επιρροή της αφηρημένης νόησης στην εξαγωγή συμπερασμάτων.....	20
1.3 Το κακό βρίσκεται στις λεπτομέρειες: Αφηρημένες έναντι συγκεκριμένων δομών της διαφορετικής επιρροής της πολυπολιτισμικότητας μεταξύ των ομάδων.....	24
1.3.1 Η θεωρία του Δομικού Επιπέδου μπορεί να επηρεάσει τη στάση απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα;.....	26
1.3.2 Η αρχή της Έλλειψης Εφαρμογής και η επιρροή του πολιτικού προσανατολισμού αναφορικά με τη στάση των ατόμων απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα.....	27
1.4 Ο χάρτης της προκατάληψης: Συμπεριφορές και στερεότυπα που προκύπτουν από την επιρροή των ενδοομάδων.....	29
1.4.1 Διάκριση στερεοτυπικών ομάδων σε θερμές, ικανές και μεικτές.....	30
1.4.2 Κατηγορίες μεροληπτικών συμπεριφορικών τάσεων.....	32
1.4.3 Συναισθηματικές τάσεις παραγόμενες από τις εκάστοτε συμπεριφορές.....	34
1.5 Ανασυγκρότηση της μισαλλοδοξίας: Η αφηρημένη σκέψη μειώνει την προκατάληψη των συντηρητικών έναντι των μη κανονιστικών ομάδων.....	38
1.6 Ηθικές νοοτροπίες: Η αφηρημένη σκέψη αυξάνει την προτίμηση για “εξατομίκευση” σχετικά με την επισφράγιση των ηθικών θεμελίων.....	43

1.7 Ο ρόλος των αφηρημένων Δομικών Επιπέδων στην αύξηση της δημόσιας υποστήριξης για την αντιμετώπιση της τοπικής αδικίας.	46
1.8 Η κοινωνική πλευρά της αφαίρεσης: Η ψυχολογική απόσταση βελτιώνει τη συμμόρφωση στους κανόνες της ομάδας.	52
2. ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ-ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ.	55
2.1 Πρώτη Μελέτη.	55
2.2 Δεύτερη Μελέτη.	71
2.3 Τρίτη Μελέτη.	86
2.4 Τέταρτη Μελέτη.	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.	109

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται λόγος για τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα και ταυτόχρονα μέλη των κοινωνικών ομάδων, δημιουργούν ή διαφορετικά «κατασκευάζουν» στερεοτυπικές και συναισθηματικές αντιλήψεις καθώς και ηθικές κρίσεις ανάλογα με τα κοινωνικά φαινόμενα και την επιρροή που ασκούν στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Μέσα από τέσσερις ερευνητικές μελέτες, διαμορφωμένες υπό την μορφή ερωτηματολογίου, επιχειρήθηκε να προσδιοριστούν οι ουσιοκρατικές αντιλήψεις, οι στερεοτυπικές και συναισθηματικές τάσεις καθώς και συμπεριφορικές, οι οποίες χειραγωγούνταν από διαφορετικό κάθε φορά κειμενικό απόσπασμα, έτσι ώστε να γίνει σαφής η επιρροή του αφηρημένου ή συγκεκριμένου νοητικού μηχανισμού. Τα πορίσματα των δύο πρώτων μελετών, απέδειξαν ότι η θεωρία του Δομικού επιπέδου ήταν σημαντικός παράγοντας για την επιρροή των αντιλήψεων, ωστόσο οι δύο τελευταίες δεν παρουσίασαν επαρκή αποτελέσματα, παρόλα αυτά σε όλες τις περιπτώσεις έγινε διακριτή η σημασία των αφηρημένων και συγκεκριμένων νοητικών μηχανισμών.

ABSTRACT

This paper discusses how individuals and members of social groups create or otherwise "construct" stereotypical and emotional perceptions as well as moral crises depending on social phenomena and the influence they exert on the wider community. Through four research studies, formulated in the form of a questionnaire, attempted to identify the essential perceptions, the stereotypical and emotional tendencies as well as the behavioral ones, which were manipulated by a different textual excerpt, so that the influence of the abstract or specific mental mechanism came over. The findings of the first two studies have shown that Construal level theory was an important factor in the influence of perceptions, but the two latter did not show sufficient results, however in all cases, the significance of the abstract and specific mental mechanisms clarified.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα ερευνητική εργασία, επιχειρήσαμε να ασχοληθούμε σε πρώτο επίπεδο με τον τρόπο όπου τα άτομα δομούν σκέψεις και στερεοτυπικές αντιλήψεις, εκφράζοντάς τις μέσα από συμπεριφορές, συναισθήματα και στάσεις, οι οποίες επηρεάζουν όχι μόνο τα μέλη μιας ομάδας αλλά και το κοινωνικό σύνολο. Σύμφωνα με αντίστοιχες ερευνητικές προσπάθειες που έχουν προκύψει στον τομέα της Γνωστικής Ψυχολογίας, διαφαίνεται πως η θέση δύο νοητικών μηχανισμών, αυτών της αφηρημένης και εκείνον της συγκεκριμένης νόησης, είναι παράγοντες που επηρεάζουν ακόμη και την ίδια την εξέλιξη της κοινωνίας. Η αφαιρετικότητα, επιτρέπει στους ανθρώπους να διεισδύσουν σε βαθύτερες πτυχές των συμβάντων και να ανακαλύπτουν διαστάσεις που δεν είναι διακριτές από άλλους. Στον αντίποδα της αφαιρετικότητας, η συγκεκριμένη αντίληψη ή αλλιώς η συμπαγής σκέψη, αναφέρεται σε νοητικές πράξεις που σχετίζονται με φαινόμενα και καταστάσεις, οι οποίες άπτονται της αντιληπτικότητας των ατόμων και ερμηνεύονται μέσα από αναλυτικούς μηχανισμούς. Μέσα από αυτές τις δύο διαστάσεις, αναλύονται ποικίλες θεωρίες, μια εξ αυτών και εκείνης του Δομικού επιπέδου, το οποίο μεσολαβεί για την δημιουργία αντιλήψεων και τη σύναψη σχέσεων μεταξύ δύο ή περισσότερων ομάδων. Σημαντικός αναδεικνύεται και ο δείκτης της Γλωσσικής Προκατάληψης όπου με αγγλικούς όρους αναφέρεται ως LIB, σύμφωνα με τον οποίο επηρεάζονται είτε θετικά είτε αρνητικά, επιθυμητές ή ανεπιθυμητές ενέργειες που προκαλούνται από τα μέλη ποικίλων κοινωνικών ομάδων. Σε πολλές περιπτώσεις που θα αναλυθούν στην συνέχεια θα στοχαστούμε πάνω σε νοητικές διαστάσεις που διαμορφώνουν την κοινωνική πραγματικότητα και οι οποίες επηρεάζονται σε αναλογικό βαθμό από τα άτομα και ταυτόχρονα μέλη των ομάδων.

Εφόσον ολοκληρωθεί η θεωρητική αναδρομή σε ισχύοντα ερευνητικά άρθρα, θα αναδειχθούν τέσσερις εκτενείς έρευνες, όπου ασχολούνται με τον αφηρημένο και τον συγκεκριμένο τρόπο σκέψης, ο οποίος αποτελεί σημαντικό χειρισμό-κλειδί για την επιρροή της αντιληπτικής ικανότητας των ατόμων. Σε όλες τις μελέτες που έχουν την μορφή ερωτηματολογίου, αναπτύσσονται δηλώσεις οι οποίες αφορούν την ύπαρξη προσφυγικών ομάδων στον Ελλαδικό χώρο και οι οποίες αξιολογούνται σύμφωνα με τον τρόπο αντίληψης των φαινομένων από τα άτομα. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη ερευνητική προσπάθεια, γίνεται απόπειρα να αναδειχθεί η επιρροή της αφηρημένης νόησης στην αντίληψη των ανθρώπων, σχετικά με την δήλωση λόγων για τον οποίους οι ίδιοι πρέπει να διατηρούν αρμονικές σχέσεις με τις προσφυγικές ομάδες. Στην δεύτερη διαδοχική μελέτη, χρησιμοποιώντας έναν συγκεκριμένο χειρισμό-κλειδί, προσπαθήσαμε να διακρίνουμε αν η

αναφορά σε τρόπους με τους οποίους μπορούμε να επιτύχουμε αρμονικές σχέσεις με τους πρόσφυγες, θα ήταν σπουδαίος παράγοντας για να διακρίνουμε αν οι αναγνώστες θα επικεντρώνονταν σε λεπτομερείς αναφορές ή όχι. Αντίστοιχο σκεπτικό περιέβαλε και τις δύο τελευταίες μελέτες, όπου στην τρίτη δοκιμάστηκε αν η αφαιρετικότητα μπορούσε να επηρεάσει τις αντιλήψεις των ατόμων με αποτέλεσμα την αναφορά γενικών αξιών που οφείλουν να έχουν τα ίδια έτσι ώστε να βοηθήσουν τους πρόσφυγες, ενώ στην τέταρτη, επιχειρήθηκε να αναδειχθεί αν η συγκεκριμένη νόηση ήταν προβλεπτικός παράγοντας για την έκφραση δυσχερών καταστάσεων που βιώνουν τα άτομα αυτά.

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΟΛΛΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ: ΕΝΑΣ ΟΔΗΓΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΑΙΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ.

Στην ερευνητική εργασία που διεξήγαγαν οι Burgoon, Henderson, and Markman (2013), η έννοια της αφαιρετικότητας, έχει ορισθεί από πολλούς ερευνητές, ως η ικανότητα του ατόμου, να αντιλαμβάνεται βαθύτερες πτυχές των μηνυμάτων ή των επιχειρημάτων που λαμβάνει, διεισδύοντας στην ουσία των πραγμάτων, μελετώντας αόρατες διασυνδέσεις που ενυπάρχουν ανάμεσα στα μηνύματα αυτά. Με τον συνδυασμό των πρότερων γνώσεων που έχουν απομοιώσει και των νέων πληροφοριών που τείνουν να κατανοήσουν, τα άτομα μπορούν να αναπτύξουν νέες γνωστικές ικανότητες σε σχέση με κάποιο γεγονός. Από μια άλλη οπτική πλευρά, η αφαιρετικότητα, έχει ορισθεί ως μια φυσική διαδικασία προερχόμενη από την ανθρώπινη πνευματική λειτουργία, στην οποία ενυπάρχουν σημαντικά συστήματα νοητικής διεργασίας, που δίνουν λύση σε πολύπλοκα ζητήματα μέσω των βασικών νοητικών δομών.

Σύμφωνα με την άποψη του Jean Piaget, υπάρχουν δύο ταξινομήσεις της αφαιρετικότητας, εκείνη της ανακλαστικής (reflective abstraction) και η άλλη της εμπειρικής (empirical abstraction). Η ανακλαστική αφαιρετικότητα, υποστηρίζει πως το άτομο είναι σε θέση να συνθέτει τις προηγούμενες πληροφορίες που έχει εσωτερικεύσει, με τα νέα δεδομένα που λαμβάνει και με αυτό τον τρόπο να αναπτύξει τους γνωστικούς του μηχανισμούς. Με αυτό τον τρόπο, μαθαίνει να γενικεύει ένα σχήμα, μέσα από την προσαρμογή του σε υφιστάμενα σχήματα, σε μια ευρύτερη συγκέντρωση φαινομένων. Ωστόσο με την εμπειρική αφαιρετικότητα, δεν μπορούν να δημιουργηθούν νέοι γνωστικοί μηχανισμοί, οι οποίοι θα οδηγήσουν στην δημιουργία νέων σχημάτων, παρά μόνο να αφομοιωθούν ή να μην αφομοιωθούν κανόνες που σχετίζονται με κάποιο γεγονός. Επανερχόμενοι στον ορισμό της αφαιρετικότητας, οι ερευνητές, την όρισαν ως « *την διαδικασία αναγνώρισης ενός συνόλου των αμετάβλητων κεντρικών χαρακτηριστικών ενός αντικειμένου*», (Burgoon, Henderson, and Markman, 2013) γεγονός που υποδηλώνει, πως τα χαρακτηριστικά που λαμβάνονται υπόψη για την διεξαγωγή συμπερασμάτων παραμένουν σταθερά και αναλλοίωτα στο πέρασμα του χρόνου. Τα αμετάβλητα κεντρικά χαρακτηριστικά, αποτελούν γνωρίσματα ενός αντικειμένου και χρησιμοποιούνται για την ταυτοποίηση των αντικειμένων που υπάρχουν σε διάφορα περιβάλλοντα. Για παράδειγμα, τα αμετάβλητα κεντρικά χαρακτηριστικά ενός κτηρίου, μπορεί να είναι είτε εσωτερικά, να αντικατοπτρίζουν πράγματα που μπορούμε να παρατηρήσουμε, όπως τα τζάμια, το τσιμέντο, τα σίδερα, είτε λειτουργικά, δηλαδή να

υποδεικνύουν τον ρόλο που διαδραματίζουν, όπως να αποτελεί ένα εμπορικό κέντρο ή μια δημόσια υπηρεσία. Αξίζει να σημειωθεί, πως η αφαιρετικότητα, χωρίζεται σε επίπεδα και άρα δύνανται να υπάρχουν χαμηλά και υψηλά επίπεδα που να την προσδιορίζουν. Ένα υψηλό επίπεδο αφαιρετικότητας, συνεπάγεται την ανικανότητα των ατόμων να ταυτοποιήσουν τα αμετάβλητα κεντρικά χαρακτηριστικά των αντικειμένων, καθώς τα χαρακτηριστικά αυτά γίνονται ασαφή και μη παρατηρήσιμα. Αντίθετα, ένα χαμηλό επίπεδο αφαιρετικότητας, σημαίνει πως μπορούν να προσδιοριστούν ευκολότερα τα αμετάβλητα κεντρικά χαρακτηριστικά των πραγμάτων και επομένως μπορούν να παρατηρηθούν και να εντοπισθούν με σχετική ευκολία και ακρίβεια.

Η αφαιρετικότητα, καθίσταται σημαντική παράμετρος στον τομέα της Γνωστικής ψυχολογίας, διότι με την βοήθειά της, έχουμε την δυνατότητα να εξετάσουμε και συνακόλουθα να ερμηνεύσουμε παράγοντες με τους οποίους οι άνθρωποι μπορούν να συσσωρεύσουν, να ανακαταλάβουν και να εσωτερικεύσουν γνώσεις. Μέσω της αντίληψης των νοητικών μηχανισμών όπου χρησιμοποιούν τα άτομα για να προσλάβουν νέες γνώσεις, μπορούν να προβλεφθούν πτυχές των εμπειριών που έχουν βιώσει, όπου συγκροτούνται είτε με ευρείς είτε με συγκεκριμένους όρους. Συνήθως, ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν τα άτομα και εκφράζονται στον κοινωνικό χώρο, δίνει στοιχεία για τα βιώματα που ενυπάρχουν στον εσωτερικό τους κόσμο και τα οποία έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο στην συγκρότηση των συμπερασμάτων και των πεποιθήσεών τους. Αφού λοιπόν οι στάσεις και οι συμπεριφορές των ανθρώπων είναι το κλειδί για να διεισδύσουμε στα βαθύτερα μονοπάτια της σκέψης τους, μπορούμε παράλληλα να διαπιστώσουμε, αν οι στάσεις αυτές, μαρτυρούν την παρουσία στερεοτυπικών αντιλήψεων και συνεπώς κατά πόσο αυτές έχουν αντίκτυπο στις σχέσεις μας με άλλα άτομα.

1.1.1 Παράγοντες που συμβάλουν στην ανάπτυξη της αφαιρετικής σκέψης

Τα παιδιά, ήδη από μικρή ηλικία, μαθαίνουν να ταξινομούν σε κατηγορίες έμβια όντα, αντικείμενα αλλά και φαινόμενα, διευκολύνοντας έτσι την γνωστική τους ανάπτυξη. Έχει αποδειχθεί, ότι οι κατηγορίες που συντάσσονται από εκείνα, είναι αποτέλεσμα του επιπέδου χρησιμότητας των αντικειμένων. Αναλυτικότερα, τα παιδιά μαθαίνουν να ονομάζουν ένα αντικείμενο, με βάση την χρησιμότητα που του ασκούν και ύστερα μεταβαίνουν στην κατανόηση των ευρύτερων όρων που το απαρτίζουν. Η προσπάθεια ένταξης των νέων αντικειμένων σε προϋπάρχουσες κατηγορίες, βοηθάει το παιδί να ανακαλεί εύκολα τις νέες

πληροφορίες και να τις επεξεργάζεται. Για παράδειγμα, ένα παιδί που έχει σαν κατοικίδιο ζώο μια γάτα, μπορεί όταν ακούει τον όρο «γάτα» να τον συνδυάζει με το όνομα που της έχει δώσει, ενώ για ένα άλλο που δεν διαθέτει κάποιο κατοικίδιο ζώο, ο όρος γάτα είναι επαρκής για να υποδειχθεί η χρησιμότητά της. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, πως οι κατηγοριοποιήσεις των παιδιών, αλλάζουν ανάλογα με την χρησιμότητα που έχουν προσδώσει σε κάθε πράγμα. Μια ακόμη σημαντική παράμετρος για την ανάπτυξη αφαιρετικών μηχανισμών σκέψης, είναι η μετατόπιση μιας έννοιας από ένα συγκεκριμένο και γνώριμο πλαίσιο αναφοράς, σε ένα ποιο αφηρημένο και άρα πρωτόγνωρο. Για παράδειγμα, παιδιά που μαθαίνουν για πρώτη φορά γεωγραφία, μπορούν να κατανοήσουν τις διαφορές ανάμεσα στα ζώα που αποτελούν μια σαφή κατηγορία (κατηγορία ανωτέρου επιπέδου), στα θηλαστικά που αποτελούν μια υποκατηγορία των ζώων (κατηγορία μέσου επιπέδου) και στα δελφίνια που αποτελούν μια πτυχή της υποκατηγορίας αυτής (κατηγορία κατωτέρου επιπέδου).

Επιπλέον, οι γονείς μπορούν να διαδραματίσουν εξέχοντα ρόλο στην ανάπτυξη αφηρημένης σκέψης από μέρος του παιδιού, συζητώντας δυνατά τις ιδέες που έχουν πάνω σε διάφορα θέματα. Έχει αποδειχθεί ότι αυτή η πρακτική, συμβάλει στον να αναπτύξουν τα άτομα νέους γνωστικούς μηχανισμούς και πιο βαθιά αντίληψη. Μερικές πρακτικές που μπορούν να βοηθήσουν σε αυτή την διαδικασία, είναι η αναζήτηση εξηγήσεων, ιδιαίτερα με την χρήση ερωτηματικών αντωνυμιών (γιατί;), αλλά και η διατύπωση συμπερασμάτων σχετικά με κάποιο ζήτημα. Όσο προχωρά λοιπόν η ηλικιακή βαθμίδα, οι μαθητές μαθαίνουν να ιεραρχούν βασικές δομές, ξεκινώντας από ένα γενικό και σαφές επίπεδο και συνεχίζοντας σε ένα ειδικό και όλο και πιο άγνωστο επίπεδο. Μέσα από αυτά τα παραδείγματα, συνειδητοποιούμε, ότι η εννοιολογική ανάπτυξη των ατόμων, ξεκινά από πιο συγκεκριμένες σκέψεις και καταλήγει σε όλο και πιο αφηρημένες.

Εκτός από τις εμπειρίες των ατόμων, οι οποίες μπορούν να υποδείξουν αν και κατά πόσο ένας στοχαστής είναι αφηρημένος ή μη, σημαντικό ρόλο παίζει και η ψυχολογική απόσταση που κρατά σε σχέση με κάποιο γεγονός. Ένα ψυχολογικά απομακρυσμένο γεγονός, είναι αυτό που δεν εμπίπτει στην άμεση εμπειρία ενός ανθρώπου και συνεπώς εκείνος δεν μπορεί να εμπλακεί συναισθηματικά μαζί του. Το γεγονός αυτό, μπορεί να αποτελεί είτε άγνωστη εμπειρία για κάποιο άτομο, είτε να ανήκει στο μακρινό παρελθόν, είτε να είναι σχεδόν απίθανο να συμβεί σε κάποιον (Lieberman & Foster, 2009). Σε αυτή την περίπτωση λοιπόν, οι άνθρωποι όταν πρόκειται να εξηγήσουν ένα ψυχολογικά απομακρυσμένο γεγονός, χρησιμοποιούν περισσότερο αφηρημένους παρά συγκεκριμένους όρους, με αποτέλεσμα να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες.

1.1.2 Αφαιρετικός και συμπαγής - συγκεκριμένος τρόπος σκέψης

Η ενασχόληση με τον αφηρημένο τρόπο σκέψης, ξεκίνησε από τους Goldstein και Scheerer (1941), όταν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, εξέτασαν κλινικά τα θύματα που έφεραν εγκεφαλικά τραύματα και διαπίστωσαν, πως υπάρχουν δύο είδη σκέψης, η συγκεκριμένη (concrete thinking) και η αφηρημένη (abstract thinking). Ως αφηρημένη σκέψη, ορίζεται ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε ένα φαινόμενο ή γεγονός μέσα από ένα γενικό σύνολο. Το αφηρημένο στάδιο σκέψης, περιλαμβάνει δεδομένα τα οποία επιτρέπουν στο άτομο να λειτουργεί ευέλικτα και διεισδυτικά σε κάθε φάσμα γεγονότων και να οδηγείται σε συμπεράσματα και γενικεύσεις σχετικά με αυτά. Οι άνθρωποι που λειτουργούν με αφηρημένο τρόπο σκέψης, μπορούν να παρατηρούν χαρακτηριστικά και πτυχές ενός φάσματος που δεν είναι άμεσα αντιλήψιμα. Με αυτό τον τρόπο μεταβαίνουν σε βαθύτερες σκέψεις, δημιουργούν αναλογικές συνθήκες και μπορούν να μετατοπίσουν προηγούμενες γνώσεις σε νέους γνωστικούς τομείς. Ακόμα, οι αφαιρετικοί στοχαστές, έχουν την δυνατότητα να προσδίδουν χαρακτηριστικά ή ιδιότητες σε ένα αντικείμενο, τα οποία μπορεί να μην γίνουν κατανοητά από άλλους. Ως παράδειγμα, φέρεται η θέαση ενός σημαντικού αξιοθέατου όπως ο Παρθενώνας. Για τους ανθρώπους που λειτουργούν με αφηρημένο τρόπο σκέψης, η θέαση αυτού του μνημείου, μπορεί να φέρει στο μυαλό τους φιλοσοφικές έννοιες, όπως αυτή της ελευθερίας, της δημοκρατίας ή της φιλοσοφίας. Σε αντίστοιχη περίπτωση, ένας άλλος στοχαστής μπορεί να παραλληλίσει την αρχιτεκτονική δομή του Παρθενώνα με αντίστοιχες των Ρωμαϊκών χρόνων. Επιπροσθέτως, το άτομο με αφαιρετικό τρόπο σκέψης, είναι σε θέση να κατακερματίζει ένα σύνολο σε επιμέρους υποσύνολα καθώς και να βρίσκει κοινά στοιχεία. Άρα, τα άτομα που χρησιμοποιούν αφηρημένους μηχανισμούς σκέψης, μπορούν να στοχάζονται σχετικά με έννοιες, ιδέες ή σχέσεις που είτε συνδέονται είτε όχι με κάποιον γεγονός.

Κατά την διάρκεια της μέσης παιδικής ηλικίας, οι γνωστικές ικανότητες των παιδιών διαμορφώνονται μέσα από έναν νέο μηχανισμό σκέψης, ο οποίος ορίζεται ως συγκεκριμένος. Οι συγκεκριμένες νοητικές πράξεις όπως ισχυρίστηκε ο Piaget (Fleming, 2004), ορίζονται με τον όρο αυτό, διότι σχετίζονται με σκέψεις για αντικείμενα ή γεγονότα τα οποία είναι απτά και δεν υπόκεινται σε αφηρημένες διαπιστώσεις. Οι συγκεκριμένοι στοχαστές, αντιδρούν άμεσα στην θέαση ενός αντικειμένου, εξηγώντας τα χαρακτηριστικά εκείνα που παρατηρούν. Αυτό σημαίνει, πως αντιδρούμε αυθόρμητα προκειμένου να καταφέρουμε να εξηγήσουμε ένα φαινόμενο ή μια κατάσταση που υποπίπτει στην αντίληψή μας και αποτελεί συνάρτηση των ερεθισμάτων που έχουμε λάβει από το περιβάλλον αλλά και των εμπειριών που έχουμε

εσωτερικεύσει. Ακόμη, όταν χρησιμοποιούμε συγκεκριμένους νοητικούς μηχανισμούς, δεν μπορούμε να εξακριβώσουμε βαθύτερα αίτια των καταστάσεων που παρατηρούμε και δεν καταλαβαίνουμε τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων καταστάσεων. Παρατηρούμε, ότι τα άτομα είναι ικανά να χρησιμοποιούν εξίσου και τους δύο μηχανισμούς σκέψης είτε συνειδητά είτε ασυνειδήτα και να οδηγούνται σε σκέψεις και συμπεράσματα είτε μονοδιάστατες και συγκεκριμένες, είτε πολυδιάστατες και αφηρημένες.

1.1.3 Οι συνέπειες της αφαιρετικότητας

Η ψυχολογική απόσταση που κρατούν τα άτομα απέναντι σε κάποιο γεγονός που αναφέρεται στο μακρινό παρελθόν ή μέλλον, φαίνεται πως τα επηρεάζει σε προσωπικό βαθμό, καθώς έχει αποδειχθεί ότι μπορούν να γίνουν πιο δημιουργικά και γενικότερα να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στα γεγονότα της καθημερινότητας. Ακόμα, μια σημαντική θετική παράμετρος, αποτελεί το γεγονός πως οι αφαιρετικοί στοχαστές, έχουν διάθεση για συνεργασία με άλλα άτομα, είναι περισσότερο διαλλακτικοί και δέχονται τις πολλές και διαφορετικές πτυχές των πραγμάτων. Παράλληλα με αυτή την ικανότητα, είναι σε θέση να εξομαλύνουν κοινωνικές διαφορές με άλλα άτομα ή ομάδες και να αποφεύγουν τις κοινωνικές συγκρούσεις. Όσον αφορά τον γνωστικό τομέα, τα άτομα με αφηρημένο τρόπο σκέψης, αποκτούν νοητικούς μηχανισμούς ευρείας αντίληψης των φαινομένων, διευρύνοντας τους πνευματικούς τους ορίζοντες και καταφέρνοντας να διεισδύουν στο βάθος των πραγμάτων, χωρίς να εμμένουν στην επιφάνεια. Παράλληλα, έχουν διερευνηθεί και αρνητικές συνέπειες στην χρήση του αφαιρετικού τρόπου σκέψης, οι οποίες αφορούν τις στερεοτυπικές συμπεριφορές όπως και την μεταβίβαση μεροληψιών για θέματα που σχετίζονται με την υγεία. Στην πρώτη περίπτωση, άτομα που εμφανίζουν υψηλά επίπεδα αφαιρετικότητας, φαίνεται πως αντιστέκονται σε κάθε προσπάθεια πειθούς και πληροφόρησης, γεγονός που οδηγεί στην εμφάνιση περισσότερων στερεοτυπιών που αφορούν την αποτίμηση διαθέσεων άλλων ατόμων (Kozak, Marsh, & Wegner, 2006). Όταν τα άτομα είναι δύσκολο να πεισθούν για διαφορετικές προοπτικές πέραν των δικών τους, διατηρούν συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές και εναντιώνονται σε κάθε προσπάθεια τροποποίησής τους. Αντίθετα, χαμηλά επίπεδα αφαιρετικότητας, παρουσιάζουν μεγαλύτερη εύνοια σε κάθε προσπάθεια πειθούς, μειώνοντας με αυτόν τον τρόπο τις στερεοτυπικές συμπεριφορές. Στην δεύτερη περίπτωση, μεροληψίες είναι δυνατό να προκύψουν και για θέματα που σχετίζονται με την υγεία των ανθρώπων. Πιο

συγκεκριμένα, άτομα που δεν εμφανίζουν τα πρότυπα χαρακτηριστικά μιας ασθένειας, θεωρούν πως δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα υγείας και παραμένουν αδιάλλακτοι σε κάθε προσπάθεια πρόσληψής της.

1.14 Χρήσιμες μέθοδοι για την μελέτη της αφαιρετικότητας

Για την διαπίστωση του βαθμού της αφαιρετικότητας που χρησιμοποιούν τα άτομα και την μελέτη των ερευνών σχετικά με αυτή, έχουν χρησιμοποιηθεί χειρισμοί- κλειδιά, μέτρα- κλειδιά αλλά και χειρισμοί και μέτρα- κλειδιά, τα οποία αποκαλύπτουν διαφορετικές πτυχές της. Αρχικά οι χειρισμοί, μπορούν να χρησιμοποιηθούν έτσι ώστε τα άτομα να εκφράσουν αφηρημένες ή συγκεκριμένες σκέψεις αλλά και για να ερευνηθούν διαστάσεις της αφαιρετικότητας όπως οι συνέπειές της, η επίδραση της στον τρόπο συγκρότησης της ανθρώπινης νόησης καθώς και της διεξαγωγής συμπερασμάτων μέσω αυτής. Οι χειρισμοί αυτοί, έχουν ως στόχο να προκαλέσουν αφηρημένη ή συγκεκριμένη σκέψη στα άτομα και να εξετάσουν τα πορίσματα που προκύπτουν από την χρήση κάθε μιας από αυτές. Ως μια άλλη παράμετρος για την μελέτη των δύο τρόπων σκέψης, εμφανίζονται τα μέτρα- κλειδιά, σύμφωνα με τα οποία οι ερευνητές, μπορούν να εκτιμήσουν κατά πόσο οι άνθρωποι είναι ικανοί να χρησιμοποιούν αφηρημένους ή συγκεκριμένους όρους. Επιπλέον τα μέτρα, έχουν και μια ακόμη λειτουργία, εκείνη του ελέγχου των χειρισμών, ώστε να διευκρινιστεί ποιοι από αυτούς είναι κατάλληλοι για την μελέτη των δύο τρόπων σκέψης και ποιοι όχι. Υπάρχουν δύο επιμέρους κατηγορίες οι οποίες αναφέρουν σημαντικές μεθόδους για την μέτρηση των δύο νοητικών μηχανισμών. Στην πρώτη κατηγορία που αφορά την αφαιρετικότητα των αντιληπτικών ερεθισμάτων, η εξέταση αφαιρετικών και συγκεκριμένων τρόπων σκέψης, μπορεί να διερευνηθεί μέσω της μεθόδου που σχετίζεται με τα αυτά τα ερεθίσματα. Η μέθοδος αυτή διακρίνεται με στόχο να αποδείξει αν τα άτομα εστιάζουν σε ένα ολοκληρωμένο σύνολο, συνεπώς αν λειτουργούν με αφαιρετικούς μηχανισμούς, ή αν διακρίνουν κομμάτια τα οποία το διαμορφώνουν, δηλαδή αν σκέφτονται πιο συγκεκριμένα. Άλλωστε τα ερεθίσματα που δέχεται ο κάθε άνθρωπος, διαμορφώνουν την συμπεριφορά του, η οποία λειτουργεί ως αντίδραση σε αυτά.

- *Ιεραρχικά γράμματα:*

Μια εργασία που έγινε με σκοπό να διαπιστωθεί ο βαθμός αφαιρετικότητας των ατόμων, περιελάμβανε τον σχηματισμό μεγάλων γραμμάτων, από επιμέρους μικρά γράμματα. Η

προσπάθεια αυτής της έρευνας, έγκειται στο να διαπιστωθεί, αν οι στοχαστές μπορούν να εστιάσουν είτε στο μεγάλο γράμμα, είτε στο μικρό και με αυτόν τον τρόπο να εντοπιστεί ο βαθμός της αφαιρετικής τους σκέψης. Για παράδειγμα, όταν ένα άτομο επιλέγει το μεγάλο γράμμα, σημαίνει ότι η σκέψη του διακρίνεται από υψηλό επίπεδο αφαιρετικότητας, έναντι του άλλου ατόμου που εστιάζει στα επιμέρους γράμματα και άρα η σκέψη του είναι περισσότερο συμπαγής.

Η φιλοσοφία πίσω από την εργασία του Navon η οποία σχετίζεται με τα ιεραρχικά γράμματα, αποσκοπεί στο να δείξει ότι όσα αντικείμενα είναι κατηγοριοποιημένα σε ομάδες, απαρτίζονται από τοπικά και παγκόσμια χαρακτηριστικά. Ο εντοπισμός αυτών των δύο ειδών χαρακτηριστικών, είναι ενδεικτικός ενός αφηρημένου τρόπου σκέψης, ενώ ο εντοπισμός των τοπικών χαρακτηριστικών αποδεικνύει αντίστοιχα ένα συγκεκριμένο ή έστω λιγότερο αφηρημένο νοητικό μηχανισμό. Σύμφωνα λοιπόν με την μελέτη αυτή, δίνονται στους συμμετέχοντες μεγάλα γράμματα ως ένδειξη ενός παγκόσμιου δείκτη χαρακτηριστικών, τα οποία σχηματίζονται από επιμέρους μικρότερα, όπου εμφανίζονται με τοπικά χαρακτηριστικά και καλούνται να απαντήσουν ποιο γράμμα είναι αυτό που αντιλαμβάνονται με την πρώτη ματιά. Έτσι, όσοι απαντούν ότι το γράμμα που βλέπουν πρώτο είναι το Η, δηλαδή το μεγάλο, είναι εκπαιδευμένοι να πατούν ένα συγκεκριμένο πλήκτρο στον υπολογιστή, αλλά όταν αντικρίζουν το μικρό γράμμα L, πρέπει να πατούν διαφορετικό πλήκτρο.

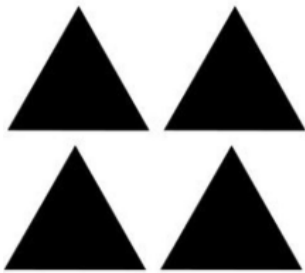
F	F	L	L	L	L
F	F	L			
F	F	F	F	L	L
F	F	L			
F	F	L			

Εικόνα 1. Παραδείγματα γραμμάτων με Παγκόσμια χαρακτηριστικά (αριστερά) και με Τοπικά χαρακτηριστικά (δεξιά) από την τροποποιημένη εργασία γραμμάτων του Navon (Huntsinger, Isbell & Clore, 2014).

- *Σχήματα Kimchi - Palmer:*

Τα σχήματα Kimchi - Palmer, έχουν διττό σκοπό όσον αφορά την μελέτη της αφαιρετικής σκέψης. Αρχικά, η εμφάνισή τους προήλθε εξαιτίας της κριτικής που ασκήθηκε στην εργασία που αφορούσε τα ιεραρχικά γράμματα, διότι θεωρήθηκε πως το χρονικό περιθώριο που δίνεται, μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τα ερεθίσματα και άρα την μέτρηση των παγκόσμιων και τοπικών χαρακτηριστικών. Επιπλέον στην εργασία

αυτή, κρίνεται πιο εύκολη μέθοδος ο εντοπισμός των σχημάτων από ότι των γραμμάτων. Επομένως, τα σχήματα Kimchi- Palmer, προέκυψαν ως συμπλήρωμα των ιεραρχικών γραμμάτων και σε αυτή την περίπτωση τα άτομα αντί για αριθμούς εντοπίζουν σχήματα αποτελούμενα από επιμέρους σχηματικές φιγούρες. Κατά τον ίδιο τρόπο, δίνονται εικόνες στους συμμετέχοντες στις οποίες αναπαρίσταται ένα μεγάλο σχήμα, το οποίο διαγράφεται μέσα από επιμέρους μικρότερα (τοπικά). Στόχος είναι να καταγράψουν τα άτομα ποιο από τα δύο σχήματα εντοπίζουν πιο εύκολα. Ενδεικτικά, δίνεται η παρακάτω εικόνα, στην οποία απεικονίζονται τέσσερα τριγωνικά σχήματα που απαρτίζουν ένα μεγάλο τετράγωνο. Ανάλογα με την διάσταση στην οποία θα εστιάσουν τα άτομα, είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε αν κοιτώντας τα τοπικά χαρακτηριστικά του σχήματος, δηλαδή τα τρίγωνα σκέφτονται με συγκεκριμένους νοητικούς μηχανισμούς, ή αν αντικρίζοντας τα παγκόσμια χαρακτηριστικά του, σκέφτονται με αφαιρετικό τρόπο.

Εικόνα 2. Στοιχεία δείγματος από τα σχήματα Kimchi - Palmer (Fredrickson & Branigan, 2005).

- *Μη ορατές αισθητήριες εργασίες*

Οι μη ορατές αισθητήριες εργασίες, έχουν ως σκοπό να αποδείξουν ότι οι αισθητηριακοί μηχανισμοί επηρεάζουν την αφαιρετικότητα και τον χρόνο αντίδρασης των ατόμων. Υποστήριξη σε αυτό τον ισχυρισμό, παρέχουν οι εργασίες στις οποίες οι συμμετέχοντες, έχοντας καλυμμένα τα μάτια τους, μπορούν να προσδιορίσουν μέσω των αισθήσεών τους και πιο συγκεκριμένα μέσω της αφής, της ακοής, της όσφρησης και της γεύσης, είτε συγκεκριμένα στοιχεία τροφίμων, είτε γενικά χαρακτηριστικά – και άρα αφηρημένα- στοιχεία.

Στην δεύτερη κατηγορία, ανήκει η αφαιρετικότητα των αντικειμένων. Τα μοντέλα της κατηγοριοποίησης, ισχυρίζονται ότι τα αντικείμενα, είναι δυνατόν να ταυτοποιούνται και να κατηγοριοποιούνται βάσει των ομοιοτήτων που παρουσιάζουν με αντίστοιχα αντικείμενα. Με αυτό τον τρόπο καταδεικνύεται, ο βαθμός με τον οποίο επηρεάζεται η αντιληπτική ικανότητα όσον αφορά τις αφηρημένες κατηγοριοποιήσεις των αντικειμένων και τις ταξινομήσεις των

ερεθισμάτων. Αντίθετα, η εύρεση διαφορών ανάμεσα στα αντικείμενα καταδεικνύει τις συγκεκριμένες κατηγοριοποιήσεις αυτών.

- *Πρωτότυπα έναντι παραδειγμάτων*

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Mullen, Pizzuto & Foels (2002), δόθηκαν στους συμμετέχοντες έντεκα ποτήρια στα οποία η μία ομάδα, κλήθηκε να παρατηρήσει τις ομοιότητες που αυτά παρουσιάζουν μεταξύ τους, απαντώντας έτσι στην αφηρημένη συνθήκη και η άλλη ομάδα, να εξακριβώσουν τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε αυτά, απαντώντας έτσι στην συγκεκριμένη συνθήκη.

- *Κοινά έναντι διακριτών χαρακτηριστικών*

Οι ερευνητές Fujita & Roberts (2010), προκειμένου να αναδείξουν την επιρροή της αφηρημένης σκέψης στην αντίληψη των ατόμων, σε έρευνα που πραγματοποίησαν, ζήτησαν από τους συμμετέχοντες να κατηγοριοποιήσουν τα χαρακτηριστικά που εμφανίζουν τέσσερις εικόνες, σε κοινά και διακριτά, όπου στα κοινά ήταν έκδηλη η παρουσία της αφαιρετικής νόησης ενώ στα διακριτά εκείνη της συμπαγούς.

- *Κατηγορίες έναντι παραδειγμάτων*

Σε μια σημαντική έρευνα και αρκετά διαφοροποιημένη από τις προαναφερθείσες, οι Fujita, Trope et al. (2006), παρότρυναν τους συμμετέχοντες, αντί να κατηγοριοποιήσουν κάποιο αντικείμενο με βάση τις ομοιότητες ή τις διαφορές του, να δημιουργήσουν οι ίδιοι ετικέτες ή κατηγορίες, έτσι ώστε να προσδιορίσουν διάφορα αντικείμενα. Στόχος της παρούσας εργασίας, είναι να μελετήσει τις επιπτώσεις της αφηρημένης σκέψης της ανθρώπινης προσωπικότητας σε τρεις διαστάσεις, που αφορούν την αυτορρύθμιση του ατόμου, την διαδικασία λήψης αποφάσεων αλλά και τη γλωσσική προκατάληψη.

- *Χαρακτηριστικά έναντι παραδειγμάτων*

Στην έρευνα που διεξήγαγαν οι Malkoc et al. (2010), δόθηκαν στους συμμετέχοντες λέξεις που ανήκουν σε κάποιες κατηγορίες, με σκοπό είτε να βρουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των κατηγοριών αυτών που εμπίπτουν σε έναν αφηρημένο τρόπο σκέψης, είτε να αναζητήσουν παραδείγματα σχετικά με τις κατηγορίες αυτές, έτσι ώστε να εξακριβωθεί ο συγκεκριμένος τρόπος σκέψης τους. Με αυτό τον τρόπο, μπορούσαν να εντοπιστούν με ευκολία τα αποτελέσματα της αφαιρετικότητας που είναι σύμφωνα με την λήψη αποφάσεων.

- *Χαρακτηριστικά μεταβιβάσιμα ή μη*

Αναφορικά με την λήψη αποφάσεων από μέρους των ατόμων, γίνεται επιλογή ενός αντικειμένου βάσει των χαρακτηριστικών του. Πιο συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά μπορούν να διακριθούν σε μεταβιβάσιμα ή μη, όπου στην πρώτη περίπτωση αναδεικνύονται τα κοινά σημεία των αντικειμένων, ενώ στην δεύτερη περίπτωση εντοπίζονται οι μοναδικές και αυθεντικές διαστάσεις τους όπου δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές. Αξίζει να σημειωθεί, πως τα μη παρατηρήσιμα χαρακτηριστικά εξαιτίας του αμετάβλητου χαρακτήρα τους, συγκεντρώνουν μεγαλύτερο βαθμό αφαιρετικότητας και μπορούν να γίνουν δείκτης της αφηρημένης σκέψης των ατόμων.

- *Αφαιρετική έναντι συγκεκριμένης αυτό-σκέψης*

Σε μια εργασία που προήλθε έπειτα από πρωτοβουλία των Updegraff & Suh (2007), επιχειρήθηκε να διαπιστωθεί ο βαθμός με τον οποίο τα άτομα σκέφτονται αφαιρετικά σε σχέση με τον εαυτό τους αλλά και την καθημερινότητά τους. Έτσι, τους δόθηκαν δέκα ουδέτερες εικόνες, όπου κατά την θέασή τους έπρεπε να διατυπώσουν μια αυτό-σκέψη που τους προκαλούσαν. Όταν οι συμμετέχοντες εστίαζαν σε στάσεις ή ιδέες που είχαν για την πορεία της ζωής τους, τότε η σκέψη τους είχε μεγάλο ποσοστό αφαιρετικότητας καθώς μπορούσαν να προβούν σε μια γενική εικόνα που φαντάζονται για αυτούς. Αντιθέτως, όταν επικεντρώνονταν σε συγκεκριμένα γεγονότα, μέσα από τα οποία αισθάνονταν ταυτοποίηση, χρησιμοποιούσαν μια συγκεκριμένη αυτό-σκέψη.

- *Λέξεις έναντι εικόνων*

Σημαντική καθίσταται η διάκριση μεταξύ των λέξεων και των εικόνων σχετικά με τις επιπτώσεις που διαδραματίζουν στην αφηρημένη ή συμπαγή σκέψη των ατόμων. Οι εικόνες, ακριβώς επειδή περιέχουν αμεσότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα, παρουσιάζουν πιο λεπτομερή χαρακτηριστικά γνωρίσματα και άρα πιο συγκεκριμένα. Οι λέξεις ωστόσο, επειδή περιλαμβάνουν πολλαπλά νοήματα και ποικίλες λειτουργίες, η σημασιολογική και λειτουργική τους ανάδειξη εξαρτάται από τον τρόπο σκέψης του κάθε ομιλητή, γεγονός που προδίδει την ευρεία και αφηρημένη φύση τους.

1.2 Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΗ ΜΕΡΟΛΗΨΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΣΤΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Ο δείκτης της γλωσσικής προκατάληψης των μελών μιας ομάδας, αλλιώς ως (LIB), έχει οριστεί για να περιγράψει την τάση, στην οποία επιθυμητές ενέργειες που πράττονται από τα μέλη εντός μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, καθώς και εκείνες οι οποίες είναι ανεπιθύμητες από μέλη που βρίσκονται εκτός της ομάδας αυτής, καταγράφονται σε υψηλό στάδιο αφαιρετικότητας. Σε αντίθεση, οι αρνητικές ενέργειες που διαπράττονται από μέλη εντός μιας ομάδας και οι αντίστοιχες θετικές που πράττονται εκτός της ομάδας αυτής, περιγράφονται σε συγκεκριμένο ή αλλιώς συμπαγές πλαίσιο. Σε σχετική αναφορά τους οι Whitley & Kite (2010), τονίζουν πως οι δηλώσεις που εμπίπτουν σε αφαιρετικό στάδιο είναι ασαφείς και δύσκολο να αποδειχθούν αναποτελεσματικές, ωστόσο όσες περιγράφονται σε συγκεκριμένο στάδιο, είναι περισσότερο σαφείς και εύκολο να εξεταστούν αν περιέχουν στερεοτυπικές αντιλήψεις. Οι ηλικίες στις οποίες έχει αποδειχθεί ότι μπορεί να εμφανιστεί η γλωσσική προκατάληψη, περιλαμβάνουν άτομα νεαρής ηλικίας, ακόμα και παιδιά 4 ετών, ωστόσο σε μεγαλύτερο βαθμό, εντοπίζεται σε άτομα μέσης ηλικίας, τα οποία αφενός έχουν αναπτύξει μηχανισμούς αφαιρετικής σκέψης και αφετέρου έχουν καλλιεργήσει περισσότερο την γλωσσική τους ικανότητα.

1.2.1 Η διασύνδεση ανάμεσα στη Γλωσσική προκατάληψη και τις στερεοτυπικές συμπεριφορές

Για ποιον λόγο, μας ενδιαφέρει ο δείκτης LIB και σε τι χρησιμεύει σε σχέση με τις στερεοτυπικές συμπεριφορές; Η γλώσσα, αποτελεί το κύριο μέσο για την επικοινωνία μεταξύ των μελών των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και μέσω αυτής διαδίδονται αξίες, ιδέες, αντιλήψεις αλλά και στερεοτυπίες, οι οποίες διαιωνίζονται από γενιά σ γενιά αλλά και από τους φορείς που υπάρχουν μέσα σε μια κοινωνία (όπως, τα ΜΜΕ). Συνεπώς, το Γλωσσικό Μοντέλο της προκατάληψης, έρχεται για να εξετάσει την μεροληπτική χρήση της γλώσσας από μέρους των κοινωνικών ομάδων και άρα την διαίωνη μέσω αυτής στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Οι όροι «προκατάληψη» και «στερεότυπο», είναι συναφείς, καθώς ο μεν αναφέρεται στην αρνητική στάση που υιοθετούν τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας ενάντια σε κάποια άλλη, ενώ ο δε επισημαίνει τις αντιλήψεις που πηγάζουν εις βάρος της ομάδας αυτής, με αποτέλεσμα την διατήρηση μιας συγκεκριμένης στάσης. Τα κοινωνικά μηνύματα, τα οποία διαδίδονται μεταξύ των μελών της ομάδας και εκφράζουν στερεοτυπίες απέναντι σε

αντίστοιχα μέλη των εξωτερικών ομάδων, έχουν ως σκοπό την υπαγωγή στην ομάδα – στόχο αλλά και την δημιουργία θετικής εντύπωσης. Αυτό συνεπάγεται, πως τα άτομα στην προκειμένη περίπτωση, αρέσκονται στο να αισθάνονται ότι ανήκουν σε μια ομάδα και χαίρουν την εμπιστοσύνη αυτής, καθώς έτσι μπορούν να δημιουργήσουν μια κοινή κοινωνική ταυτότητα.

1.2.2 Κατηγορικές ταξινομήσεις που επιτρέπουν την καταγραφή των Γλωσσικών προκαταλήψεων.

Προκειμένου να κατανοηθεί ο τρόπος με τον οποίο εξετάζεται η Γλωσσική ενδοομαδική προκατάληψη, δίνονται στους συμμετέχοντες γεγονότα που παρουσιάζονται για παράδειγμα σε κινούμενα σχέδια, τα οποία αντιστοιχούν σε τέσσερις διαφορετικές απαντήσεις. Αυτές με την σειρά τους, αντιπροσωπεύουν τέσσερα επίπεδα στα οποία εμπίπτει η αφαιρετικότητα και κατηγοριοποιούνται με βάση την Γλωσσική Μοντελοποιημένη Κατηγορία (LCM). Το μοντέλο αυτό, που αναπτύχθηκε από τους Semin και Fielder's (1988), περιέχει τέσσερις κατηγορίες με βάση τις οποίες μπορούν να περιγραφούν τα άτομα. Για παράδειγμα, σε μια κατηγορία, εμπεριέχονται ρήματα περιγραφικής ενέργειας, τα οποία αναφέρονται σε ένα παρατηρούμενο συμβάν και μπορούν να δώσουν πληροφορίες για την δράση ενός ατόμου σχετικά με κάποιο γεγονός, ενώ σε μια άλλη κατηγορία, εμπεριέχονται ρήματα ερμηνευτικής ενέργειας, τα οποία δίνουν νόημα σε μια συγκεκριμένη πράξη. Στις εναπομένουσες κατηγορίες, τοποθετούνται ρήματα (state verbs), τα οποία περιγράφουν την ψυχολογική κατάσταση που βιώνει ένα άτομο, αναφερόμενα σε ένα συγκεκριμένο γεγονός ή σε μια συμπεριφορά και στην τελευταία κατηγορία, περιλαμβάνονται επίθετα, με την βοήθεια των οποίων μπορούν να περιγραφούν χαρακτηριστικά ατόμων ή καταστάσεις σε ένα υψηλό αφαιρετικό επίπεδο. Ανάλογα λοιπόν με τον τρόπο που θα χρησιμοποιηθούν τα γλωσσικά φαινόμενα, θα επηρεαστούν και τα συμπεράσματα τα οποία θα δημιουργήσουν τα άτομα, είτε σε σχέση με κάποιο φαινόμενο, είτε σε σχέση με κάποια συμπεριφορά.

1.2.3 Η επιρροή της αφηρημένης νόησης στην εξαγωγή συμπερασμάτων

Η γλώσσα, χρησιμοποιείται για την επικοινωνία και την ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στα μέλη μιας κοινωνίας. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσα από αυτή την διαδικασία, έχει ερευνηθεί πως επηρεάζουν τις αντιλήψεις των ατόμων σχετικά με κάποια φαινόμενα ή καταστάσεις και εξαρτώνται από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται και

τοποθετούνται οι λέξεις μέσα σε μια πρόταση, δίνοντάς της νόημα. Από αυτή την άποψη, το γλωσσικό σύστημα, μπορεί να μεταφέρει ιδέες, αντιλήψεις αλλά και στερεότυπα, τα οποία προκύπτουν από την εκάστοτε επιλογή λέξεων και την συνάφεια τους με συγκεκριμένες καταστάσεις. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την περίπτωση, κατέχει και το Μοντέλο της Γλωσσικής Κατηγορίας, όπου οι τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες που αναφέρθηκαν παραπάνω, μπορεί να συμβάλλουν στην εξαγωγή διαφορετικών συμπερασμάτων, που προέρχονται είτε από την χρήση συγκεκριμένης, είτε αφηρημένης σκέψης. Αναλυτικότερα, έχει διαπιστωθεί, ότι η χρήση της αφηρημένης γλώσσας, επιτυγχάνεται με την βοήθεια επιθέτων ή ρημάτων (state verbs), παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο γενικευμένες πληροφορίες για την συμπεριφορά ή την δράση ενός ατόμου. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτήν, οδηγούν τα άτομα στην πεποίθηση ότι οι ενέργειες αυτές, είναι πιθανό να επαναληφθούν και στο μέλλον, εξαιτίας του αφηρημένου τρόπου με τον οποίο δίνονται οι πληροφορίες, προσδίδοντας στις πράξεις αυτές σταθερότητα και συνάφεια. Αντίθετα, με την χρήση συγκεκριμένης γλώσσας και ειδικότερα με την αξιοποίηση ρημάτων περιγραφικής και ερμηνευτικής ενέργειας, τα άτομα χρησιμοποιούν συγκεκριμένους όρους για να εκφραστούν λεπτομέρειες για κάποιο γεγονός ή πράξη. Από αυτή την διαδικασία, διαπιστώνεται πως η μεροληπτική χρήση της Γλώσσας, χρησιμοποιείται για να περιγράψει με αφηρημένο τρόπο θετικές ενδο-ομαδικές δράσεις, δίνοντας τους μια σταθερότητα μέσα στον χρόνο, αλλά και επαναληπτικό χαρακτήρα, προκειμένου τα μέλη της ομάδας αυτής να πεισθούν για την ανωτερότητά αλλά και την αξία της. Σε αντίθεση, η χρήση συγκεκριμένης γλώσσας για τις αρνητικές εξωομαδικές συμπεριφορές, πραγματοποιείται για να πληροφορήσει με λεπτομέρειες τα μέλη της ενδο ομάδας, σχετικά με τις ενέργειες των μελών της εξωομάδας, οι οποίες είναι άγνωστες στο ευρύ κοινό. Για αυτό το λόγο, τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την συγκεκριμένη ή την αφηρημένη χρήση της γλώσσας και οι διαφορές όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αναπαρίστανται τα γεγονότα, οδηγούν στην δημιουργία στερεοτύπων και προκαταλήψεων σε βάρος των ομάδων. Σημαντική είναι η συμβολή της έρευνας που πραγματοποιήθηκε (Werkman, Wigboldus & Semin, 1999) και αφορούσε δύο παραμέτρους. Η πρώτη, διερεύνησε αν η Γλωσσική χρήση με συγκεκριμένους ή αφηρημένους όρους, επηρεάζει την περιγραφή μιας θετικής ή αρνητικής συμπεριφοράς και η επόμενη, έθεσε το ζήτημα της αύξησης της μεροληπτικής χρήσης της Γλώσσας ανάλογα με την αύξηση της ηλικίας. Τα πορίσματα από την πρώτη περίπτωση, έδειξαν, ότι όταν οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να περιγράψουν την συμπεριφορά αγαπημένων χαρακτήρων κινουμένων σχεδίων, χρησιμοποίησαν αφηρημένους όρους προκειμένου να εξηγήσουν την επιθυμητή συμπεριφορά τους. Αντίθετα, όταν τους ζητήθηκε να περιγράψουν την ανεπιθύμητη συμπεριφορά των

ίδιων χαρακτήρων, χρησιμοποίησαν πιο συγκεκριμένους όρους, γεγονός που αποδεικνύει ότι υπάρχει μεροληπτική χρήση της Γλώσσας. Η πιθανότητα για την επανάληψη κάποιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς, προκύπτει από την χρήση αφηρημένων όρων, οι οποίοι προσδίδουν την αιτία για την οποία προκαλείται η μεροληπτική στάση. Ωστόσο, οι συγκεκριμένοι όροι, δεν οδηγούν τα άτομα στα ίδια συμπεράσματα, πράγμα που σημαίνει πως ο τρόπος σύνθεσης των μηνυμάτων, ενδείκνυται για τα συμπεράσματα που μπορεί να προκύψουν. Εφόσον αυτή η παράμετρος εξετάστηκε, μια άλλη σημαντική ήρθε για να ερευνηθεί αν ο δείκτης του LIB, αυξάνεται ή όχι ανάλογα με την ηλικία. Διαπιστώθηκε λοιπόν, πως ο δείκτης αυτός είναι ανάλογος της ηλικίας των παιδιών, ωστόσο εμφανίζεται σε μεγαλύτερο ποσοστό από την περίοδο της μέσης ηλικίας και μετά. Άτομα από 8 έως 19 χρόνων, αποδείχτηκε ότι παρουσιάζουν δείγματα μεροληπτικής χρήσης της γλώσσας και παράλληλα με αυτή την αύξηση είναι και η επιλεκτική χρήση της αφηρημένης γλώσσας. Το γιατί τα άτομα μπορούν να χρησιμοποιούν επιλεκτικά αφηρημένους ή συγκεκριμένους όρους, είναι ένα ερώτημα που θα διερευνηθεί στην συνέχεια.

Σε συνδυασμό με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, διαπιστώθηκε πως τα άτομα, είναι ικανά να καταλήγουν σε συμπεράσματα ανάλογα με τον τρόπο που χρησιμοποιούν την γλώσσα. Η αφηρημένη και η συγκεκριμένη χρήση της γλώσσας, οδηγούν σε διαφορετικές διαπιστώσεις σχετικά με πράξεις ή καταστάσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι άνθρωποι. Μάλιστα, έχει διαπιστωθεί, πως ανάλογα με το επίπεδο της αφαιρετικότητας, τα άτομα εξάγουν συμπεράσματα τα οποία δεν τα αποδίδουν στις καταστάσεις που βιώνουν οι άνθρωποι αλλά στην ίδια τους την προσωπικότητα. Στήριξη για αυτή την διαπίστωση, αποτέλεσε η σχετική έρευνα που διεξήχθη, σχετικά τα στοιχεία αυτά που δείχνουν ότι η αφηρημένη ή η συγκεκριμένη γλώσσα, επηρεάζει διαφορετικά τα συμπεράσματα των ατόμων και παράλληλα τα μηνύματα τα οποία λαμβάνουν. Βρέθηκε λοιπόν, πως τα παιδιά μπορούσαν να προσδιορίσουν το επίπεδο αφαιρετικότητας το οποίο υπήρχε μέσα σε μια πρόταση και να καταλήξουν σε συμπεράσματα τα οποία προέβλεπαν ότι η επανάληψη μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς, είναι πιθανότερο να συμβεί όταν το επίπεδο αυτό ήταν υψηλότερο σε σχέση με κάποιο άλλο. Επίσης αποδείχθηκε, ότι η απόδοση διάθεσης από μέρους των ατόμων εξελίσσεται με βάση την αύξηση της ηλικίας τους και άρα τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν γίνονται όλο και πιο ισχυρά. Για να κατανοηθεί όμως ο όρος «απόδοση διάθεσης», πρέπει να τονισθεί ότι σχετίζεται με την ανθρώπινη συμπεριφορά ενός ατόμου σε σχέση με την κοινωνική του δράση και πως πολλές φορές αυτή η δράση, τείνει να εξηγείται βάσει των προσωπικών του χαρακτηριστικών και όχι βάσει των καταστάσεων που αντιμετωπίζει. Τα ευρήματα αυτά, έγιναν γνωστά από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε και

η οποία γνωστοποίησε, πως οι αφηρημένοι όροι και συνεπώς η χρήση αφηρημένων διηγήσεων, απορρέουν σε συμπεράσματα τα οποία τείνουν να καταλογίζουν την ευθύνη μιας πράξης σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του προσώπου παρά σε σχέση με την κατάσταση που βιώνει. Για παράδειγμα όταν ζητήθηκε από τους εξεταζόμενους να επιλέξουν ύστερα από την διήγηση μιας ιστορίας, αν θεωρούν πως ο δράστης αυτής είναι γενικά αστείος ή ότι μόνο η πράξη την οποία έκανε ήταν αστεία, εκείνα αποφάνθηκαν σε μεγαλύτερο ποσοστό, πως το άτομο αυτό ήταν αστείος σαν χαρακτήρας. Αυτή η δήλωση συνεπάγεται, πως ο δράστης αυτός, θα μπορούσε να επαναλάβει μια αντίστοιχη πράξη στο μέλλον επειδή η προσωπικότητά του είναι χιουμοριστική. Άρα, η συμπεριφορά ενός ατόμου, είναι περισσότερο πιθανό να επαναληφθεί στο μέλλον, όταν το επίπεδο της αφαιρετικότητας της είναι υψηλό, ενώ λιγότερο πιθανό, όταν είναι χαμηλό.

Συνοψίζοντας, οι δύο έρευνες ήρθαν να δώσουν υποστήριξη στις δύο υποθέσεις που διατυπώθηκαν από τους ερευνητές, για το αν η λειτουργία της Γλωσσικής ενδοομαδικής μεροληψίας υφίσταται κι αν τροποποιείται ανάλογα με την χρήση αφηρημένων ή συγκεκριμένων όρων και η δεύτερη ήρθε να αποδείξει ότι οι διηγήσεις που πραγματοποιούνται είτε σε αφαιρετικό είτε σε συγκεκριμένο επίπεδο, συμβάλουν στην διαπίστωση διαφορετικών συμπερασμάτων σε σχέση με την επανάληψη ή όχι μιας πράξης στο μέλλον. Ακόμα, η μεροληπτική συμπεριφορά από την πρώιμη κιόλας ηλικία, ήταν μια σοβαρή διαπίστωση πως τα παιδιά μπορούν μέσω της επικοινωνίας να μεταφέρουν στερεοτυπικές απόψεις οι οποίες εκφράζονται σε πιο υψηλό επίπεδο αφαιρετικότητας. Άρα, είναι σε θέση πολλές φορές να χρησιμοποιούν την γλώσσα στρατηγικά, προκειμένου να ανταλλάξουν μηνύματα και πληροφορίες τόσο για τα μέλη της ομάδας τους όσο και για τα μέλη εξωτερικών ομάδων. Ωστόσο στην πρώτη περίπτωση, τα μηνύματα αυτά παρουσιάζουν θετικές όψεις της ενδοομάδας, ενώ το αντίθετο συμβαίνει με τα μηνύματα για τις εξωτερικές ομάδες, όπου είναι αρνητικά.

1.3 ΤΟ ΚΑΚΟ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ: ΑΦΗΡΗΜΕΝΕΣ ΕΝΑΝΤΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΔΟΜΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ.

Ως πολυπολιτισμικότητα, εννοούμε την συνύπαρξη πολιτισμικά ανομοιογενών ομάδων μέσα σε έναν κοινωνικό χώρο, με στόχο την ευημερία και την συνοχή της κοινωνίας και συνόλου. Η έννοια αυτή, αναδεικνύει συνεχώς προβληματισμούς σε σχέση με τα πολιτικά μορφήματα που επικρατούν και τα οποία είτε υποστηρίζουν είτε απορρίπτουν κάθε της μορφή, γεννώντας διαταραχές στο κοινωνικό σύνολο. Η πολυπολιτισμικότητα, είναι σημαντική παράμετρος στην σύγχρονη εποχή, καθώς το εύρος της καλύπτει τον παγκόσμιο γεωπολιτικό χάρτη. Κατά συνέπεια, η διερεύνηση βασικών τομέων που επηρεάζουν την κρίση και την συμπεριφορά των ατόμων σχετικά με αυτή, καθίσταται κάτι παραπάνω από αναγκαία.

Έχει διαπιστωθεί, πως η αφηρημένη όπως και η συμπαγής σκέψη, διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στην δομή της πολυπολιτισμικότητας, ακριβώς διότι υιοθετούνται από άτομα και κοινωνικές ομάδες νοοτροπίες, των οποίων ο ρόλος είναι διττός. Από την μια πλευρά η χρήση αφαιρετικών νοητικών αναπαραστάσεων συμβάλει σε θετικότερη στάση των ατόμων απέναντι σε πτυχές της πολυπολιτισμικότητας καθώς και σε υιοθέτηση νέων τρόπων σκέψης οι οποίοι είναι κατάλληλοι για την επίλυση διαφορετικών προβλημάτων. Αντίθετα, ένας περισσότερο συμπαγής τρόπος σκέψης, δεν μπορεί να συμβάλει στις αρχές σεβασμού και αναγνώρισης ετέρων πολιτισμικών ομάδων, αλλά να οδηγήσει σε στάσεις εχθρότητας απέναντι σε αυτές. Εστιάζοντας στις αφαιρετικές δομές της πολυπολιτισμικότητας, αντιλαμβανόμαστε την σπουδαιότητά της σε πολυδιάστατους τομείς όπως εκείνων της πολιτισμικής ποικιλομορφίας, της δημιουργικότητας, της διεύρυνσης των πνευματικών και εμπειρικών οριζόντων, της επαφής με νέες γλώσσες και γενικότερα της ανταλλαγής αντιλήψεων και στάσεων σε σχέση με την ζωή.

Η επίδραση της πολυπολιτισμικότητας σε κάθε κοινωνία, εκφράζεται μέσα από την οπτική γωνία από την οποία την παρατηρούν οι άνθρωποι. Για τα άτομα που λειτουργούν σε αφηρημένα πλαίσια, η πολυπολιτισμικότητα έχει διαπλαστικό χαρακτήρα και σημασία νομιμοποίησης σε κάθε περιβάλλοντα χώρο, καθώς αποτελεί δικαίωμα κάθε ατόμου να την υπερασπίζεται και να την μεταφέρει. Από αυτή την άποψη, ο χαρακτήρας της κοινωνίας εξελίσσεται συνεχώς κι γίνεται όλο και πιο προοδευτικός και πλουραλιστικός. Εμμένοντας στους λόγους για τους οποίους είναι ωφέλιμο να αναδεικνύονται οι ποικίλες πολιτισμικές ταυτότητες μέσα στον κοινωνικό χώρο, διατηρούμε αφηρημένους μηχανισμούς σκέψης και νόησης καθώς εστιάζουμε σε ευρείς στόχους της πολυπολιτισμικότητας και σε μελλοντικές πτυχές της οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν συνδετικό κρίκο για την αρμονική συνύπαρξη

μεταξύ των ομάδων και την μείωση των προκαταλήψεων ανάμεσα σε αυτές.

Τα αντίθετα αποτελέσματα προκύπτουν από την διατήρηση ενός συμπαγούς τρόπου σκέψης, καθώς έχει παρατηρηθεί πως οι στάσεις των μελών απέναντι σε ποικιλόμορφες πολιτισμικές ομάδες παραμένει αρνητική, με αποτέλεσμα την υιοθέτηση εθνοκεντρικών ιδεολογιών που αποσκοπούν στην διαφύλαξη της εθνικής και κοινωνικής ταυτότητας από μέρους των πολιτών και την αντίσταση στις νεοφερμένες πολιτισμικές παραδόσεις ετέρων κοινωνικών ομάδων. Ως επακόλουθο ενός τέτοιου τρόπου σκέψης, εμφανίζεται η προσκόλληση σε πολιτισμικές αξιώσεις και αρχές και η ανάδειξη της εκάστοτε γλωσσικής νόρμας, ως αυθεντικής. Παράλληλα, η εστίαση στους τρόπους με τους οποίους μπορεί να διασφαλιστεί η πολυπολιτισμικότητα, έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί απόρροια χρήσης συγκεκριμένων νοητικών δομών, διότι επισημαίνονται ειδικές διαστάσεις της και αναλύονται πτυχές της που εστιάζουν στο «εδώ και τώρα». Έρευνες που έχουν διεξαχθεί, έδειξαν ότι η κοινωνική ταυτότητα διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην αντίληψη των ατόμων και στην τοποθέτησή τους σε ιεραρχικά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με άλλα. Σύμφωνα με τους Yogeewaran και Dasgupta (2014), φοιτητές από δύο διαφορετικούς κλάδους, της ψυχολογίας και των επιχειρήσεων, αντιμετώπιζαν την ιδιότητά τους ως ανώτερη σε σχέση με φοιτητές που σπούδαζαν σε διαφορετικό πεδίο από αυτούς. Αυτή η παράμετρος μας δείχνει, ότι υπάρχει διάκριση ανάμεσα σε δύο κατηγορίες και πως η μια εξ αυτών θεωρείται «ανώτερη» της άλλης. Ως αναφορά στην κοινωνική ταυτότητα των ατόμων και ειδικότερα στον τρόπο αμύνονται υπέρ αυτής, μια έρευνα από τους ίδιους ερευνητές, ήρθε για να δια φωτίσει το ζήτημα αυτό. Πιο συγκεκριμένα, οι χειρισμοί- κλειδιά που δόθηκαν σχετίζονταν με τις αφηρημένες ή τις συγκεκριμένες δομές της πολυπολιτισμικότητας και εξέτασαν η εμφάνιση λιγότερο ή περισσότερο προκατειλημμένων στάσεων που εμφανίζουν τα άτομα που θεωρούν ότι απειλείται η κοινωνική τους ταυτότητα, αποτελεί μια ψυχολογική διαδικασία. Δόθηκαν λοιπόν στους συμμετέχοντες έξι θέματα-κλειδιά όπου αφορούσαν την υπόθεση του αν απειλούνταν η εθνική ταυτότητα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, με σκοπό να τα αξιολογήσουν σε μια κλίμακα από το 1(Διαφωνώ απόλυτα) μέχρι το 7(Συμφωνώ απόλυτα). Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η δοθείσα έρευνα, επισήμαναν για ακόμη μια φορά τον ρόλο που παίζει η αφηρημένη δομή έναντι της συγκεκριμένης δομής της πολυπολιτισμικότητας, με την πρώτη να οδηγεί στην μείωση των προκατειλημμένων στάσεων και την δεύτερη στην αύξηση τους. Τέτοιες τάσεις λοιπόν, ωθούν τους ανθρώπους να αντιλαμβάνονται ως απειλή την πολυπολιτισμικότητα και όχι ως μια κατάσταση η οποία μπορεί να ωφελήσει την κοινωνία.

Ενώ λοιπόν ο αφηρημένος τρόπος σκέψης, οδηγεί τους ανθρώπους να βρίσκουν τις

ομοιότητες σε σχέση με άλλες κοινωνικές ομάδες, δεν συμβαίνει και το ίδιο με τον συμπαγή τρόπο σκέψης, όπου οι ίδιοι επιμένουν να εμφανίζουν τις διαφορές τους. Υποστήριξη στα εν λόγω δεδομένα, παρέχει η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους ίδιους ερευνητές, στην οποία συμμετείχαν 126 Λευκοί Αμερικανοί, ηλικίας από 18 έως 26 χρόνων και στους οποίους δόθηκε ένας χειρισμός- κλειδί, προκειμένου να εντοπιστούν είτε οι αφηρημένες δομές είτε οι συγκεκριμένες δομές της πολυπολιτισμικότητας και πως αυτές ασκούν επιρροή σε σχέση με τις στάσεις και συμπεριφορές των ατόμων. Δόθηκε λοιπόν στους συμμετέχοντες να αναγνώσουν ένα δοκίμιο, όπου στο ένα αναλύονται οι λόγοι όπου η πολυπολιτισμικότητα είναι ευεργετική για μια κοινωνία και στο άλλο οι τρόποι με τους οποίους εκείνη μπορεί να επιτευχθεί. Ενδεικτικά στο κείμενο που αφορά την αφηρημένη δομή αναφέρεται πως: *«Κάθε εθνική ομάδα στις Ηνωμένες Πολιτείες μπορεί να συνεισφέρει με τον δικό της μοναδικό τρόπο. Η αναγνώριση αυτής της ποικιλομορφίας θα συμβάλει στην οικοδόμηση μιας αίσθησης αρμονίας και συμπληρωματικότητας μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών ομάδων»*. Στο δοκίμιο που ασχολείται με την συγκεκριμένη δομή αναγράφεται πως: *«Η πολυπολιτισμικότητα μπορεί να επιτευχθεί αν υποστηρίξουμε συλλογικά τη δυνατότητα των εθνικών μειονοτήτων να μιλούν διαφορετικές γλώσσες...»*. Όπως έχει γνωστοποιηθεί από προηγούμενα ερευνητικά δεδομένα, η αφηρημένη σκέψη αντίθετα με την συγκεκριμένη, συνδέεται με τους λόγους με τους οποίους μπορεί να αναλυθεί ένα φαινόμενο παρουσιάζοντας τους ευρείς στόχους που πρόκειται να πραγματοποιηθούν σχετικά με αυτό. Δίνεται το φαινόμενο σαν μια γενική εικόνα, απομακρυσμένη από πτυχές που αφορούν το παρόν και συντονισμένη σε κεντρικά χαρακτηριστικά που σκιαγραφούν τις συνολικές επιδράσεις της πολυπολιτισμικότητας. Παρόλα αυτά, το πόρισμα της παρούσας έρευνας επικεντρώθηκε στο γεγονός, ότι η προκατάληψη αναφορικά με την στάση απέναντι στις διαφορετικές φυλετικές ομάδες, επηρεάζεται από τις δομές της πολυπολιτισμικότητας και πιο συγκεκριμένα μειώνεται όταν οι στόχοι της προσεγγίζονται με αφηρημένο τρόπο ενώ αυξάνεται όταν προσεγγίζεται με συγκεκριμένο τρόπο.

1.3.1 Η θεωρία του Δομικού επιπέδου μπορεί να επηρεάσει τη στάση απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα;

Η θεωρία του Δομικού επιπέδου, έχει δείξει πως επηρεάζει τις σχέσεις και τις σκέψεις μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και μάλιστα σε αυτή την κατάσταση συμβάλει η ψυχολογική απομάκρυνση των ατόμων από συγκεκριμένα γεγονότα παράλληλα με τον τρόπο με τον οποίο τα αντιλαμβάνονται. Αξίζει να σημειωθεί, πως οι δομικές θεωρίες υποστηρίζουν

πως τα γεγονότα που είναι πιο απομακρυσμένα από την αντιληπτική ή εμπειρική σφαίρα των ατόμων, καθορίζονται μέσα από αφηρημένα πλαίσια σκέψης, ενώ όσα είναι πιο κοντινά, εκδηλώνονται μέσα από συμπαγείς νοητικούς μηχανισμούς. Οι εμπειρικές έρευνες σημειώνουν πως όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο δόμησης, τόσο πιο αφηρημένο τρόπο σκέψης χρησιμοποιούν οι άνθρωποι. Με αυτό τον τρόπο, δεν επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες πτυχές της πολυπολιτισμικότητας, αλλά αντιλαμβάνονται την γενική εικόνα της και τα οφέλη που προσφέρει στην κοινωνία. Οι στάσεις, οι συμπεριφορές και οι αντιλήψεις τους διευρύνονται και αποκτούν μια πολυπρισματική όψη για τα φαινόμενα, αποδεχόμενοι τις πολλές και διαφορετικές πτυχές της, κατανοώντας την σημασία της διαφυλετικής επικοινωνίας και προκαλώντας ευνοϊκότερες συνθήκες για την συνύπαρξη όλων των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Ωστόσο, τα χαμηλά επίπεδα δόμησης τείνουν να εναρμονίζονται με τον συμπαγή τρόπο σκέψης των ατόμων, οι οποίοι επικεντρώνονται στο παρόν και στα περιφερειακά και δευτερεύοντα χαρακτηριστικά της πολυπολιτισμικότητας.

1.3.2 Η Αρχή της Έλλειψης Εφαρμογής και η επιρροή του πολιτικού προσανατολισμού αναφορικά με τη στάση των ατόμων απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι διαφορετικές δομές με τις οποίες αντιμετωπίζουμε την πολυπολιτισμικότητα, είναι βέβαιο ότι μπορούν να επηρεάσουν είτε θετικά είτε αρνητικά τις στάσεις και συμπεριφορές των κοινωνικών ομάδων. Πως μπορεί όμως να εξηγηθεί το γεγονός, όταν τα άτομα τάσσονται υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνάμα της πολυπολιτισμικότητας, αλλά δεν μπορούν να εφαρμόσουν τους νόμους που θεσπίζονται σχετικά με αυτά; Ο όρος « principle implementation gap», ή όπως θα το μεταφράζαμε στα Ελληνικά «η αρχή της έλλειψης εφαρμογής», είναι ο όρος που δείχνει το κενό που υπάρχει ανάμεσα στον νόμο και την εφαρμογή αυτού. Είναι ένα οξύμωρο σχήμα που καταδεικνύει τις αντικρουόμενες τάσεις των ατόμων οι οποίοι λειτουργώντας αφαιρετικά, υποστηρίζουν την φυλετική ισότητα ενώ την ίδια στιγμή αντιτίθενται στις πολιτικές αρχές που προσπαθούν να νομιμοποιήσουν.

Μπορεί ο πολιτικός προσανατολισμός να συμβάλλει στην επίδραση των πολυπολιτισμικών δομών και αν ναι πως εξηγείται αυτό; Πολλές έρευνες που αφορούν την πολιτική ψυχολογία, έχουν αποφανθεί πως η συγκρότηση μιας συγκεκριμένης ιδεολογικής ταυτότητας, είναι δυνατόν να επηρεάσει την στάση των ατόμων απέναντι σε ποικίλα φαινόμενα. Άτομα που

εκφράζουν συντηρητικές απόψεις, τείνουν να μην αποδέχονται την πολυπολιτισμικότητα ως μια κατάσταση που μπορεί να προάγει αξίες και ιδανικά μέσα σε μια κοινωνία και να την βελτιώσει με κάθε δυνατό τρόπο. Σε αυτή την περίπτωση, η πολυπολιτισμικότητα θεωρείται εχθρός του έθνους και ειδικότερα της ταυτότητας του αλλά και του εκπαιδευτικού του συστήματος, διότι ακριβώς μέσα από αυτό παρέχονται οι αρχές μιας κοινωνίας και ενός έθνους. Αντίθετα, άτομα που διακατέχονται από φιλελεύθερα φρονήματα, δείχνουν σεβασμό και κατανόηση απέναντι σε αξίες και ταυτότητες ετέρων πολυπολιτισμικών ομάδων. Αυτό συμβαίνει ίσως από την γενικότερη ιδεολογία την οποία ακολουθούν, καθώς ο φιλελευθερισμός, αποδέχεται τα ιδανικά της ελευθερίας και των δικαιωμάτων των ατόμων ανεξαρτήτως καταγωγής ή φύλου. Μια ερευνητική διαδικασία που πραγματοποιήθηκε από τους Yogeewaran και Dasgupta (2014) και στην οποία συμμετείχαν 98 Λευκοί Αμερικανοί, αφού τους προϋδέασαν με ένα μικρό κείμενο στο οποίο αναφερόταν μια μικρή περιγραφή σχετικά με την έννοια της πολυπολιτισμικότητας, τους χώρισαν σε δύο ομάδες. Στην μια ομάδα, τους ζητήθηκε να γράψουν ένα κείμενο στο οποίο θα αναγράφονταν οι ευρύτεροι στόχοι και λόγοι ύπαρξης της πολυπολιτισμικότητας και εν συνεχεία να καταγράψουν τέσσερις σημαντικούς λόγους για τους οποίους πιστεύουν ότι αυτή πρέπει να ενταχθεί στην Αμερικανική κοινωνία, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα τους στόχους της σε σχέση με το κοινωνικό σύνολο. Στην άλλη ομάδα, ακολουθήθηκε η ίδια ακριβώς διαδικασία, με δεδομένο αυτή την φορά οι συμμετέχοντες να αναφερθούν στους τρόπους όπου μπορεί να πραγματοποιηθεί η πολυπολιτισμικότητα στην Αμερικανική ήπειρο καθώς και να διατυπώσουν στρατηγικές με τις οποίες μπορεί να επιτευχθεί αυτή η κατάσταση. Τα πορίσματα που προέκυψαν από την μελέτη αυτή, επιβεβαίωσαν τα επιχειρήματα που αναδείχθηκαν παραπάνω, διότι τα άτομα των ομάδων που επικεντρώθηκαν στους τρόπους ανάδειξης της πολυπολιτισμικότητας, ακολουθώντας την συγκεκριμένη δομή της, αποδείχθηκε πως εκδήλωναν αρνητική στάση απέναντι σε αυτή. Επιπλέον, όσο πιο συντηρητική ήταν η ιδεολογία τους, τόσο πιο αντιθετική στάση και συμπεριφορά επιδείκνυαν σε σχέση με τις φυλετικές μειονότητες. Ωστόσο, δεν διεξήχθησαν τα ίδια αποτελέσματα από τις ομάδες εκείνες που ασχολήθηκαν με τους ευρείς στόχους της πολυπολιτισμικότητας και ανέδειξαν τους λόγους ύπαρξής της, διότι διαπιστώθηκε, πως είχαν ευνοϊκότερη στάση και διάθεση αποδοχής των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μέσα στην κοινωνία. Για όσους μάλιστα παρουσίαζαν φιλελεύθερη ιδεολογία, οι συγκεκριμένες ή οι αφηρημένες δομές της πολυπολιτισμικότητας, δεν επηρέασαν καθόλου τις στάσεις τους απέναντι σε εκείνη.

1.4 Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗΣ: ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΕΝΔΟΟΜΑΔΩΝ.

Στην ερευνητική τους εργασία η Fiske και οι συνεργάτες της (2002), επιχείρησαν να αποδείξουν πως όλα τα στερεότυπα δεν έχουν κοινά χαρακτηριστικά, αντίθετα διαφοροποιούνται με βάση αυτά. Αυτό σημαίνει πως δεν χαιρούν όλες οι κοινωνικές ομάδες τον σεβασμό και την εκτίμηση των μελών μιας κοινωνίας, αλλά πολλές από αυτές υποτιμούνται συνεχώς. Γι' αυτό τον λόγο, είναι αναγκαίο να αναλυθεί εκτενώς το περιεχόμενο των στερεοτύπων βάσει των κοινωνικών αντιλήψεων που προκύπτουν για τις ομάδες- στόχους ενός κοινωνικού συνόλου και να αναδειχθούν οι βασικές διαστάσεις τους. Αξίζει να σημειωθεί πως επί σειρά ετών, οι μελέτες ασχολούνταν με τους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνονταν τα στερεότυπα, χωρίς να εστιάσουν στο περιεχόμενό τους. Έτσι η Fiske και οι συνεργάτες της (2002), κάνουν λόγο για ένα μοντέλο το οποίο θα είναι σε θέση να προβλέψει το περιεχόμενο των στερεοτυπικών τάσεων που υπόκειται στις ομάδες μιας κοινωνίας.

Το μοντέλο Στερεοτυπικού Περιεχομένου, αφενός προσπαθεί να εξηγήσει τις δύο διαστάσεις που εμπεριέχονται στα στερεότυπα, διακρίνοντάς τα σε θερμά και ικανά, αφετέρου να τονίσει την θέση που κατέχουν τα συναισθήματα σε αυτή την διαδικασία. Η προέλευση αυτών των δύο ειδών στερεοτύπων, προέρχεται σύμφωνα με διάφορους ερευνητές από τις προοπτικές που αναπτύσσει μια ομάδα-στόχος σε σχέση με άλλες ομάδες (ανταγωνιστικές, συνεταιρικές), αλλά και από τους στόχους τους οποίους θέτει και το σημείο που μπορεί να φτάσει προκειμένου να τους πραγματοποιήσει. Ακόμη, σημαντική επιρροή για την ανάπτυξη ποικίλων στερεοτύπων, αποτελεί η κοινωνική θέση που κατέχει μια ομάδα-στόχος μέσα στον κοινωνικό χώρο. Διαφοροποιημένη κρίνεται η αντιμετώπιση αναφορικά με ομάδες υψηλού κύρους, με εξέχοντα θέση σε μια κοινωνία σε σχέση με ομάδες χαμηλού κύρους και άρα μικρό βαθμό εκτίμησης. Ακόμα, οι διαστάσεις της ικανότητας και της θερμότητας, εμπλουτίζονται από τέσσερα επακόλουθα συναισθήματα, αναγνωρισμένα από το Μοντέλο Στερεοτυπικού Περιεχομένου. Σε αυτά, περιλαμβάνονται ο θαυμασμός, η περιφρόνηση, η ζήλεια και η λύπηση.

Συνδυάζοντας τα στερεότυπα με τα συναισθήματα αυτά, προκύπτουν διαφορετικά συμπεράσματα, όπου κατευθύνουν τις αντιλήψεις των ατόμων είτε σε θετικές είτε σε αρνητικές. Επιπλέον, τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την θέση της εκάστοτε ομάδας μέσα στο κοινωνικό σύνολο, είναι ενδεικτικά για την πρόβλεψη των δύο παραγόντων, της ικανότητας και της θερμότητας. Όπως διαπιστώνουν και οι Durante, Carozza, και Fiske

(2014), ο στόχος του μοντέλου αυτού, εντοπίζεται στο να διευκρινιστούν οι διαφορετικοί τρόποι αντίληψης των διαφόρων ομάδων, έτσι ώστε να αποδειχθεί ότι οι τύποι προκατάληψης που υφίστανται, δεν είναι διακριτοί αλλά αμφιλεγόμενοι, ακριβώς γιατί μπορούν να συνδυάσουν και θερμά και ικανά κοινωνικά στερεότυπα.

Όπως διαπιστώθηκε και παραπάνω, τα στερεότυπα εμφανίζουν δύο διαστάσεις, την θέρμη και την ικανότητα όπως και τις αρνητικές πλευρές τους, οι οποίες διαπλάθουν το περιεχόμενο των στερεοτύπων αναφορικά με τις κοινωνικές αντιλήψεις των διομαδικών σχέσεων. Η Fiske και οι συνεργάτες της (2002), ξεκινούν με την πεποίθηση πως το περιεχόμενο των στερεοτύπων διαμορφώνεται από δυο σημαντικές παραμέτρους, το κοινωνικό status και το είδος της αλληλεξάρτησης μεταξύ των ομάδων, όπου αναφέρεται στην συνεργασία ή στον ανταγωνισμό μεταξύ τους. Είναι προφανές, πως τα άτομα και συνακόλουθα τα μέλη των ομάδων όπως και οι ομάδες, εμφανίζουν και τις δύο διαστάσεις, είτε στην θετική είτε στην αρνητική τους πλευρά και ανάλογα με τον ρόλο που διαδραματίζει το κοινωνικό κύρος ή η αλληλεπίδραση, μεταβάλλονται και οι διαστάσεις αυτές. Ωστόσο, πολλές ομάδες, δεν εμφανίζουν αποκλειστικά την μια ή την άλλη διάσταση αλλά πολλές φορές και τις δύο μαζί, οπότε διαπιστώνουμε πως υπάρχουν και μεικτές στερεοτυπικές ομάδες, οι οποίες διακρίνονται σε πατερναλιστικές και ζηλόφθονες. Προκειμένου όμως να αξιολογήσουμε συνολικά το περιεχόμενο των στερεοτύπων, οφείλουμε να λάβουμε υπόψη μας τις παραμέτρους που συμβάλουν στην διαμόρφωση των μεροληπτικών στάσεων και να τις συσχετίσουμε με τις επιμέρους διαστάσεις των στερεοτύπων. Ιδιαίτερα σημαντική βέβαια, κρίνεται η σημασία των συναισθημάτων, όπου υποδηλώνουν τον τρόπο με τον οποίο ποικίλες ομάδες ερμηνεύουν τις στάσεις των άλλων ομάδων. Τέλος, η συμπλήρωση των διαστάσεων με το εύρος των συμπεριφορών, δηλαδή της ενεργητικής παθητικής συμπεριφοράς όπως και της διευκόλυνσης και της ζημίας, κρίνεται σημαντικός για την εύρεση ακριβέστερων αποτελεσμάτων σε σχέση με το περιεχόμενο των στερεοτύπων.

1.4.1 Διάκριση στερεοτυπικών ομάδων σε θερμές, ικανές και μεικτές

Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, η ανάγκη για τη μελέτη των στερεοτυπικών αντιλήψεων προέρχεται από την επαφή που έχουν μέλη διαφόρων ομάδων μεταξύ τους. Έχει αποδειχθεί ότι οι προσωπικές απόψεις σε σχέση με τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ομάδων, δημιουργούν συμπλέγματα αντιλήψεων τα οποία εκφράζουν τις συμπεριφορές και τις πεποιθήσεις που γεννιούνται για την εκάστοτε ομάδα-στόχο. Οι άνθρωποι, επιθυμούν να

γνωρίζουν τους στόχους και γενικότερα τις προθέσεις που έχουν θέσει άλλα άτομα σχετικά είτε με την ενδοομάδα είτε με την έξωομάδα και να αναγνωρίσουν αν οι προθέσεις τους αυτές μπορούν να υλοποιηθούν. Με αυτή την λογική, οι ομάδες μπορούν να διακριθούν σε δύο επιμέρους διαστάσεις: την θερμότητα (warmth) και την ικανότητα (competence). Σημαντικός για την διάσταση της ικανότητας, κρίνεται ο ρόλος του κύρους (status), καθώς ομάδες υψηλού κύρους, όπως για παράδειγμα οι ευκατάστατες, παρουσιάζονται ως ικανές ακριβώς γιατί κατέχουν ξεχωριστή θέση στην κοινωνία και είναι περισσότερο αποδεκτές στο κοινωνικό σύνολο. Το αντίθετο συμβαίνει με τις ομάδες χαμηλού κύρους, όπως οι φτωχές, οι οποίες προβάλλονται ως μη ικανές, διότι δεν είναι μπορούν να ωφελήσουν ουσιαστικά την κοινωνία. Άρα το κύρος, αναδεικνύεται σημαντικός δείκτης της κοινωνικής αντίληψης, επειδή υποβόσκει η πεποίθηση ότι πρόκειται για παράγοντας που υποδεικνύει την ικανότητα ή μη μιας ομάδας – στόχου. Όσον αφορά την διάσταση της θερμότητας, αξίζει να αναφερθεί, πως η απουσία ανταγωνιστικότητας που υπάρχει μεταξύ των ομάδων, θεωρείται πως παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα για την κοινωνική αντίληψη, διότι τα μέλη μιας κοινωνίας, νοιάζονται περισσότερο για τον δείκτη της θερμότητας παρά για εκείνον της ικανότητας. Υποστηρίζουν, πως ο δείκτης της θερμότητας, μπορεί να συνεισφέρει θετικά αποτελέσματα μέσα σε μια ομάδα, ενώ ο άλλος της ικανότητας, μπορεί να βοηθήσει στο προσωπικό όφελος ενός ατόμου, χωρίς να επηρεάσει την ομάδα στην οποία ανήκει. Συνακόλουθα, για την πρόβλεψη των αρνητικών στερεοτύπων, δίνεται έμφαση στην έλλειψη θερμότητας παρά στην έλλειψη ικανότητας, καθώς μέσα από τις στερεοτυπικές συμπεριφορές μπορούν να προκύψουν εχθροπραξίες και διαμάχες μεταξύ των ομάδων και θα έχουν αρνητικό αντίκτυπο στον κοινωνικό χώρο. Επειδή όπως διαπιστώθηκε και ανωτέρω, τα συναισθήματα και οι συμπεριφορές μπορούν να ερμηνεύσουν αν το περιεχόμενο των στερεοτύπων είναι θερμό ή ικανό ή αντίστοιχο ψυχρό και μη ικανό, επιχειρείται η σύνδεσή τους με αυτές τις δύο διαστάσεις. Αναφορικά με τις ομάδες που εκλαμβάνονται είτε ως θερμές είτε ως ικανές, οι συμπεριφορικές τάσεις που προκύπτουν από αυτές παρουσιάζουν θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία, προκαλώντας έτσι ενεργό διευκόλυνση και αμιγώς θετικά συναισθήματα, όπως για παράδειγμα θαυμασμό και υπερηφάνεια. Η σύγκριση των ομάδων αυτών, γίνεται με ομάδες που τοποθετούνται ως ανώτερες στην ιεραρχία μιας κοινωνίας, λειτουργώντας συνεργατικά απέναντι τους με σκοπό να τις μιμηθούν. Στην αντίθετη περίπτωση, οι ομάδες αυτές που εκλαμβάνονται ως ψυχρές ή μη ικανές, μεταφράζονται με αρνητική στάση και συμπεριφορά απέναντι σε άλλες καθώς παράλληλα προκαλούν και αρνητικά συναισθήματα, όπως αηδία ή περιφρόνηση. Οι ομάδες αυτές, τείνουν να συγκρίνουν την δική τους με μια κατώτερου επιπέδου ομάδα, λειτουργώντας σε πλαίσια ανταγωνισμού, με αποτέλεσμα να θεωρούν πως

αποτελούν υποδεέστερο πρότυπο ομάδας, που δεν έχουν θέση σε μια κοινωνία.

Πέραν των δύο αυτών σημαντικών διαστάσεων, σημαντική χαρακτηρίζεται και μια ακόμη, η οποία αναφέρεται σε μικτές στερεοτυπικές ομάδες που σύμφωνα με τους Fiske et al. (2002), χωρίζονται σε δύο υποκατηγορίες: σε θερμές αλλά μη ικανές και σε ψυχρές αλλά ικανές. Τα στερεότυπα αυτά ονομάζονται μικτά, διότι σύμφωνα με τις δύο σημαντικές διαστάσεις, εκείνες της θερμότητας και της ικανότητας, λειτουργούν είτε περισσότερο είτε λιγότερο θετικά σε αυτές. Στην πρώτη περίπτωση κατατάσσονται τα πατερναλιστικά στερεότυπα, τα οποία υποδεικνύουν ομάδες που δεν είναι ούτε ικανές ούτε διατεθειμένες να ζημιώσουν κάποια ομάδα. Οι ομάδες αυτές, προκαλούν αμφίθυμα συναισθήματα τα οποία εκφράζονται μέσα από αντίστοιχες συμπεριφορές. Παραδειγματικά, αναφερόμενοι σε άτομα με ειδικές ανάγκες ή και αναπηρίες, είναι εφικτό να παρουσιάσουμε αμφιλεγόμενα μεταξύ τους συναισθήματα, όπως οίκτο και συμπάθεια. Απόρροια λοιπόν αυτής της διάστασης είναι η δημιουργία πατερναλιστικών στερεοτύπων. Στην δεύτερη περίπτωση, οι ομάδες που ερμηνεύονται ως ψυχρές αλλά ικανές, παρουσιάζουν υψηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας και κύρους καθώς προκαλούν συναισθήματα αμφίρροπα μεταξύ τους, όπως φθόνο και σεβασμό, ακριβώς διότι μπαίνουν σε διαδικασία σύγκρισης με ομάδες ανώτερης κοινωνικής θέσης. Έτσι, η στερεοτυπική αντίληψη που δημιουργούν οι ομάδες που διαθέτουν καλύτερο αξίωμα έναντι των άλλων, είναι ζηλόφθονη.

1.4.2 Κατηγορίες μεροληπτικών συμπεριφορικών τάσεων

Τα στερεότυπα που ενυπάρχουν ανάμεσα στις ομάδες, εκφράζονται μέσω της χρήσης του γλωσσικού συστήματος, γεγονός που προσδίδει σημασία στην μελέτη των στερεοτυπιών που διαδίδονται μέσα από εκείνη. Σημαντικές παράμετροι για την εξέταση όλων των τρόπων με τους οποίους επηρεάζεται η γλωσσική χρήση, αποτελούν η νόηση, η συμπεριφορά και τα συναισθήματα. Αυτές οι τρεις αλληλένδετες πτυχές, μπορούν να προσδώσουν συνολική εικόνα στην μελέτη του περιεχομένου των στερεοτύπων και άρα να μας πληροφορήσουν εκτενέστερα για το πώς συγκροτείται η στερεοτυπική χρήση της γλώσσας όπως και η σύνθεση ενός χάρτη σχετικά με αυτή. Αναφορικά με τις συμπεριφορικές τάσεις, τα ερευνητικά δεδομένα έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι, υπάρχουν επιπλέον πτυχές που είναι σε θέση να προσδώσουν περισσότερα δεδομένα σχετικά με τη ερμηνεία των δύο βασικών διαστάσεων, της θερμής κι της ικανότητας. Όπως επισημαίνουν και οι Cuddy, Fiske, & Glick, (2007), στην πρώτη περίπτωση, γίνεται λόγος για ενεργές και παθητικές

συμπεριφορές, οι οποίες μελετούν την ένταση των συμπεριφορών που σχετίζονται με στερεοτυπικές πράξεις, ενώ στην δεύτερη, αναφέρονται η διευκόλυνση και η ζημία, ως παράμετροι που απεικονίζουν το σθένος αυτών. Αναφορικά, οι ενεργές συμπεριφορές, δηλώνουν την άμεση προθυμία των ατόμων να ασκήσουν επιρροή προς την ομάδα – στόχο που επιθυμούν, έτσι ώστε εκείνη με την σειρά της να λειτουργήσει είτε θετικά είτε αρνητικά διακείμενη απέναντι σε μια άλλη. Ωστόσο, οι παθητικές συμπεριφορές, χωρίς να σημαίνει ότι έχουν τάση αδράνειας, εμφανίζουν λιγότερη προθυμία και στερούνται προσπάθειας προκειμένου να προκαλέσουν κάποιο θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα σε βάρος μιας ομάδας. Παράλληλα με αυτές τις συμπεριφορικές τάσεις, είναι σκόπιμο να αναφέρουμε και τα χαρακτηριστικά των άλλων δύο, δηλαδή της διευκόλυνσης και της ζημίας. Πιο συγκεκριμένα, οι διευκολυντικές συμπεριφορές, αποτελούνται από δύο επιμέρους κλάδους, εκείνους της ενεργής διευκόλυνσης και τους άλλους της παθητικής διευκόλυνσης. Γενικά η διευκόλυνση, στοχεύει μέσα από τις κατάλληλες συμπεριφορές, να οδηγήσει σε πρόσφορα για την ομάδα αποτελέσματα τα οποία διαφοροποιούνται ανάλογα με την ενεργή ή παθητική δράση της. Στην ενεργή διάσταση, οι προσπάθειες για την επίτευξη των σκοπών είναι άμεσες και έκδηλες από μέρους των μελών των ομάδων, ενώ στην παθητική, οι προσπάθειες αυτές γίνονται απλά αποδεκτές από το σύνολο της ομάδας. Παρατηρούμε ότι, όλες οι παραπάνω διαστάσεις δεν προκαλούν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις ανάμεσα στις ομαδικές σχέσεις, όμως για να αντιληφθούμε τον τρόπο με τον οποίο υφίστανται εχθρικές συμπεριφορές, κρίνεται σκόπιμο να διερευνήσουμε τον τομέα της ζημίας. Με την σειρά της η ζημία, είναι δείκτης της κοινωνικής επιθετικότητας και δηλώνει τον τρόπο με τον οποίο μια οι περισσότερες ομάδες μπορούν να βλάψουν άλλες. Στην ενεργή ζημία, ο σκοπός όλων των μελών μιας ομάδας,, επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο μια ομάδα – στόχος, πρέπει να ζημιωθεί. Η ζημία αυτή, μπορεί να παρουσιάζεται υπό διάφορες μορφές όπως βία, παρενόχληση, εγκληματικές πράξεις καθώς και εξόντωση. Με την παθητική ζημία, τα άτομα, είναι σε θέση να διαφθείρουν και να ταπεινώσουν την κοινωνική αξία ανεπιθύμητων κοινωνικών ομάδων, μέσα από στάσεις απόρριψης ή αποφυγής. Επομένως γίνεται εύκολα αντιληπτός ο τρόπος με τον οποίο οι συμπεριφορικές τάσεις, μπορούν να προβλεφθούν μέσα από την ανάλυση των στερεοτυπικών περιεχομένων για τις διομαδικές σχέσεις και να δώσουν περισσότερα στοιχεία σε σχέση με αυτά.

1.4.3 Συναισθηματικές τάσεις παραγόμενες από τις εκάστοτε συμπεριφορές

Σύμφωνα με τις υποθέσεις των ερευνητών, οι συμπεριφορές, προκύπτουν μέσα από τη έκφραση των συναισθηματικών καταστάσεων που βιώνουν τα άτομα όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων. Κλειδί για την ερμηνεία των συμπεριφορικών τάσεων, τα συναισθήματα είναι εκείνα που φανερώνουν την πρόθεση των ομάδων και γι' αυτό το λόγο αναγνωρίζονται ως ανώτερη πτυχή της διερεύνησης του στερεοτυπικού περιεχομένου και της μεροληπτικής γλωσσικής χρήσης. Συναισθήματα που προκαλούν εξαιρετικά θετικές εντυπώσεις, συνδέονται με την ενεργή διευκόλυνση καθώς και με την διάσταση της θερμής, ενώ αντίθετα συναισθήματα από αυτά, με παθητική διευκόλυνση και άρα χαμηλή θερμότητα. Παραδειγματικά, ο θαυμασμός και η υπερηφάνεια, είναι δύο αισθήματα, τα οποία διαμορφώνουν θετική στάση για τα μέλη κάποιας ομάδας – στόχου και περιλαμβάνουν υψηλή ικανότητα όπως και υψηλή θερμότητα. Από τη άλλη, αρνητικά συναισθήματα που λειτουργούν συμπληρωματικά το ένα με το άλλο όπως η περιφρόνηση ή η απέχθεια, εμπεριέχουν χαμηλή ικανότητα και χαμηλή θερμότητα. Αυτό συμβαίνει, διότι μέσα από τα συναισθήματα αυτά, προκαλούνται βίαιες ενέργειες και άρα αποτελέσματα που είναι εξαιρετικά επιβλαβή για τα μέλη των ομάδων – στόχων. Επιπλέον, το συναίσθημα της αηδίας, έχει διττό ρόλο, ακριβώς γιατί μπορεί να παραπέμψει και σε ενεργές και σε παθητικές συμπεριφορικές τάσεις και να προκαλέσει επιζήμιες ενέργειες είτε άμεσα είτε έμμεσα στα άτομα. Ακόμα, το συναίσθημα που προκύπτει από ζηλόφθονες ομάδες, έχει την δυνατότητα να κινείται είτε σε κλίμακα αυξημένης ικανότητας, είτε σε κλίμακα χαμηλής θερμότητας. Όπως και να έχει, το συναίσθημα αυτό άλλες φορές λειτουργεί με θετικό πρόσημο, καθώς οι ομάδες που συμπεριφέρονται έτσι μπορεί να εκδηλώνουν σεβασμό απέναντι σε μια άλλη για τα χαρακτηριστικά εκείνα που θαυμάζουν σε αυτή, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί να ενεργεί απειλητικά απέναντί τους με σκοπό να τις εξαλείψει. Άρα ο φθόνος, παρουσιάζεται σε αμφίθυμο συναίσθημα, οδηγώντας με αυτόν τον τρόπο άλλοτε σε ενεργή και παθητική διευκόλυνση και άλλοτε σε ενεργή και παθητική ζημία.

Σύμφωνα με τα ευρήματα των Cuddy et al. (2007), πραγματοποιήθηκε μια τηλεφωνική έρευνα το 2003, στα πλαίσια της οποίας ανιχνεύονταν συμπτωματικοί αριθμοί τηλεφώνων, όπου αντιστοιχούσαν σε κάποια άτομα. Το εύρος των ατόμων που συνεντευξιάστηκαν απαριθμούνταν στο σύνολό τους ως 571, από τα οποία το 62% ήταν γυναίκες και το υπόλοιπο 38% άνδρες με ανερχόμενη ηλικία από 18 μέχρι και 48 έτη. Τα άτομα αυτά, κλήθηκαν να απαντήσουν σε ένα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο, το οποίο αφορούσε 20 ομάδες – στόχους προερχόμενες από τις Η.Π.Α, χωρισμένες σε πέντε υποομάδες, προκειμένου να αξιολογήσουν τους 4 διαφορετικούς συνδυασμούς θερμότητας και ικανότητας. Καθήκον των

συμμετεχόντων, ήταν να βαθμολογήσουν τέσσερις από τις είκοσι ομάδες με βάση 5 επίπεδα κλιμάκων από το 1 (καθόλου) έως το 5(πάρα πολύ), όπου ως κριτήριο αξιολόγησης περιλαμβάνονταν η θέρμη και η ικανότητα και συνακόλουθα το κοινωνικό κύρος και ο ανταγωνισμός καθώς επίσης και τα τέσσερα είδη συναισθημάτων (θαυμασμός, περιφρόνηση, φθόνος και λύπηση) όπως και τα τέσσερα είδη συμπεριφορών που προκύπτουν από τον συνδυασμό των συναισθημάτων (ενεργή – παθητική διευκόλυνση και ενεργή – παθητική ζημία). Απόρροια της παρούσας μελέτης, ήταν πως το κοινωνικό κύρος ή αλλιώς «status» όπως και ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις ομάδες, ήταν δείκτες συνδεδεμένοι με την υψηλή ικανότητα και θέρμη και τα άτομα παρουσίαζαν συμπεριφορά ενεργής διευκόλυνσης καθώς και θετικά συναισθήματα. Μερικές από τις ομάδες που παρουσίαζαν υψηλή ικανότητα και θέρμη, ήταν οι Χριστιανοί, οι Αμερικανοί αλλά και τα άτομα μεσαίας τάξης. Αντίθετα αποτελέσματα προέκυψαν από έλλειψη θέρμης και ικανότητας, στις οποίες τοποθετήθηκαν κοινωνικές ομάδες που είχαν χαμηλό κύρος και υψηλή ανταγωνιστικότητα, με συνέπεια να συγκαταλεχθούν σε αυτές οι Τούρκοι, οι Άραβες οι φτωχοί και άλλοι. Ομάδες που είχαν υψηλή μια από τις δύο διαστάσεις, ήταν οι Ασιάτες και οι Βρετανοί, με υψηλά επίπεδα ικανότητας, ομοίως και οι ηλικιωμένοι και οι συνταξιούχοι, με υψηλά επίπεδα θέρμης. Συμπερασματικά, η θέρμη συσχετιζόταν θετικά με συμπεριφορές ενεργής και παθητικής διευκόλυνσης και συναισθήματα θαυμασμού και υπερηφάνειας και αρνητικά, με συμπεριφορές ενεργής και παθητικής ζημίας και συναισθήματα περιφρόνησης. Επιπλέον, η ικανότητα, συνδυάστηκε θετικά με συμπεριφορές παθητικής διευκόλυνσης και συναισθήματα περιφρόνησης και αρνητικά με συμπεριφορές ενεργής βλάβης και συναισθήματα ζήλιας. Αισθήματα όπως η ζήλια και η λύπηση, ανήκαν σε μεικτές ομάδες και εμφάνιζαν συμπεριφορές ενεργής βλάβης και παθητικής διευκόλυνσης και παθητικής βλάβης και ενεργής διευκόλυνσης αντίστοιχα.

Παραμένοντας στην ίδια έρευνα, οι Cuddy et al. (2007), διερεύνησαν τον ρόλο που παίζουν τα συναισθήματα συνδεδεμένα με τις συμπεριφορικές τάσεις έναντι εκείνου που διαδραματίζουν τα στερεότυπα σε σχέση με τις συμπεριφορικές τάσεις. Πιο συγκεκριμένα, εξετάστηκε αν τα συναισθήματα, αποτελούν σημαντική μεταβλητή για να αναλυθούν οι σχέσεις μεταξύ στερεοτύπων θερμότητας και συμπεριφορικών προθέσεων ενεργής διευκόλυνσης και βλάβης όπως και στερεοτύπων ικανότητας και συμπεριφορών παθητικής διευκόλυνσης και βλάβης. Τα ευρήματα των μελετών τους, πιστοποίησαν την αρχική υπόθεσή τους σχετικά με την ανωτερότητα των συναισθημάτων στον τρόπο πρόβλεψης στερεοτυπικών προθέσεων, έναντι των στερεοτύπων. Τα πορίσματα που προέκυψαν, έδειξαν πως η θετική αλληλεπίδραση που προέκυπτε μεταξύ στερεοτύπων υψηλής θερμότητας και

ενεργούς διευκόλυνσης, διακατέχονταν από το συναίσθημα του θαυμασμού και σε μικρότερο βαθμό από εκείνο του οίκτου. Ακόμα, ο θαυμασμός αποτελούσε σημαντικό συναίσθημα και για την θετική σχέση μεταξύ των στερεοτύπων ικανότητας και παθητικής διευκόλυνσης. Ωστόσο, οι αρνητικές σχέσεις που προέρχονται από την αλληλεπίδραση μεταξύ της θερμότητας και της ενεργούς βλάβης, προκαλούσαν συναίσθημα περιφρόνησης. Κατά τον ίδιο τρόπο, οι αρνητικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ της ικανότητας και της παθητικής βλάβης, διακατέχονταν από το συναίσθημα του οίκτου. Συγκριτικά με τα παραπάνω αποτελέσματα, είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε πως το συναίσθημα του θαυμασμού αποτελεί κοινή παράμετρο τόσο για την σχέση θερμότητας και ενεργούς διευκόλυνσης, όσο και για την σχέση ικανότητας και παθητικής διευκόλυνσης, ενώ ο οίκτος διαρρέει λιγότερο την σχέση θερμότητας και ενεργούς βλάβης και περισσότερο εκείνη της ικανότητας και της παθητικής διευκόλυνσης. Τέλος, φάνηκε πως το συναίσθημα της περιφρόνησης προέκυπτε μόνο από την σχέση θερμότητας και ενεργής βλάβης, ενώ η ζήλεια, δεν μεσολαβούσε σε καμία σχέση ανάμεσα σε στερεότυπα και συμπεριφορές.

Η δεύτερη μελέτη των ίδιων ερευνητών, κατόρθωσε να αποδείξει πως οι δύο διαστάσεις των βασικών στερεοτύπων ικανότητας και θερμότητας, σε αντιστοιχία με τα συναισθήματα του θαυμασμού, της ζήλειας, του οίκτου και της περιφρόνησης, ήταν σε θέση να προβλέψουν τις συμπεριφορικές τάσεις που προέκυπταν από αυτούς τους συνδυασμούς. Με αφορμή αυτή την έρευνα, οι Cuddy et al. (2007), έδωσαν σε 150 προπτυχιακούς φοιτητές του Princeton, ένα ερωτηματολόγιο στο οποίο περιγραφόταν μια υποθετική ομάδα ατόμων που επρόκειτο να μεταναστεύσουν στις Η.Π.Α, καλώντας τους να αξιολογήσουν σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7 (εξαιρετικά απίθανο- εξαιρετικά πιθανό), αν η ομάδα αυτή ήταν στερεοτυπικά τοποθετημένη ως ικανή ή μη ικανή και ως θερμή ή ψυχρή. Όπως αποδείχθηκε, οι ομάδες που ήταν θερμές, ήταν περισσότερο πιθανό να οδηγήσουν σε ενεργή διευκόλυνση, μειώνοντας τις τάσεις για παθητική βλάβη, αντίθετα οι ψυχρές ομάδες, παρουσίαζαν μεγαλύτερη ροπή για ενεργή βλάβη. Επιπρόσθετα, οι περιπτώσεις που αφορούσαν τις ικανές ομάδες, είχαν την τάση να προκαλέσουν παθητική διευκόλυνση σε σχέση με τις μη ικανές ομάδες, οι οποίες μπορούσαν να οδηγήσουν σε παθητική βλάβη.

Σε μια τρίτη έρευνα που πραγματοποίησαν οι ερευνητές, οι συμμετέχοντες απαρτίζονταν από 200 προπτυχιακούς φοιτητές του Πανεπιστημίου Princeton και κλήθηκαν για ακόμη μια φορά να αξιολογήσουν τα συναισθήματα των ατόμων που θα προέκυπταν με βάση τη κοινωνική αντίληψη των μελών της κοινωνίας αν μετανάστευαν στις Η.Π.Α. Ειδικότερα, ερευνήθηκε αν τα μέλη της κοινωνίας θα τους θαύμαζαν, θα τους περιφρονούσαν, θα τους ζήλευαν ή θα τους λυπόνταν. Τα πορίσματα της έρευνας έδειξαν πως, το αίσθημα του

θαυμασμού όπως και το αντίστοιχο του οίκτου, συνοδεύονταν από συμπεριφορές ενεργούς διευκόλυνσης σε αντίθεση με τα συναισθήματα ζήλειας και περιφρόνησης, που οδηγούσαν σε συμπεριφορικές προθέσεις ενεργής βλάβης. Η συμπεριφορά της παθητικής διευκόλυνσης, προέκυπτε από δύο συναισθήματα, αυτά του θαυμασμού και της ζήλειας, ενώ η συμπεριφορά της παθητικής βλάβης, προερχόταν από την αλληλεξάρτηση των αισθημάτων της περιφρόνησης και του οίκτου.

1.5 ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ: Η ΑΦΗΡΗΜΕΝΗ ΣΚΕΨΗ ΜΕΙΩΝΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΩΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Αναφορικά με το δίπολο της επιρροής της σκέψης από συγκεκριμένους ή αφηρημένους μηχανισμούς νοοτροπίας, ο Myrdal (1944), διαπίστωσε πως η Αμερική υποφέρει από ένα σοβαρό δίλημμα σε σχέση με τις ηθικές αξίες της δικαιοσύνης και της ελευθερίας αλλά και τις προκαταλήψεις ή ακόμα και τις στερεοτυπικές στάσεις απέναντι σε κοινωνικά μη αποδεκτές ομάδες. Σε αυτό το άρθρο λοιπόν, γίνεται λόγος για το αν η αφηρημένη σκέψη, μειώνει τις προκαταλήψεις που σχετίζονται με κοινωνικά παρεκκλίνουσες ομάδες καθώς και κατά πόσο ο πολιτικός προσανατολισμός σε συνδυασμό με την νοοτροπία, είναι ικανοί παράγοντες για να επηρεάσουν το αφηρημένο ή συγκεκριμένο δομικό επίπεδο των ατόμων. Προτού ωστόσο πραγματοποιηθεί αναλυτικότερη περιγραφή επί του θέματος, οφείλουμε να εξετάσουμε το λεγόμενο “American Creed”, το οποίο αναφέρεται στην Φιλοσοφία του Φυσικού Δικαίου, όπου οι νόμοι της ισότητας, της δικαιοσύνης, της ανεξαρτησίας, της ανθρώπινης ιδιοκτησίας και ασφάλειας καθώς και της ελευθερίας ισχύουν καθολικά για όλους τους ανθρώπους και βασίζονται στις αρχές της ανθρώπινης λογικής. Το έθνος – κράτος, οφείλει να σέβεται και να προωθεί τα ατομικά και συλλογικά δικαιώματα των πολιτών και να τα υπερασπίζεται, έτσι ώστε να δημιουργούνται άτομα με ίσα και αναφαίρετα δικαιώματα κι αξίες που συνοδεύουν την ζωή, την ευημερία και την ευτυχία τους. Το συμπέρασμα που συνάγεται από τα παραπάνω είναι, πως η «Αμερικανική πίστη», ενδιαφέρεται για την ενότητα και την συνύπαρξη ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας της, με μοναδικό σκοπό την δημιουργία ενός αδιαχώριστου κράτους.

Ο ίδιος μάλιστα πίστευε, πως η Αμερική ενώ έχει εμποτιστεί με τις αξίες που διαχέονται μέσα από την Αμερικανική Πίστη, προωθώντας τη δικαιοσύνη, την ελευθερία και άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, παράλληλα, εκφράζει προκατειλημμένες στάσεις και συμπεριφορές απέναντι σε μη κοινωνικά αποδεκτές ομάδες, τις οποίες διακρίνει με βάση τις σεξουαλικές προτιμήσεις αλλά και με τις θρησκευτικές ιδεολογίες. Αυτό συνεπάγεται την απόρριψη των μελών που υπάρχουν μέσα σε αυτές τις ομάδες αλλά και την αντιπαράθεση αφενός των αξιών που πρεσβεύουν και αφετέρου των προκαταλήψεων που προβάλλουν. Τα μέλη – στόχοι αυτών των ομάδων διακρίνονται σε ομοφυλόφιλους και λεσβίες από την μια αλλά και σε αθεϊστές και Μουσουλμάνους από την άλλη. Για ποιο λόγο ωστόσο αυτές οι ομάδες παρουσιάζονται ως κοινωνικά μη αποδεκτές; Από ποιους διαχωρίζονται και γιατί; Η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα είναι πολύπλοκη, διότι πρέπει να εξεταστούν όλοι οι

παράγοντες που επηρεάζουν και τα άτομα ξεχωριστά και την κοινωνία συνολικά, ωστόσο θα πραγματοποιηθεί μια σύντομη αναφορά έτσι ώστε να υπάρξει μια σφαιρική εικόνα για το ζήτημα. Οι μη κοινωνικά αποδεκτές ομάδες, συνήθως είναι ομάδες που δημιουργούνται άτυπα από τα μέλη μιας κοινωνίας, με μοναδικό σκοπό την κάλυψη εσωτερικών αναγκών των ατόμων, την αίσθηση ασφάλειας και προστασίας καθώς και την ενδυνάμωση της αυτοεικόνας τους. Ονομάζονται άτυπες ακριβώς γιατί δεν εγκρίνονται από όλα τα μέλη της κοινωνίας διότι μπορεί να αποτελούν αρνητικά πρότυπα για άλλα μέλη της, μπορεί να φέρουν αλλαγές οι οποίες είναι πρωτόγνωρες για αυτά και τέλος γιατί μπορεί να συγκρούονται με άλλες ομάδες μέσα στην κοινωνία. Ακόμα, οι ομάδες αυτές δεν προσφέρουν συμπεριφορές οι οποίες είναι κοινές μέσα στα μέλη μιας ομάδας και γι' αυτό το λόγο, λαμβάνονται ως απειλητικές ή μη αποδεκτές από μια κοινωνία. Σύμφωνα με τους Luguri, Napier & Dovidio (2012), οι λεσβίες, οι ομοφυλόφιλοι, οι αθεϊστές και οι Μουσουλμάνοι, ήταν οι ομάδες που κρίνονταν ως κοινωνικά μη αποδεκτές και αποφασίστηκε να ερευνηθεί το γεγονός της επιρροής της νοοτροπίας και της ανάπτυξης κριτικών μηχανισμών σκέψης με συγκεκριμένους και αφηρημένους τρόπους σε άτομα που αποτελούσαν συντηρητικά μέλη μιας πολιτικής ομάδας και αντίστοιχα φιλελεύθερα. Το γεγονός επιλογής αυτών των ομάδων δεν αναλύεται μέσα στην ερευνητική αυτή προσπάθεια, ωστόσο υποθέτουμε, πως ίσως οι ομάδες αυτές να αποτελούν απειλή για την κοινωνία, να δημιουργούν εσωτερικές αναταράξεις και συγκρούσεις καθώς και να αποτελούν κακό πρότυπο για άλλα μέλη της.

Ένα άλλο ενδιαφέρον ερώτημα που προκύπτει από αυτή την μελέτη, είναι αν και κατά πόσο ο πολιτικός προσανατολισμός ευθύνεται για την ανάπτυξη στερεοτυπικών αντιλήψεων από μέρους των συντηρητικών ομάδων καθώς και αν η νοοτροπία μπορεί να επηρεάσει την διαδικασία αυτή. Αξίζει να σημειωθεί, πως οι συντηρητικές ομάδες, πρεσβεύουν την αντίληψη της ενότητας και της συλλογικότητας, με στόχο την πατρίδα και το «κοινό καλό», το συμφέρον δηλαδή της κοινωνίας. Αντίθετα, οι πιο φιλελεύθερες ομάδες, δίνουν προτεραιότητα στο άτομο και τα ιδανικά της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Από αυτή την αντίληψη συνάγεται το συμπέρασμα, πως οι συντηρητικοί είναι πιο κλειστοί σε κάθε προσπάθεια αλλαγής της κοινωνικής πραγματικότητας, απορρίπτουν κάθε τι διαφορετικό, ενώ οι φιλελεύθεροι, αποδέχονται πιο εύκολα τις πρωτόγνωρες αυτές καταστάσεις και συναινούν στην εξέλιξη της κοινωνίας. Παραδειγματικά αναφέρεται μέσα στο άρθρο αυτό, πως οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες, στερούνται το δικαίωμα του γάμου και αντιμετωπίζουν διακρίσεις κυρίως από συντηρητικά μέλη της κοινωνίας, σε εργασιακό, θρησκευτικό ακόμα και πολιτικό τομέα. Αντίστοιχα οι Μουσουλμάνοι και οι αθεϊστές, αντιμετωπίζουν απόρριψη καθώς όλο περισσότερο είναι αυτοί που πρεσβεύουν πως τα δικαιώματά τους πρέπει να

περιοριστούν, εξαιτίας της πίστης τους ή μη σε άλλο Θεό.

Είναι σημαντικό λοιπόν σύμφωνα με τους ερευνητές Luguri, Napier & Dovidio (2012), να εξεταστούν οι εξής παράμετροι με την χρήση του Δομικού επιπέδου: αφενός πώς η συγκεκριμένη ή η αφηρημένη νοοτροπία μπορεί να επηρεάσει τα συναισθήματα των συντηρητικών μελών αναφορικά με τις κοινωνικά μη αποδεκτές ομάδες, αφετέρου πώς ο πολιτικός προσανατολισμός σε συνδυασμό με την νοοτροπία, επηρεάζει τις προκατειλημμένες στάσεις και συμπεριφορές των συντηρητικών ατόμων. Οι τρεις υποθέσεις που παρουσιάζονται, αναφέρονται στο γεγονός ότι αρχικά η αφηρημένη σκέψη, οδηγεί στην μείωση των προκαταλήψεων απέναντι στις μη αποδεκτές ομάδες, ότι η επιρροή της αφηρημένης σκέψης στα συντηρητικά άτομα θα ήταν μεγαλύτερης εμβέλειας σε σχέση με την επιρροή στα φιλελεύθερα και τέλος πως η αξία της δικαιοσύνης, είναι καθοριστική παράμετρος για την πρόκληση επιπτώσεων σε μια κοινωνία.

Στην πρώτη μελέτη, η υπόθεση που διερευνήθηκε, αφορούσε την επίδραση που παρουσιάζει η υιοθέτηση διαφορετικών δομικών επιπέδων σχετικά με τις προκαταλήψεις απέναντι στις μη αποδεκτές κοινωνικές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, πρεσβεύτηκε η άποψη ότι οι συμμετέχοντες που ήταν πολιτικά συντηρητικοί, θα έδειχναν πιο αρνητικά συναισθήματα απέναντι στις αποκλίνουσες ομάδες έναντι των φιλελεύθερων. Για αυτό τον λόγο, επιχειρήθηκε να διευκρινιστεί, πως αν οι συντηρητικοί ενστερνίζονταν έναν αφηρημένο από ότι έναν συγκεκριμένο τρόπο σκέψης, οι προκαταλήψεις τους θα μειώνονταν σε μεγάλο βαθμό. Οι ομάδες – στόχοι που χρησιμοποιήθηκαν, κατηγοριοποιήθηκαν σε τρεις, όπου στην πρώτη συγκαταλέγονταν οι μη κοινωνικά αποδεκτοί άνθρωποι (Μουσουλμάνοι, αθεϊστές, λεσβίες, ομοφυλόφιλοι), στην δεύτερη οι μειονοτικές ομάδες (μαύροι, Λατίνοι) και στην τρίτη αποδεκτές ομάδες (λευκοί, Χριστιανοί).

Κατά την διαδικασία πραγματοποίησης της έρευνας, οι 63 συμμετέχοντες πήραν έναν κατάλογο στον οποίο υπήρχαν δέκα διαφορετικές ενέργειες, οι οποίες ζητούσαν από τον κάθε έναν να περιγραφούν είτε με συγκεκριμένο, είτε με αφηρημένο τρόπο. Τα μέτρα – κλειδιά της έρευνας αυτής, ήταν τα συναισθήματα που προέκυπταν από την διαδικασία αυτή.

Τα πορίσματα της έρευνας αυτής, έδειξαν ότι οι φιλελεύθεροι παρουσίαζαν θετικά συναισθήματα ανεξάρτητα από το Δομικό επίπεδο, ενώ οι συντηρητικοί έδειξαν θετικά συναισθήματα μόνο μέσα από την υιοθέτηση της αφηρημένης νοοτροπίας. Ακόμα, παρατηρήθηκε διασύνδεση ανάμεσα στον πολιτικό προσανατολισμό και τα συναισθήματα των ατόμων, πράγμα που δεν είχε προβλεφθεί πριν την πραγματοποίηση της μελέτης. Όσον αφορά επίσης τις μειονοτικές ομάδες, η έρευνα έδειξε, ότι η αλλαγή νοοτροπίας δεν επηρέασε καθόλου τις αντιλήψεις των συντηρητικών σχετικά με αυτές, καθώς τα

συναισθήματά τους παρέμεναν λιγότερο θετικά.

Η δεύτερη μελέτη που πραγματοποιήθηκε, είχε ως σκοπό να δείξει αν η συγκεκριμένη ή η αφηρημένη νοοτροπία των ατόμων μπορούσε να επηρεάσει τα συναισθήματα τους απέναντι στις μη αποδεκτές ομάδες. Η υπόθεση που έθεσαν οι ερευνητές προς διερεύνηση, αφορούσε το γεγονός ότι τα πιο συντηρητικά άτομα, θα είχαν λιγότερο θετικά συναισθήματα απέναντι στις μη αποδεκτές ομάδες, ωστόσο το φαινόμενο αυτό δεν θα ήταν τόσο έντονο και με τα άτομα που διατηρούσαν πιο φιλελεύθερη νοοτροπία. Ζητήθηκε λοιπόν από 64 συμμετέχοντες να συμπληρωθεί ένα κλιμακούμενο ερωτηματολόγιο, το οποίο αφορούσε την καλή σωματική υγεία και πιο συγκεκριμένα να αναφερθούν είτε λόγοι είτε τρόποι με τους οποίους μπορούσε να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος καθώς και να διατυπωθεί ο πολιτικός τους προσανατολισμός. Ο χειρισμός – κλειδί που χρησιμοποιήθηκε, βασίστηκε στην μέτρηση της ζεστασιάς των συναισθημάτων αναφορικά με τις οκτώ κοινωνικές ομάδες που αξιολογήθηκαν και στην προηγούμενη μελέτη.

Τα πορίσματα που προήλθαν από την έρευνα, επιβεβαίωσαν την πρόβλεψη των ερευνητών, ακριβώς διότι οι συμμετέχοντες που λειτούργησαν με συντηρητικό τρόπο σκέψης, επέδειξαν λιγότερο θετικά συναισθήματα απέναντι στις ομάδες αυτές, σε αντίθεση με αυτούς που λειτούργησαν με πιο φιλελεύθερη νοοτροπία. Βέβαια, μέσα από αυτή την έρευνα, φάνηκε πως ο πολιτικός προσανατολισμός των ατόμων, επηρεάζει σημαντικά και τα συναισθήματά τους σχετικά με τις μη αποδεκτές ομάδες και άρα υπάρχει αλληλεπίδραση ανάμεσα σε αυτόν και την νοοτροπία των ατόμων. Μια άλλη παράμετρος που προέκυψε, αφορούσε την συσχέτιση των συναισθημάτων ανάμεσα στα συντηρητικά και τα φιλελεύθερα άτομα, διότι όπως αποδείχθηκε, οι συντηρητικοί όταν λειτούργησαν με αφηρημένους μηχανισμούς σκέψης επέδειξαν σαφώς θετικότερα συναισθήματα από αυτούς που διατήρησαν συγκεκριμένους, ωστόσο οι φιλελεύθεροι, δεν είχαν κάποια απόκλιση σχετικά με τα συναισθήματά τους είτε λειτουργούσαν αφηρημένα είτε πιο συγκεκριμένα.

Το καταληκτικό συμπέρασμα που προέκυψε και από τις δύο αυτές μελέτες, είναι ότι η υιοθέτηση μιας αφηρημένης νοοτροπίας αντί μιας συγκεκριμένης, επέδειξε θετικότερα συναισθήματα των πολιτικά συντηρητικών ατόμων, με αποτέλεσμα την μείωση της προκατάληψης για παρεκκλίνουσες κοινωνικές ομάδες όπως οι λεσβίες, οι ομοφυλόφιλοι, οι Μουσουλμάνοι και οι αθεϊστές. Τέλος, το Δομικό μοντέλο, φάνηκε πως δεν επηρέασε σε κάποιο βαθμό τα συναισθήματα των ατόμων.

Η τελευταία έρευνα των ίδιων ερευνητών, προσπάθησε να αποδείξει ότι η αλλαγή νοοτροπίας στις δύο προηγούμενες μελέτες, προκαλούσε διαφορετικά συναισθήματα στα συντηρητικά άτομα, ακριβώς γιατί μεταβάλλονταν τα ηθικά ιδεώδη τους. Δόθηκαν λοιπόν σε

168 συμμετέχοντες να συμπληρώσουν το κενό μιας πρότασης, επιλέγοντας είκοσι διαφορετικές λέξεις και αφού δημιουργήσουν την πρόταση, να δώσουν και μια απάντηση σε αυτή. Παραδειγματικά οι συμμετέχοντες που κλήθηκαν να απαντήσουν με συγκεκριμένο τρόπο σκέψης, έπρεπε να ολοκληρώσουν την πρόταση «Ένα παράδειγμα σκύλου είναι τι;» και στην συνέχεια να απαντήσουν στην ερώτηση αυτή, δίνοντας μια συγκεκριμένη απάντηση όπως μια ράτσα σκύλου ή ακόμα και ένα όνομα. Αντίθετα αυτοί που κλήθηκαν να απαντήσουν πιο αφαιρετικά, έπρεπε να δημιουργήσουν μια κατηγοριοποιημένη ετικέτα για κάθε λέξη και να απαντήσουν για παράδειγμα στη ερώτηση «Σκύλος είναι ένα παράδειγμα του τι;», δίνοντας πιο αφηρημένη απάντηση όπως κατοικίδιο ζώο ή ζώο γενικότερα. Έπειτα από αυτή την διαδικασία, ζητήθηκε από τους ίδιους να απαντήσουν σε τέσσερις προτάσεις από το ερωτηματολόγιο, αξιολογώντας την αναγκαιότητα των ηθικών αξιών όπως για παράδειγμα τη δικαιοσύνη.

Τα πορίσματα που προέκυψαν από την μελέτη αυτή, απέδειξαν για ακόμη μια φορά την διασύνδεση του πολιτικού προσανατολισμού και της νοοτροπίας στην εκφορά των θετικών ή αρνητικών συναισθημάτων των ατόμων απέναντι στις μη κανονικές ομάδες. Για την ακρίβεια, η υιοθέτηση αφηρημένης νοοτροπίας από τα συντηρητικά άτομα προς τις μη κανονικές ομάδες, επέφερε θετικότερα συναισθήματα για τις ομάδες αυτές από ότι η υιοθέτηση μιας συγκεκριμένης σκέψης. Ένα ακόμη αποτέλεσμα που εξάγεται από την παρούσα μελέτη, αφορά την επίδραση της δικαιοσύνης στα συναισθήματα που προκαλούνται για τις κοινωνικές αυτές ομάδες καθώς διαπιστώθηκε ότι η αφηρημένη σκέψη των συντηρητικών ατόμων σε αντίθεση με την συγκεκριμένη, αύξησε την αναγκαιότητα για δικαιοσύνη και αυτή με την σειρά της επέφερε θετικότερα συναισθήματα για τις μη κανονικές και εθνοτικές ομάδες.

Καταληκτικά, μέσα από αυτές τις έρευνες αποδείχθηκε, ότι η μεταβολή της νοοτροπίας των ατόμων, είναι ικανή να εξομαλύνει τις διαφορές και συνεπώς τα συναισθήματα αυτών σχετικά με ομάδες που παρεκκλίνουν από το γενικό σύνολο, όπως οι μη αποδεκτές ή οι εθνοτικές. Ακόμα, ο πολιτικός προσανατολισμός σε αλληλεπίδραση με την νοοτροπία, είναι εξίσου ικανοί παράγοντες για να επηρεάσουν είτε θετικά είτε αρνητικά τα συναισθήματα των ατόμων, μέσα από τα οποία μπορεί να γεννηθούν ή να μειωθούν οι προκατειλημμένες στάσεις και συμπεριφορές που σχετίζονται με τις κοινωνικές ομάδες που αναφέρθηκαν στο παρόν άρθρο. Τέλος, οι ηθικές αξίες και πιο συγκεκριμένα η αξία της δικαιοσύνης, αποδείχθηκε ότι είναι δυνατό να μειώσουν τις διακριτές διαφορές αλλά και τις κρίσεις που προκύπτουν μεταξύ των κοινωνικών ομάδων.

1.6 ΗΘΙΚΕΣ ΝΟΟΤΡΟΠΙΕΣ: Η ΑΦΗΡΗΜΕΝΗ ΣΚΕΨΗ ΑΥΞΑΝΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ " ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ " ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΦΡΑΓΗΣΗ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΝ.

Στην ερευνητική προσπάθεια να αποδείξουν την επιρροή που ασκεί ο εκάστοτε μηχανισμός νοοτροπίας απέναντι στον τρόπο σκέψης καθώς και στις στάσεις, συμπεριφορές των ατόμων, οι μελετητές Luguri J. και Napier J. (2012), εισηγήθηκαν αρχικά την θεωρία των Ηθικών Θεμελιώσεων ή αλλιώς “Moral foundations theory”, έτσι ώστε να αποδείξουν πως οι ηθικές κρίσεις των ατόμων, διαμορφώνονται από τις πέντε θεμελιώδεις αξίες που διαπερνούν την θεωρία αυτή. Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία των ηθικών θεμελιώσεων, δημιουργήθηκε έπειτα από πρωτοβουλία μιας ομάδας κοινωνικών και πολιτισμικών ψυχολόγων, οι οποίοι επιχειρήσαν να αντιληφθούν τον ρόλο που διαδραματίζει η ηθική όπως και την πολλαπλή της φύση, ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, μέσα σε κάθε ανθρώπινη ύπαρξη, υφίστανται ποικίλα έμφυτα αλλά και καθολικά ψυχολογικά συστήματα, που με την σειρά τους, αποτελούν τις βάσεις της ηθικής. Τα βασικά αυτά θεμέλια ή βάσεις, είναι η δικαιοσύνη, η ευημερία, η αφοσίωση, η εξουσία καθώς και η αγνότητα - καθαρότητα, τα οποία, ανάλογα με το χαρακτήρα που έχουν, διακρίνονται όπως θα διαπιστώσουμε και παρακάτω σε βασικά και δευτερεύοντα ή αλλιώς δεσμευτικά. Οι αξίες αυτές, απασχολούν ιδιαίτερα ανθρώπους αλλά και ερευνητές, ακριβώς διότι εμφανίζουν σχέσεις αιτιακής διασύνδεσης με τις ηθικές κρίσεις των ατόμων, εμφανίζοντας παράλληλα πληροφορίες που αφορούν το ηθικό τους σύστημα. Για να αντιληφθούμε την πολυπλοκότητα όλων αυτών των εννοιών, αρκεί να αναλύσουμε κάθε παράμετρο με την σειρά. Αρχικά το «ήθος», αποτελώντας προέκταση του όρου «έθος», αναφέρεται στην συνήθεια που έχει αναπτύξει ένα άτομο να εφαρμόζει μια συγκεκριμένη ενέργεια ή πράξη. Η ενέργεια αυτή, όταν αφομοιώνεται από το άτομο και γίνεται συνήθειά του, μετουσιώνεται μέσα από τις πράξεις του και καθορίζει την συμπεριφορά του, καταλήγοντας έτσι στην ηθική. Η ηθική, σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρεται και δρα το άτομο τόσο στην προσωπική του ζωή όσο και στην κοινωνική πραγματικότητα. Ακόμα, μέσα από την επαφή του με άλλα άτομα ή κοινωνικές ομάδες, διαμορφώνει ηθικές κρίσεις, οι οποίες προκύπτουν έπειτα από την εκφορά των επιχειρημάτων των δρώντων. Όλες αυτές οι παράμετροι, συνδιαμορφώνουν τον ηθικοπλαστικό χαρακτήρα του ατόμου και τον βοηθούν στην προσπάθειά του να ενεργήσει με έναν συγκεκριμένο τρόπο μέσα σε μια κοινωνία.

Ο ρόλος της ηθικής, μπορεί να οριστεί ως πολύπλευρος εφόσον γίνεται πιο ευρύς, ακριβώς διότι δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στην προστασία της ατομικής ύπαρξης, αλλά

επεκτείνεται και στην προστασία του κοινωνικού συνόλου. Η αντίληψη αυτή διαφαίνεται και από το γεγονός, πως τα θεμέλια - βάσεις που απαρτίζουν την θεωρία των ηθικών θεμελιώσεων, διακρίνονται σε βασικά και δευτερεύοντα. Στην πρώτη περίπτωση, ανήκουν η φροντίδα και η δικαιοσύνη αλλά και τα αντίθετά τους, δηλαδή η βλάβη και η εξαπάτηση, όπου συνδέονται με την προφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και των ελευθεριών των μεμονωμένων ατόμων. Οι θεμελιώσεις αυτές αναφέρονται και ως εξατομικευμένες, ακριβώς γιατί προωθούν ιδεώδη και ξεχωριστά θεμέλια. Στην δεύτερη περίπτωση, τα δευτερεύοντα θεμέλια, σχετίζονται με τις αξίες εκείνες οι οποίες προωθούν το κοινό συμφέρον της ομάδας και άρα της κοινωνίας, έτσι ώστε να υπάρχει συνοχή και συνεκτικότητα μέσα σε αυτή. Οι αξίες που προάγουν τον σκοπό αυτό, είναι εκείνες της εμπιστοσύνης, της εξουσίας και της καθαρότητας ή αλλιώς αγνότητας. Ο λόγος που τα θεμέλια αυτά ονομάζονται δευτερεύοντα, προκύπτει από ο γεγονός ότι αποτελούν εξελιγμένα πρότυπα των βασικών χαρακτηριστικών, τα οποία έρχονται για να διαφυλάξουν τους θεσμούς μιας κοινωνίας, μέσα από την υποταγή και την υπακοή των ομάδων σε αυτή.

Η μελέτη των ερευνητών, ήρθε να εξακριβώσει, ποιες ηθικές αξίες υιοθετούν οι άνθρωποι καθώς και ποιες ιδεολογικές διαφορές προκύπτουν από αυτή την υιοθέτηση σε σχέση με τις ηθικές κρίσεις και τα συμπεράσματα που εξάγουν για άλλα άτομα ή κοινωνικές ομάδες. Για αυτόν το λόγο, ερευνήθηκαν οι αξίες δύο διαφορετικών μεταξύ τους κοινωνικών ομάδων, των συντηρητικών και των φιλελεύθερων και η υπόθεση που διερευνήθηκε εκτενέστερα ήταν η εξής: οι συντηρητικοί, προβλέφθηκε ότι θα έδιναν προτεραιότητα στις δευτερεύουσες αξίες, οι οποίες προωθούν την κοινωνική ευμάρεια σε αντίθεση με τους φιλελεύθερους, οι οποίοι θα έδιναν βάση στις βασικές εξατομικευμένες αξίες, επικεντρώνοντας την προσοχή τους στον πυρήνα του ατόμου. Η νοοτροπία λοιπόν ήταν ο δείκτης όπου θα προέβλεπε την τάση των ανθρώπων να υιοθετούν μια από τις δύο κατηγορίες θεμελιώσεων και η θεωρία του Δομικού επιπέδου ήταν η παράμετρος που συνέβαλε στην διαμόρφωση του ηθικού επιπέδου των ατόμων.

Στην έρευνά τους, οι Napier & Luguri, (2012), εξετάζουν τρεις υποθετικές περιπτώσεις, με πρωτεύουσα εκείνη της επιρροής του δομικού επιπέδου στις ηθικές κρίσεις που προκύπτουν από τα άτομα. Ακολούθως, παρουσιάζεται μια δεύτερη υπόθεση που αφορά τις δύο κοινωνικοπολιτικές ομάδες των φιλελεύθερων και των συντηρητικών, η οποία προβλέπει ότι η αφηρημένη σκέψη των ατόμων, επικεντρώνεται πάνω στις εξατομικευμένες θεμελιώσεις και πιο συγκεκριμένα στα βασικά χαρακτηριστικά των δύο αξιών της θεωρίας των ηθικών θεμελιώσεων, δηλαδή της δικαιοσύνης και της βλάβης, αντίθετα η συγκεκριμένη σκέψη των ατόμων, εστιάζει στα δευτερεύοντα χαρακτηριστικά των αξιών της εμπιστοσύνης, της

εξουσίας και της αγνότητας.

Κατά την εξέλιξη της έρευνας, συμμετείχαν 224 άτομα, τα οποία προέρχονταν από μια διαδικτυακή μονάδα του Πανεπιστημίου Yale και ο χειρισμός – κλειδί που τους ανατέθηκε, ήταν να συμπληρώσουν μια αφηρημένη ή συγκεκριμένη συνθήκη, από έναν κατάλογο 20 αντικειμένων, δημιουργώντας έτσι φράσεις. Για παράδειγμα στην αφηρημένη συνθήκη, εφόσον οι συμμετέχοντες επέλεγαν για παράδειγμα την λέξη «σκύλος», όφειλαν να συμπληρώσουν την πρόταση «Σκυλί, είναι ένα παράδειγμα του τι;» και ύστερα να απαντήσουν σε αυτή, αναφέροντας ενδεικτικά την λέξη «κατοικίδιο». Στην συγκεκριμένη συνθήκη, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν την φράση «Τι είναι σκυλί;», δίνοντας έτσι κάποια δευτερεύοντα χαρακτηριστικά ενός σκύλου, όπως η ράτσα του ή κάποιο όνομα. Τέλος, κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με τα ηθικά θεμέλια και τις πέντε αξίες που τα διατρέχουν.

Τα πορίσματα από την παρούσα έρευνα, έδειξαν ότι όταν τα άτομα σκέφτονταν υπό αφηρημένες συνθήκες, δημιουργούσαν ηθικές κρίσεις βασισμένες στα εξατομικευμένα χαρακτηριστικά, στα χαρακτηριστικά δηλαδή της δικαιοσύνης και της βλάβης, τα οποία καλλιεργούνται ξεχωριστά από κάθε άτομο. Στην αντίθετη περίπτωση, τα άτομα που σκέφτονταν υπό συγκεκριμένους όρους, διαμόρφωναν ηθικές κρίσεις βασισμένες στις δευτερεύουσες αξίες, οι οποίες επηρέαζαν σε μεγάλο βαθμό τις νοοτροπίες των ατόμων σχετικά με την εμπιστοσύνη, την εξουσία και την αγνότητα. Οι δύο αυτές συνθήκες, φαίνεται ότι δημιουργούν ηθική πόλωση ανάμεσα στις δύο αυτές κοινωνικές ομάδες, για αυτό τον λόγο είναι αναγκαίο να δημιουργούνται αφηρημένοι νοητικοί μηχανισμοί οι οποίοι θα μετριάσουν τις ηθικές κρίσεις των συντηρητικών στρωμάτων.

Συμπερασματικά, η νοοτροπία των ατόμων, είναι παράγοντας που ασκεί επίδραση στις ηθικές κρίσεις τους καθώς και οι εξατομικευμένες όπως και οι δευτερεύουσες ή αλλιώς δεσμευτικές αξίες τους, τους επηρεάζουν είτε θετικά είτε αρνητικά στην αντίληψή τους για άλλες ομάδες.

1.7 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΦΗΡΗΜΕΝΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΣΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΔΙΚΙΑΣ

Για την αρμονία του κοινωνικού συνόλου και συνακόλουθα την ευημερία του, αφηρημένες αρχές όπως εκείνες της δικαιοσύνης, του σεβασμού και της ισότητας, είναι αυτές που προσδιορίζουν τον χαρακτήρα μιας κοινωνίας γενικά και των μελών αυτής ειδικά. Ποιος όμως είναι εκείνος που μπορεί να επηρεάσει τον βαθμό δικαιοσύνης μιας κοινωνίας; Κυρίαρχο ρόλο παίζουν οι κυβερνητικοί παράγοντες ή τα ίδια τα άτομα; Προκειμένου μια κοινωνία να προσδιορίσει το τι ακριβώς είναι δίκαιο και τι όχι, πρέπει να εναρμονίσει τις ανάγκες της με την ανθρώπινη φύση και το ατομικό αγαθό του καθενός. Το αίσθημα της δικαιοσύνης, προέρχεται από την συλλογική απόφαση όλων των κοινωνικών μελών, να υπερασπιστούν συγκεκριμένες αξίες, οι οποίες στη συνέχεια θα θεσπιστούν από νόμους. Πιο συγκεκριμένα, η αρχή της δικαιοσύνης, αναφέρεται στο αίσθημα που πρέπει να διαπνέει κάθε άνθρωπος να ενεργεί ισορροπημένα, βάσει των Νόμων της Φύσης, έτσι ώστε να διατηρεί μια σταθερή κοινωνική τάξη. Πως όμως μπορούμε να καταλάβουμε τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι σκέφτονται σχετικά με την έννοια της δικαιοσύνης; Υπάρχει κάποιος μηχανισμός που λειτουργεί υπέρ της εφαρμογής της; Σε αυτό το σημείο, η ερευνητική προσπάθεια της Katelin Helene Neufeld το 2014, προσπάθησε να αποδείξει πως ο νοητικός μηχανισμός του Δομικού επιπέδου, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της αδικίας από μέρους των ατόμων. Τα παράγωγα μάλιστα αυτού του επιπέδου, δηλαδή ο συγκεκριμένος και ο αφηρημένος νοητικός μηχανισμός, επηρεάζουν διαφορετικά τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αντιδράσει κάποιο άτομο απέναντι σε καταστάσεις αδικίας. Εξαιτίας του γεγονότος πως οι άνθρωποι στοχάζονται με συγκεκριμένο τρόπο γεγονότα που είναι απτά στο άμεσο παρόν ή μέλλον, συνεπάγεται ότι νοιάζονται περισσότερο για την σκοπιμότητα αυτών των γεγονότων, ενώ όσοι σκέφτονται με αφηρημένο τρόπο σκέψης, τους απασχολεί η ηθική διάσταση αυτών. Μάλιστα, μέσα από τους δύο αυτούς ισχυρισμούς, προκύπτει και ένας ακόμη, ο οποίος φανερώνει πως η δικαιοσύνη ή η αδικία, δεν αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όταν κάποιος σκέφτεται συγκεκριμένα ή αφαιρετικά.

Όπως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, το Δομικό επίπεδο, είναι ένας νοητικός μηχανισμός που ευθύνεται για τον τρόπο με τον οποίο στοχάζονται οι άνθρωποι γεγονότα ή περιστάσεις που άπτονται της πραγματικότητας και είτε είναι κοντινά είτε είναι απομακρυσμένα από αυτήν. Αν για παράδειγμα ένας συγκεκριμένος στοχαστής αντικρύσει το άγαλμα της ελευθερίας, μπορεί να παρατηρήσει τα χαρακτηριστικά του και να θαυμάσει την αρχιτεκτονική του, αντίθετα ένας αφηρημένος στοχαστής, μπορεί κοιτάζοντας το, να στοχαστεί έννοιες που

σχετίζονται με την αξία της ελευθερίας και της ισότητας, προσδίδοντας ηθικές διαστάσεις σε αυτόν του τον συλλογισμό. Έτσι προκύπτει και το συμπέρασμα της συγγραφέως του άρθρου αυτού, πως ο συγκεκριμένος νοητικός μηχανισμός, επειδή προσδιορίζει κοντινά γεγονότα, ενδιαφέρεται για την σκοπιμότητά τους και όχι για την ηθική τους διάσταση, με αποτέλεσμα αξίες όπως αυτή της αδικίας, να μην απασχολούν έντονα τους στοχαστές αυτούς και άρα να μην επέρχεται κανενός είδους αντιμετώπισής της καθώς και αλλαγής στο κοινωνικό σύνολο. Μάλιστα, αυτό τον ισχυρισμό, επιχείρησε να αποδείξει και μέσα από δύο διαδοχικές έρευνες, που επικεντρώθηκαν στην έλλειψη υπηρεσιών παροχής νερού στα Πρώτα Έθνη, εισάγοντας μέτρα κοινωνικής δράσης που λειτουργούσαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές. Προκειμένου να επιτευχθεί αλλαγή σε μια κοινωνία και να προληφθεί η αδικία, πρέπει να προσπεραστούν κάποιοι φραγμοί που εμποδίζουν την ενέργεια αυτή. Σημαντικά εμπόδια πέρα από τον χρόνο και το χρήμα, είναι και τα κοινωνικά και ψυχολογικά εμπόδια και πιο συγκεκριμένα κάποιες θεωρίες που έχουν δημιουργηθεί και στις οποίες βασίζονται τα μέλη μιας κοινωνίας. Αρχικά, η θεωρία της πίστης σε ένα δίκαιο κόσμο, είναι αυτή που παρέχει σοβαρή αντίσταση όσον αφορά την κοινωνική αλλαγή. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, το κοινωνικό σύνολο αναπαρίσταται σε μια αμφίδρομη ανταποδοτική σχέση προσφοράς, δηλαδή σε μια σχέση που ο καθένας παίρνει αυτό ακριβώς που του αναλογεί. Η δικαιοσύνη σε αυτή την περίπτωση, δεν είναι ίδια για όλα τα άτομα, αλλά λειτουργεί με βάση τις πράξεις αυτών. Σε μια πειραματική διαδικασία των Lerner και Simmons (1966), απεικονιζόταν ένα θύμα το οποίο έπασχε από ηλεκτροπληξία και μάλιστα οι συμμετέχοντες ήταν αυτοί που αποφάσιζαν για την τύχη του. Όταν εκείνοι θεωρούσαν πως μπορούσαν να σταματήσουν την ταλαιπωρία του θύματος παρέμβαιναν, ενώ όταν βρίσκονταν σε αδιέξοδο και νόμιζαν πως δεν μπορούσαν να σώσουν τι θύμα, όχι μόνο δεν παρέμβαιναν αλλά το υποτιμούσαν. Οι δύο προοπτικές που προκύπτουν από τις πράξεις αυτές είναι εντελώς διαφορετικές, καθότι στην μια το θύμα που μπορεί να σωθεί από την δύσκολη θέση στην οποία βρίσκεται αξίζει να ελευθερωθεί, ενώ στην άλλη το θύμα αξίζει να τιμωρηθεί. Επομένως, μέσα από την θεωρία της πίστης σε ένα δίκαιο κόσμο, αντιλαμβανόμαστε ότι υπεισέρχονται ηθικοί μηχανισμοί και άρα ηθικές κρίσεις, όπου καθορίζουν την αρχή της δικαιοσύνης. Μια ακόμη θεωρία που δημιουργεί φραγμούς για την κοινωνική αλλαγή, είναι εκείνη της δικαιολόγησης του εκάστοτε κρατικού συστήματος. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, οι άνθρωποι δεν αποδέχονται το γεγονός πως το θεσμικό σύστημα μπορεί λειτουργεί άδικα σε βάρος των ατόμων, διότι πρόκειται για έναν φορέα ο οποίος προωθεί αλλά και βασίζεται στις αρχές της δικαιοσύνης. Η αξιοπιστία αυτή του κρατικού συστήματος, προέρχεται από την προσπάθεια των μελών του για την εκλογίκευσή του, πράγμα που σημαίνει ότι επιχειρείται να

δοθεί μια ερμηνεία η οποία και να φαίνεται λογική αλλά και να είναι ηθικά αποδεκτή έστω και όταν πρόκειται για μια λανθασμένη συμπεριφορά. Η διάσταση της εκλογίκευσης, μπορεί να εξηγηθεί από τα γεγονότα ότι τα άτομα έχουν την τάση να δικαιολογούν πράξεις οι οποίες δεν είναι αποδεκτές μόνο και μόνο για να μην δημιουργηθεί κοινωνική αναταραχή και ανατραπούν οι ισορροπίες μιας κοινωνίας.

Επιπροσθέτως, η θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, αποτελεί ένα προβλεπτικό παράγοντα ο οποίος συμβάλει με την σειρά του στην κατανόηση της αντίστασης των ατόμων για κοινωνική αλλαγή. Η κοινωνική ταυτότητα, αναφέρεται στις κοινές αντιλήψεις που συγκροτούν τα μέλη μιας κοινωνίας σχετικά με εξέχοντα ζητήματα και στα οποία διαμορφώνουν μια κοινή πορεία αντίληψης. Η διάψευση ή η αλλαγή αυτής, επιφέρει αρνητικά αισθήματα στα μέλη αυτών των ομάδων, διότι θεωρείται ότι απειλείται η αξία τους και άρα και η ατομική τους ταυτότητα. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας, είναι η αντίδραση που προκύπτει από τα μέλη των κοινωνικών ομάδων, σε μια προσπάθεια να υπερασπιστούν την ομάδα με την οποία ταυτίζονται και συμπορεύονται. Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν, οι τρεις αυτές θεωρίες, μπορούν να δώσουν βασικές εξηγήσεις στο θέμα της παρεμπόδισης της κοινωνικής αλλαγής που έχει ως στόχο της εφαρμογή αρχών όπως αυτών της δικαιοσύνης και άρα την αντιμετώπιση τοπικών αδικιών.

Στοχεύοντας να αποδείξει και την σημαντική επιρροή του Δομικού επιπέδου στην αντιμετώπιση της κοινωνικής αλλαγής, η συγγραφέας προτείνει πως ο διαφορετικός τρόπος αντίληψης των γεγονότων, μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι στοχάζονται την αδικία και επιζητούν να αλλάξει ο κοινωνικός μηχανισμός. Για την ακρίβεια, η απόσταση ενός συμβάντος παίζει με την σειρά της σπουδαίο ρόλο στον τρόπο με τον οποίο κάποιος θα εξετάσει αυτό το γεγονός, είτε δηλαδή συγκεκριμένα, είτε αφηρημένα. Η συγκεκριμένη νόηση, θα μείνει στις λεπτομερειακές αναφορές ενός συμβάντος, επικεντρώνοντας την εστίαση της σε συγκεκριμένες πτυχές του, αντίθετα η αφηρημένη νόηση, θα επεξεργαστεί μια απομακρυσμένη εικόνα αυτού του γεγονότος. Ακόμα, επειδή η συγκεκριμένη σκέψη ενός ατόμου θα ενδιαφερθεί για τις λεπτομέρειες ενός συμβάντος, είναι λογικό να εστιάζει και στην σκοπιμότητα του, με στόχο την επίτευξη μιας επιθυμητής κατάστασης. Ωστόσο, μέσα από αυτή την κατάσταση, προκύπτουν ποικίλες ανησυχίες οι οποίες αφορούν την αντιμετώπιση της αδικίας και πιο συγκεκριμένα υποστηρίζεται ότι η συγκεκριμένη σκέψη, δεν βοηθά στην πρόληψη της καθώς οι άνθρωποι νοιάζονται πολύ για την σκοπιμότητα. Ως παράδειγμα μάλιστα, καταδεικνύεται το γεγονός της έλλειψης υπηρεσιών παροχής νερού στα Πρώτα Έθνη, όπου οι άνθρωποι δεν προσπαθούν να προβούν στην αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, καθότι πιστεύουν ότι η προσπάθεια

αυτή θα κοστίζει όχι μόνο χρήμα αλλά και χρόνο. Τα χαρακτηριστικά της αφηρημένης σκέψης, δίνουν τη δυνατότητα στα άτομα να σκέφτονται σε βάθος τα γεγονότα και να επικεντρώνονται στην «μεγάλη εικόνα», γι' αυτό το λόγο παρατηρήθηκε πως ενεργοποιείται ένας σημαντικός αξιακός παράγοντας, αυτός της δικαιοσύνης, που τους παραπέμπει στο να αντιδρούν σε κάθε προσπάθεια παραβίασής της και άρα να είναι αυτά που ενισχύουν την ανάγκη για κοινωνική αλλαγή. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι η αφηρημένη σκέψη οδηγεί σε ηθικές κρίσεις, οι οποίες σχετίζονται με την αντιμετώπιση ζητημάτων αδικίας.

Εφόσον λοιπόν τα άτομα που σκέφτονται αφηρημένα, μπορούν να αντιδρούν σε καταστάσεις που θεωρούν άδικες, συνεπάγεται ότι ανησυχούν περισσότερο και για την αξία της ηθικής, η οποία είναι αλληλένδετη και με την ανησυχία σχετικά με άλλα άτομα. Η συγκεκριμένη σκέψη όπως έχει αναλυθεί και παραπάνω, δεν συνδέεται με την ανησυχία των ατόμων για την επιβολή ηθικών κανόνων, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την αφηρημένη σκέψη, η οποία φαίνεται πως δημιουργεί διαλεκτική με τις ηθικές παραμέτρους. Αυτός είναι και ο ισχυρισμός του παρόντος άρθρου, με βάση τον οποίο η συγγραφέας κάνει λόγο για τα οφέλη που προκύπτουν από τους αφαιρετικούς μηχανισμούς σκέψης που ακολουθούν οι άνθρωποι. Σε ερευνητικές προσπάθειες που έχουν διεξαχθεί, έχει αποδειχθεί ότι οι αφηρημένοι στοχαστές, δημιουργούν ηθικές κρίσεις ανάλογα με τις συμπεριφορές ή τις πράξεις άλλων ατόμων, στις οποίες πολλές φορές προσδίδουν και χαρακτηρισμούς. Μάλιστα, γίνεται λόγος και για αιτιακή σύνδεση των ηθικών κρίσεων με την ανάγκη των ανθρώπων να βοηθήσουν άλλα άτομα, μέσω ενεργειών που σχετίζονται με την εθελοντική και τη χρηματική προσφορά. Αυτές οι πτυχές της αφηρημένης σκέψης, χαρακτηρίζονται ως θετικές και ωφέλιμες για μια κοινωνία, καθώς έτσι προβλέπεται πως μπορούν να υπάρξουν συνθήκες για μια πιο δίκαιη κοινωνία. Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα, ότι το Δομικό επίπεδο και η ψυχολογική απόσταση που διατηρείται κατά την διάρκεια επεξεργασίας των γεγονότων, είναι νοητικές παράμετροι όπου επηρεάζουν αναμφισβήτητα και την τάση των ανθρώπων για κοινωνική αλλαγή.

Στην παρούσα έρευνα, η συγγραφέας ερευνά, αν τελικά το Δομικό επίπεδο είναι ικανό να επηρεάσει τις ηθικές κρίσεις των ατόμων σχετικά με ζητήματα που αφορούν ένα κοινωνικό σύνολο. Προτού πραγματοποιηθεί, εκφράζονται δύο σημαντικές υποθέσεις, η μια εκ των οποίων ισχυρίζεται ότι τα άτομα που σκέφτονται συγκεκριμένα, ανησυχούν για την σκοπιμότητα των συμβάντων, μη μπορώντας να απομακρυνθούν ψυχολογικά από αυτά. Επιπλέον, στον αντίποδα αυτού του ισχυρισμού, προκύπτει ένας ακόμη, ο οποίος αναφέρει ότι τα άτομα που στοχάζονται αφηρημένα σχετικά με κάποιο γεγονός, απομακρύνονται ψυχολογικά από αυτό και δημιουργούν ηθικές κρίσεις και ανησυχίες για άλλα μέλη της

κοινωνίας. Η επόμενη υπόθεση που ίσως διαθέτει και έναν παροτρυντικό χαρακτήρα, αναγνωρίζει την σημαντικότητα της αφηρημένης νόησης και ισχυρίζεται πως η καθοδήγηση των ατόμων να σκέπτονται με βάση αυτήν, μπορεί να δημιουργήσει θετική στάση απέναντι στην ανάληψη κυβερνητικής δράσης.

Η αρχική έρευνα που διεξήχθη, συνδέεται με το ζήτημα της αντιμετώπισης της τοπικής αδικίας, ανάλογα με το Δομικό επίπεδο και τον αφηρημένο ή συγκεκριμένο τρόπο σκέψης που υιοθετούν. Για την πραγματοποίηση της έρευνας, οι 156 συμμετέχοντες κλήθηκαν να παρακολουθήσουν μια προσωπική πειραματική συνεδρία και να συμπληρώσουν ένα διαδικτυακό ημερολόγιο. Στην αρχή ενημερώθηκαν σχετικά με το ζήτημα της παροχής νερού στα Πρώτα Έθνη, ενώ στην συνέχεια συμπλήρωσαν μια σχετική εργασία, έτσι ώστε να αξιολογηθεί το Δομικό τους επίπεδο. Το μέτρο – κλειδί που χρησιμοποιήθηκε, αφορούσε την φόρμα συμπεριφοριστικής αναγνώρισης των Vallacher και Wegner (1987).

Τα πορίσματα που προήλθαν από την έρευνα αυτή, δεν επιβεβαίωσαν τις αρχικές υποθέσεις της συγγραφέως, ότι δηλαδή οι άνθρωποι που σκέπτονταν συγκεκριμένα δεν θα ήταν υποστηρικτικοί απέναντι σε κάθε προσπάθεια αντιμετώπισης της αδικίας, σε αντίθεση με αυτούς που σκέπτονταν αφηρημένα. Όπως αποδείχθηκε, το φαινόμενο της τοπικής αδικίας, δεν επηρεάστηκε από τη θεωρία του Δομικού επιπέδου. Οι λόγοι αποτυχίας αυτών των υποθέσεων, βασίζονται στο γεγονός ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στην υποκειμενική και την αντικειμενική ψυχολογική απόσταση και πως η χειραγώγηση των ατόμων τελικά δεν ήταν αρκετά ισχυρή έτσι ώστε να επηρεάσει τις αντιλήψεις τους. Ακόμη, μια τελική εξήγηση για την αποτυχία τη ερευνητικής προσπάθειας, είναι η εξήγηση πως η αλλαγή σε ένα κοινωνικό σύστημα, αναμφισβήτητα θα προκαλέσει αλλαγή και σε ένα άλλο, με αποτέλεσμα να χρειαστεί να δαπανηθούν οικονομικοί πόροι για την υποστήριξη αυτής της προσπάθειας.

Η δεύτερη έρευνα που πραγματοποιήθηκε, χρησιμοποίησε ως χειρισμό – κλειδί την τοπική απόσταση για να αποδείξει αν οι επιρροές που προέρχονται από το Δομικό επίπεδο, μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση της τοπικής αδικίας. Στην διεξαγωγή αυτής, συμμετείχαν 182 φοιτητές, όπου τους ζητήθηκε να συμπληρώσουν μια ηλεκτρονική μελέτη που αφορούσε χειρισμούς – κλειδιά και από τα δύο Δομικά επίπεδα. Στο συγκεκριμένο επίπεδο, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να διαβάσουν ένα κείμενο και να αναφέρουν τρόπους με τους οποίους μπορούσε να επιδιορθωθεί το ζήτημα της παροχής νερού στα Πρώτα Έθνη, ενώ στο αφηρημένο επίπεδο, έπρεπε να προσδιορίσουν τους λόγους για τους οποίους πίστευαν ότι ήταν σημαντική η επίτευξη αυτής της ενέργειας. Τα πορίσματα που προέκυψαν από την έρευνα αυτή, δεν ήταν ούτε ενθαρρυντικά ούτε απογοητευτικά, καθώς σε κάποια σημεία επιβεβαίωσαν την υπόθεση της συγγραφέως και σε άλλα δεν έδειξαν κάτι συγκεκριμένο.

Αναλυτικότερα διαπιστώθηκε, ότι τα άτομα που σκέφτονταν πιο αφαιρετικά, επιζητούσαν περισσότερο την κοινωνική αλλαγή και συνακόλουθα την αντιμετώπιση της αδικίας, διότι ήταν ηθικά φορτισμένα σχετικά με το θέμα της παροχής νερού στα Πρώτα Έθνη. Ωστόσο δεν φάνηκε να συμβαίνει το αντίθετο με τα άτομα που σκέφτονταν πιο συγκεκριμένα, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατό να συγκριθούν τα αποτελέσματα των δύο τρόπων σκέψης και να διεξαχθεί κάποιο ασφαλές συμπέρασμα.

Συμπερασματικά, μέσα από το άρθρο αυτό, η συγγραφέας προσπάθησε να συνδέσει την λειτουργία του Δομικού επιπέδου με τις ηθικές κρίσεις των ατόμων, έτσι ώστε να αποδειχθεί ότι ο αφηρημένος τρόπος σκέψης, σε αντίθεση με τον συγκεκριμένο, μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην αντιμετώπιση της τοπικής αδικίας και να συμβάλει στην λήψη αποφάσεων για την αντιμετώπισή της. Αξίζει να σημειωθεί πως αυτές οι παράμετροι, δεν είχαν εξεταστεί σε καμία άλλη μελέτη, για αυτό το λόγο αποτέλεσαν πρωτοπορία στην επιστημονική έρευνα. Παρόλο που μέσα από τις ερευνητικές προσπάθειες δεν κατάφερε να διεξαχθεί κάποιο ασφαλές συμπέρασμα, τα πορίσματα έδειξαν ότι ίσως η αφηρημένη σκέψη επηρεάζει περισσότερο τις ηθικές ανησυχίες των ατόμων, για την αντιμετώπιση της τοπικής αδικίας.

1.8 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΑΦΑΙΡΕΣΗΣ: Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΒΕΛΤΙΩΝΕΙ ΤΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Σημαντικός παράγοντας με βάση τον οποίο μπορεί να μελετηθεί μια ανθρώπινη συμπεριφορά, είναι αυτός της κοινωνικής επιρροής. Η κοινωνική επιρροή αφορά το μέγεθος της επήρειας που μπορεί να ασκήσει ένα άτομο σε μια κοινωνία αλλά και το αντίθετο, προκειμένου να επιτευχθεί ένας κοινά αποδεκτός σκοπός. Όσον αφορά αυτή την διάσταση, η γνωστική ψυχολογία ενδιαφέρεται να αναλύσει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί τα άτομα να επηρεάσουν ή να επηρεαστούν και κατά πόσο αυτή η επιρροή μπορεί να συνδέεται και με άλλες πτυχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς και κρίσης όπως για παράδειγμα το Δομικό επίπεδο και τη ψυχολογική απόσταση. Πριν αναφερθούμε όμως σε αυτό το κομμάτι, είναι σημαντική η ανάλυση της κοινωνικής επιρροής, καθότι πολλές φορές είναι έκδηλη η παρουσία της ενώ άλλες φορές όχι. Μέτρο για την εκτίμηση της δυναμικής της παρουσίας, αποτελεί η σιωπηρή παρατήρηση των διαπροσωπικών ή διαμεσολαβημένων σχέσεων όπως και των πολιτισμικών ή κοινωνικών κανόνων. Μάλιστα, δείκτης μέτρησης της κοινωνικής επιρροής, αποτελεί η ευαισθησία ή αλλιώς επιρρέπεια που εμφανίζουν τα άτομα στην θέαση συγκεκριμένων ζητημάτων. Ο όρος της ευαισθησίας που θα αναφερθεί αρκετές φορές παρακάτω, σχετίζεται με το πόσο ευπαθείς μπορούν να γίνουν οι άνθρωποι στις γνώμες που πληροφορούνται από άλλους και σε ποιο βαθμό μπορούν να τις υιοθετήσουν ή να τις απορρίψουν.

Είναι ευρέως γνωστό, πως βασική προϋπόθεση για την ευημερία και την συνοχή μιας ομάδας, είναι η διατήρηση της αρμονίας της. Αυτό σημαίνει, ότι μια κοινωνική ομάδα προκειμένου να πετύχει αυτό τον σκοπό, μπορεί να επηρεάσει τα μέλη της για την διατήρηση ή την αλλαγή μιας συμπεριφοράς και να τα ωθήσει στην υιοθέτηση μιας διαφορετικής που μπορεί ωστόσο να μην είναι αρεστή από το σύνολο. Αυτή η διαδικασία, αφορά την κοινωνική επιρροή και ζητά από τα μέλη των ομάδων να ευθυγραμμίζουν τις συμπεριφορές τους με την υπόλοιπη ομάδα. Σύμφωνα με το άρθρο των Ledgerwood και Callahan (2012), η κοινωνική επιρροή, συνδέεται με νοητικούς μηχανισμούς όπως αυτός του Δομικού επιπέδου και εκείνων της αφηρημένης και συγκεκριμένης σκέψης και παρουσιάζεται μια αναλογική σχέση ανάμεσα τους, η οποία δίνει διαφορετικά στοιχεία σε κάθε περίπτωση.

Παλαιότερες έρευνες, που είχαν διεξαχθεί προκειμένου να καταδείξουν την σχέση ανάμεσα στην κοινωνική επιρροή, το Δομικό επίπεδο και την ψυχολογική απόσταση, κατέδειξαν πως η τελευταία μπορεί να μειώσει την ευαισθησία στην κοινωνική επιρροή. Αυτό σήμαινε, πως όσο πιο ψυχολογικά απομακρυσμένα ήταν τα άτομα σε σχέση με κάποιο γεγονός, τόσο πιο

λίγο επηρεάζονταν οι απόψεις τους για αυτό και άρα οι προσωπικές τους πεποιθήσεις παρέμεναν δυνατές. Μάλιστα, υπήρχε η φημολογία, πως ο άνθρωπος που ήταν ψυχολογικά απομακρυσμένος από ένα ζήτημα, ήταν απομονωμένος και λογικός και θεωρούνταν ότι η στάση του και κατά συνέπεια η συμπεριφορά του δεν μπορούσαν να ευθυγραμμιστούν με τις αντίστοιχες των υπόλοιπων μελών μιας ομάδας. Αντίθετα, οι πράξεις του καθορίζονταν με βάση τον προσωπικό του αξιακό και ιδεολογικό κώδικα.

Ισχυρισμοί που αποδεικνύουν την μειωμένη ευαισθησία στην κοινωνική επιρροή αναλογικά με την ψυχολογική απόσταση, σχετίζονται με αιτιολογίες όπως: «*Η αυξημένη ανάγκη των ατόμων για ολοκλήρωση μιας συγκεκριμένης ενέργειας, οδηγεί στην λήψη συγκροτημένων ομαδικών αποφάσεων*» (Ledgerwood, A., and Callahan, S., 2012). Αυτή η προσέγγιση καταδεικνύει ότι οι πιέσεις που προέρχονται από μια ομαδική απόφαση, είναι εντονότερες όταν οι αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν είναι κοντινές παρά απομακρυσμένες ψυχολογικά. Υποστήριξη μάλιστα σε αυτά τα λεγόμενα, δίνει μια έρευνα που σχετιζόταν με την ψυχολογική απόσταση, σύμφωνα με την οποία τα άτομα επηρεάζονται περισσότερο από την γνώμη ενός άγνωστου ατόμου όταν η απόσταση ενός ζητήματος είναι κοντινή.

Αυτό λοιπόν τον ισχυρισμό, προσπάθησαν να αντικρούσουν οι ερευνητές του παρόντος άρθρου και να αποδείξουν ότι η ψυχολογική απόσταση αυξάνει την ευαισθησία των μελών των κοινωνικών ομάδων σε πράξεις που καθορίζονται από τις ομάδες αυτές, με αποτέλεσμα τη συμμόρφωσή τους. Η συμμόρφωση ενός μέλους εντός της κοινωνικής ομάδας, καθορίζεται από την συμμετοχή του στην κοινωνική πραγματικότητα καθώς και από την έγκριση των υπόλοιπων μελών για την ένταξή του σε αυτή. Συνεπώς όταν ένα άτομο καλείται να λάβει κάποιες αποφάσεις που είναι ψυχολογικά απομακρυσμένες, δηλαδή αφορούν ένα ζήτημα που πρόκειται να υλοποιηθεί στο μέλλον, τότε τείνει να ταυτίζεται με τις καθολικές απόψεις και τις στάσεις του κοινωνικού συνόλου και άρα να επηρεάζεται σε μεγαλύτερο βαθμό. Συμπερασματικά θα λέγαμε, ότι είναι αναγκαία η μελέτη και η σημασία της εγγύτητας και της απόστασης, διότι στην πρώτη περίπτωση η εγγύτητα συνδέεται με τον συγκεκριμένο τρόπο σκέψης και δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες κοινωνικής επιρροής, ενώ στην δεύτερη συνάδει με τον αφηρημένο λογισμό με συνέπεια να μην εμμένει στις λεπτομέρειες ενός γεγονότος αλλά να ταυτίζεται με θέσεις και απόψεις που είναι κατάλληλες για ένα φάσμα περιστάσεων.

Για να προσδιοριστεί ο βαθμός σύγκλισης ή απόκλισης των υποθέσεων που προέκυψαν από τους ερευνητές, πραγματοποιήθηκαν δύο διαδοχικές έρευνες, προκειμένου να εξεταστεί αν η ψυχολογική απόσταση μπορεί να επηρεάσει την τάση των ατόμων να επηρεάζονται από το κοινωνικό σύνολο, αναφορικά με τους κοινωνικούς κανόνες που έχουν προσδιορίσει. Στην

πρώτη έρευνα, συμμετείχαν 67 προπτυχιακοί φοιτητές από το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, οι οποίοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε ένα διαδικτυακό ερωτηματολόγιο. Στόχος, ήταν να διαβάσουν το απόσπασμα ενός άρθρου, μέσα στο οποίο αναφερόταν πως ο πολιτικός χώρος, αποφάσισε να ψηφίσει τροπολογία σχετικά με την χρήση φώτων από τα ποδήλατα κατά τη διάρκεια της νύχτας. Εφόσον ολοκληρωνόταν εκείνη η διαδικασία, οι συμμετέχοντες όφειλαν να απαντήσουν σε τέσσερις ερωτήσεις και να προσδιορίσουν τις δικές τους στάσεις απέναντι σε αυτή την πολιτική. Ο χειρισμός – κλειδί που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή την περίπτωση, αφορούσε την χρονική απόσταση και πιο συγκεκριμένα την κοντινή ή μακρινή εφαρμογή του νόμου αυτού, με σκοπό να επηρεαστεί το Δομικό επίπεδο των συμμετεχόντων.

Τα πορίσματα που προέκυψαν από την παρούσα έρευνα, απέδειξαν ότι οι υποθέσεις των ερευνητών ήταν σύμφωνες με αυτά, καθότι επιβεβαιώθηκαν πλήρως. Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες, έδειξαν να συμμορφώνονται με τις απόψεις και τις στάσεις της υπόλοιπης ομάδας, όταν επρόκειτο να ληφθούν αποφάσεις σχετικά με το συγκεκριμένο πολιτικό ζήτημα, οι οποίες θα εφαρμόζονταν στο μακρινό μέλλον. Αντίθετα αποτελέσματα ωστόσο, προκλήθηκαν όταν το ζήτημα αυτό προβλήθηκε πως θα εφαρμοστεί στο κοντινό μέλλον, με συνέπεια οι συμμετέχοντες να μην συμμορφώνονται με τις στάσεις της κοινωνικής ομάδας και άρα να μην επηρεάζονται από αυτήν. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι οι άνθρωποι όταν καλούνται να αξιολογήσουν ένα ζήτημα που είναι μελλοντικά απομακρυσμένο, δεν δείχνουν έντονο ενδιαφέρον με αποτέλεσμα να μην εμπλέκονται σε κάποια απόφαση και άρα να υιοθετούν την επικρατούσα του κοινωνικού συνόλου.

Στην δεύτερη έρευνα που διεξήχθη, επιχειρήθηκε να διασαφηνιστεί αν τα πορίσματα που προέκυψαν από την αντίστοιχη πρώτη, θα επηρεάζονταν από το Δομικό επίπεδο των ατόμων. Συμμετείχαν λοιπόν 62 προπτυχιακοί φοιτητές του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης στους οποίους πρώτα διασαφηνίστηκε το γεγονός, πως πρόκειται να συμβάλουν σε μια προσπάθεια εθνικής συλλογής ερωτηματολογίων τα οποία μάλιστα ήταν φτιαγμένα από νομοθέτες και η συμμετοχή τους στην διαδικασία αυτή, θα επιδείκνυε τα συναισθήματα και τις προτεραιότητες της νέας γενιάς ψηφοφόρων. Τους ζητήθηκε να απαντήσουν σε δύο συνθήκες, την αφηρημένη και την συγκεκριμένη, οι οποίες σχετίζονταν με το ζήτημα «*βελτίωσε και διατήρησε την υγεία σου*». Ο χειρισμός – κλειδί για αυτή την έρευνα αφορούσε το γεγονός αν το Δομικό επίπεδο, μπορούσε να μειώσει την επιρροή των κοινωνικών κανόνων της εκάστοτε ομάδας που συνδέονταν με τις εκτιμήσεις των ατόμων.

Αφού ολοκλήρωναν την παραπάνω διαδικασία, καλούνταν να μεταβούν σε ένα δωμάτιο και να ψηφίσουν είτε θετικά είτε αρνητικά στο θέμα που πραγματευόταν την αντίληψη του «*αν οι νομοθέτες έπρεπε να υποστηρίξουν νομοθεσίες θετικής ενέργειας*» χρησιμοποιώντας μέχρι

πέντε μάρκες με τις οποίες μπορούσαν να υποδείξουν τα συναισθήματα τους για αυτή τους την αντίληψη. Τα πορίσματα που προέκυψαν από την έρευνα έδειξαν ότι όταν η ομάδα σκεφτόταν πιο αφηρημένα, εμφάνιζε θετική στάση απέναντι στην υλοποίηση της νομοθεσίας, τότε και οι συμμετέχοντες επηρεάζονταν από αυτήν με αποτέλεσμα να συγκλίνουν στις απόψεις του συνόλου. Αντιστρόφως ανάλογα λειτουργούσε η υιοθέτηση τη συγκεκριμένης σκέψης, διότι όταν η ομάδα σκεφτόταν με συγκεκριμένο τρόπο, οι συμμετέχοντες δεν φάνηκε να συμμόρφωναν τις απόψεις τους με εκείνη, με αποτέλεσμα να μην επηρεάζονται από το σύνολο. Έτσι, οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι όταν τα άτομα σκέφτονταν αφηρημένα, ήταν πιο επιρρεπή στην ομαδική επιρροή, ενώ όταν σκέπτονταν συγκεκριμένα, δεν παρουσίαζαν ευαισθησία στις ομαδικές απόψεις.

Συμπερασματικά αντιλαμβανόμαστε, πως και η ψυχολογική απόσταση και η αφαιρετική σκέψη, επηρεάζουν τις αντιλήψεις των ατόμων και τις κάνουν πιο επιρρεπείς σε εκείνες που πρεσβεύει το κοινωνικό σύνολο.

2. ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ: ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ

2.1 ΠΡΩΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

Διεξήγαμε μια γραπτή έρευνα τυχαίων δειγμάτων έτσι ώστε να διερευνήσουμε σε πρώτο επίπεδο αν οι συμμετέχοντες, όταν ερωτώνται σχετικά με τους λόγους που είναι σημαντικές οι αρμονικές σχέσεις με τους πρόσφυγες, επηρεάζονται από το Δομικό επίπεδο. Στόχος μας ήταν να αντιληφθούμε αν οι ίδιοι, επηρεάζονταν από τα όσα αναγράφονταν στο κειμενικό απόσπασμα που τους δόθηκε και πιο συγκεκριμένα αν λειτουργούσαν με πιο αφηρημένο τρόπο σκέψης στις απαντήσεις που έδιναν. Έχει διερευνηθεί από πολλούς μελετητές το ζήτημα της αφηρημένης σκέψης και έχει αποδειχθεί ότι όταν τα άτομα σκέπτονται πιο αφηρημένα σχετικά με κάποιο ζήτημα, τότε παρουσιάζουν θετικότερες στάσεις απέναντι σε αυτό. Συνεπώς, επιδίωξη μας ήταν να διαπιστώσουμε, αν το αφηρημένο δομικό επίπεδο σχετιζόταν με μια θετικότερη στάση απέναντι στους πρόσφυγες.

Συμμετέχοντες

Το δείγμα μας για την παρούσα μελέτη, προήλθε από ενήλικα άτομα, ηλικίας από 18 έως 61 χρόνων. Συμμετείχαν 70 άτομα, από τα οποία 40 ήταν γυναίκες και 30 ήταν άντρες και ενώ όλοι κατάφεραν να ολοκληρώσουν το Δομικό επίπεδο-κλειδί, ένας από αυτούς δεν τα κατάφερε, με αποτέλεσμα να παραλειφθεί από τις αναλύσεις. Οπότε ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων των οποίων τα αποτελέσματα αναλύθηκαν, απαρτιζόταν σε 69, από τους οποίους οι 39 ήταν γένος θηλυκού (56,5%), ενώ οι 30 ήταν γένος αρσενικού (43,4%).

Διαδικασία έρευνας

Οι συμμετέχοντες ανατέθηκαν τυχαία προκειμένου να ολοκληρώσουν έναν αφηρημένο Δομικό χειρισμό-κλειδί, κάνοντας ανάγνωση σε πρώτη φάση το κείμενο που τους είχε δοθεί και συμπληρώνοντας ύστερα από ένα μέχρι πέντε λόγους στην ερώτηση «γιατί είναι σημαντικές οι αρμονικές σχέσεις με τους πρόσφυγες». Οι συμμετέχοντες στην ερώτηση «γιατί», έχει παρατηρηθεί ότι δίνουν περισσότερο αφηρημένες απαντήσεις, εμφανίζοντας θετικότερη στάση απέναντι σε ένα ζήτημα. Έπειτα από τον χειρισμό-κλειδί που τέθηκαν να συμπληρώσουν, ολοκλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο το οποίο στην πρώτη ερώτηση, αφορούσε τις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις που δύναται να έχουν οι συμμετέχοντες σχετικά με τους πρόσφυγες και οι οποίες αφορούν την διάκριση και τον διαχωρισμό τους ως ξεχωριστή κοινωνική οντότητα. Αυτή τη συνθήκη, κλήθηκαν να την συμπληρώσουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (διαφωνώ απόλυτα- συμφωνώ

απόλυτα). Εν συνεχεία, οι επόμενες έξι ερωτήσεις αφορούσαν τα στερεότυπα, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές που έχουν οι συμμετέχοντες απέναντι στους πρόσφυγες και τους ζητήθηκε με παρόμοιο τρόπο να επιλέξουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (καθόλου-πάρα πολύ), τις πεποιθήσεις τους.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται παρακάτω, αφορούν τους συσχετισμούς μεταξύ των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορών. Πιο συγκεκριμένα, στην κατηγορία των στερεοτύπων, ανήκουν εκείνα της ικανότητας και της αρεσκείας, στην κατηγορία των συναισθημάτων ανήκουν τα συναισθήματα της απογοήτευσης, της αρεσκείας, του μίσους, της ενσυναισθητικής προοπτικής και της ενοχής και τέλος στις συμπεριφορές, ανήκουν η ρεαλιστική και συμβολική απειλή, η ανάγκη για βοήθεια, για αποκλεισμό καθώς και για πολυπολιτισμική αντιμετώπιση των προσφύγων.

Πίνακας 1. Συσχετισμοί μεταξύ των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορικών τάσεων.

		Correlations ^a													
		age	Essentialism	Stereocompetence	Stereotyping	Dissappointment	Liking	Hate	Perspective	Guilty	ThreatRealistic	ThreatSymbolic	Help	Exclusion	Multiculturalism
age	Pearson Correlation	1	-.100	.183	.165	.041	.068	-.028	-.023	-.106	.004	-.215	-.015	-.100	.217
	Sig. (2-tailed)		.413	.133	.176	.738	.578	.821	.850	.388	.971	.075	.901	.413	.073
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Essentialism	Pearson Correlation	-.100	1	-.281*	-.635*	.576*	-.407*	.390*	-.243*	-.363*	.555*	.430*	-.470*	.384*	-.468*
	Sig. (2-tailed)	.413		.020	.000	.000	.001	.001	.044	.002	.000	.000	.000	.001	.000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Stereocompetence	Pearson Correlation	.183	-.281*	1	.571*	-.257*	.626*	-.129	.495*	.267*	-.337*	-.347*	.375*	-.436*	.400*
	Sig. (2-tailed)	.133	.020		.000	.033	.000	.291	.000	.026	.005	.004	.002	.000	.001
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Stereotyping	Pearson Correlation	.165	-.635*	.571*	1	-.624*	.578	-.519*	.459*	.438*	-.649*	-.513*	.580*	-.607*	.578*
	Sig. (2-tailed)	.176	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Dissappointment	Pearson Correlation	.041	.576*	-.257*	-.624*	1	-.299*	.626*	-.384*	-.393*	.565*	.374*	-.525*	.468*	-.507*
	Sig. (2-tailed)	.738	.000	.033	.000		.013	.000	.001	.001	.000	.002	.000	.000	.000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Liking	Pearson Correlation	.068	-.407*	.626*	.578*	-.299*	1	-.126	.666*	.415*	-.513*	-.370*	.591*	-.563*	.521*
	Sig. (2-tailed)	.578	.001	.000	.000	.013		.303	.000	.000	.000	.002	.000	.000	.000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Hate	Pearson Correlation	-.028	.390*	-.129	-.519*	.626*	-.126	1	-.248*	-.377*	.499*	.363*	-.557*	.427*	-.505*
	Sig. (2-tailed)	.821	.001	.291	.000	.000	.303		.040	.001	.000	.002	.000	.000	.000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Perspective	Pearson Correlation	-.023	-.243*	.495*	.459*	-.384*	.666*	-.248*	1	.451*	-.387*	-.233	.538*	-.468*	.427*
	Sig. (2-tailed)														
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69

	Sig. (2-tailed)	,850	,044	,000	,000	,001	,000	,040		,000	,001	,054	,000	,000	,000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Guilty	Pearson Correlation	-.106	-.363**	.267*	.438**	-.393**	.415**	-.377**	.451**	1	-.293**	-.443**	.447**	-.330**	.346**
	Sig. (2-tailed)	,388	,002	,026	,000	,001	,000	,001	,000		,015	,000	,000	,006	,004
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
ThreatRealistic	Pearson Correlation	,004	.555**	-.337**	-.649**	.565**	-.513**	.499**	-.387**	-.293**	1	.499**	-.676**	.479**	-.538**
	Sig. (2-tailed)	,971	,000	,005	,000	,000	,000	,000	,001	,015		,000	,000	,000	,000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
ThreatSymbolic	Pearson Correlation	-.215	.430**	-.347**	-.513**	.374**	-.370**	.363**	-.233	-.443**	.499**	1	-.391**	.267*	-.487**
	Sig. (2-tailed)	,075	,000	,004	,000	,002	,002	,002	,054	,000	,000		,001	,027	,000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Help	Pearson Correlation	-.015	-.470**	.375**	.580**	-.525**	.591**	-.557**	.538**	.447**	-.676**	-.391**	1	-.484**	.712**
	Sig. (2-tailed)	,901	,000	,002	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,001		,000	,000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Exclusion	Pearson Correlation	-.100	.384**	-.436**	-.607**	.468**	-.563**	.427**	-.468**	-.330**	.479**	.267*	-.484**	1	-.500**
	Sig. (2-tailed)	,413	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,006	,000	,027	,000		,000
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Multiculturalism	Pearson Correlation	.217	-.468**	.400**	.578**	-.507**	.521**	-.505**	.427**	.346**	-.538**	-.487**	.712**	-.500**	1
	Sig. (2-tailed)	,073	,000	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,004	,000	,000	,000	,000	
	N	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

a. topic = 1

Τα

αποτελέσματα λοιπόν που προέκυψαν, τα κατατάξαμε σε τέσσερις κατηγορίες, προκειμένου να γίνει αντιληπτή η επιρροή του αφηρημένου τρόπου σκέψης στις πεποιθήσεις των ατόμων και να εξεταστούν σε βάθος τα πορίσματα της.

Κατηγορία 1. Ουσιοκρατικές πεποιθήσεις

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το στερεότυπο της ικανότητας ($r = -.28, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο θεωρούν ότι είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το στερεότυπο της αρεσκείας ($r = -.63, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο θεωρούν ότι είναι επιθυμητοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = .57, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα απογοήτευσης.

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.40, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = .39, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.24, p = .044$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με την ενοχή ($r = -.36, p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .55, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με την συμπεριφορά της συμβολικής απειλής ($r = .43, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με τη συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.47, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι

συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με τη συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .38, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με τη συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.46, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι πρέπει να υιοθετήσουν πολυπολιτισμική συμπεριφορά.

Κατηγορία 2. Στερεοτυπικές αντιλήψεις

2.1 Στερεότυπο της ικανότητας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το στερεότυπο της αρεσκείας ($r = .57, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι είναι επιθυμητοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.25, p = .033$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .62, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .49, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .26, p = .026$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.33, p = .005$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.34, p = .004$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .37, p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την ανάγκη για αποκλεισμό ($r = -.43, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .40, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

2.2 Στερεότυπο της αρεσκείας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.62, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς το συναίσθημα της απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .57, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.51, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .45, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .43, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.64, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.51, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .58, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.60, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .57, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

Κατηγορία 3. Συναισθηματικές τάσεις

3.1 Συναίσθημα της απογοήτευσης

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.29, p = .013$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = .62, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.38, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = -.39, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .56, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .37, p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.52$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .46$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.50$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.2 Συναίσθημα της αρεσκείας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .66$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .41$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.51$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.37$, $p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .59$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.56$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .52$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

3.3 Συναίσθημα του μίσους

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.24$, $p = .040$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = -.37$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .49$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .36$, $p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με τη συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .42$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με τη συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .55$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.50$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.4 Συναίσθημα της ενσυναίσθησης

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.24$, $p = .040$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .45$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.38$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.23$, $p = .054$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .53$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.46$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι

συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .42$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.5 Συναίσθημα της ενοχής

- Η ανάλυση έδειξε ότι η το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.29$, $p = .015$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.44$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .44$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.33$, $p = .006$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .34$, $p = .004$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά

με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

Κατηγορία 4. Συμπεριφορικές τάσεις

4.1 Συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .49$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε και ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.67$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .47$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.53$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

4.2 Συμπεριφορά της συμβολικής απειλής

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της συμβολικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.39$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν συμβολική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της συμβολικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .26$, $p = .027$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν συμβολική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της συμβολικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.48$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν συμβολική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.3 Συμπεριφορά της βοήθειας

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.48$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .71$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.4 Συμπεριφορά του αποκλεισμού

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά του αποκλεισμού συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.50$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να αποκλειστούν με διάφορους τρόπους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.5 Πολυπολιτισμική συμπεριφορά

- Τα αποτελέσματα της πολυπολιτισμικής συμπεριφοράς έχουν συσχετιστεί αρνητικά και θετικά ανωτέρω με όλες τις μεταβλητές.

Συμπεράσματα

Στην πρώτη κατηγορία που σχετιζόταν με τις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις, τα πορίσματα έδειξαν ότι όταν οι συμμετέχοντες θεωρούσαν τους πρόσφυγες ως μια διακριτή κοινωνική οντότητα, τότε τους αντιμετώπιζαν με αρνητική παρά με θετική στάση και όλα τα θετικά συναισθήματα, στερεότυπα και συμπεριφορές είχαν αρνητικό αντίκτυπο στις αντιλήψεις τους, διότι παρά την θετική χροιά τους, δεν οικειοποιούνταν από τους συμμετέχοντες. Αναφορικά με την δεύτερη κατηγορία, εκείνη των στερεοτύπων, τα πορίσματα δεν απέκλιναν από την αρχική τους πορεία, καθώς αποδείχθηκε το εξής: τα στερεότυπα της ικανότητας και της αρεσκείας, ήταν εξαρχής φορτισμένα με μια θετική ουσία, διότι και τα δύο αντιπροσώπευαν ένα θετικό χαρακτηριστικό που λαμβάνει χώρα στην αντίληψη του ατόμου. Έτσι, όταν τα στερεότυπα της ικανότητας και της αρεσκείας συσχετιζόνταν με κάποια αντίστοιχη θετική συμπεριφορά ή κάποιο θετικό συναίσθημα, τότε το αποτέλεσμα ήταν μόνο ικανοποιητικό και πρόσφερε μια θετική αντιμετώπιση των προσφύγων όσον αφορά την επίτευξη των αρμονικών σχέσεων. Αντίθετο αποτέλεσμα επέφερε ο συσχετισμός των θετικών και στερεοτύπων με τις αρνητικές μεταβλητές των συναισθημάτων, των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων και των συμπεριφορών, ακριβώς γιατί όταν οι συμμετέχοντες οικειοποιούνταν ένα θετικό στερεότυπο στην αντίληψή τους, δεν ήταν εφικτό να παρουσιάσουν παράλληλα μια αρνητική συμπεριφορά για τους πρόσφυγες. Με αυτό τον τρόπο αντιλαμβανόμαστε ότι η θετική επιρροή του στερεοτύπου αύξησε τις ανησυχίες τους σχετικά με την επίτευξη αρμονικών σχέσεων. Αντίστοιχα αποτελέσματα προέκυψαν και για την κατηγορία των συναισθημάτων, καθώς όταν κάποιο απ' αυτά ήταν φορτισμένο με αρνητική χροιά, τότε συσχετιζόταν αρνητικά με ένα θετικό, ενώ συσχετιζόταν θετικά με ένα αντίστοιχο αρνητικό. Καταληκτικά, στην τελευταία κατηγορία που σχετίζεται με τις συμπεριφορές, προέκυψε το γεγονός ότι συμπεριφορές που παρέπεμπαν σε μια αρνητική πεποίθηση, συσχετιζόνταν θετικά μόνο με ανάλογου είδους συναισθήματα, συμπεριφορές και ουσιοκρατικές πεποιθήσεις, ενώ το αντίθετο συνέβαινε με τις θετικές συμπεριφορές οι οποίες συσχετιζόνταν θετικά μόνο με θετικά συναισθήματα και στερεότυπα.

2.2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΛΕΤΗ

Διεξήγαμε μια γραπτή έρευνα τυχαίων δειγμάτων έτσι ώστε να διερευνήσουμε σε πρώτο επίπεδο αν οι συμμετέχοντες, όταν ερωτώνται σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα μπορούν να πετύχουν αρμονικές σχέσεις με τους πρόσφυγες, επηρεάζονται από το Δομικό επίπεδο. Στόχος μας ήταν να αντιληφθούμε αν οι ίδιοι, επηρεάζονταν από τα όσα αναγράφονταν στο κειμενικό απόσπασμα που τους δόθηκε και πιο συγκεκριμένα αν λειτουργούσαν με πιο συγκεκριμένο τρόπο σκέψης στις απαντήσεις που έδιναν. Έχει διερευνηθεί από πολλούς μελετητές το ζήτημα της συγκεκριμένης αντίληψης και έχει αποδειχθεί ότι όταν τα άτομα σκέπτονται πιο συγκεκριμένα σχετικά με κάποιο ζήτημα, τότε αναλύουν τις λεπτομέρειες του, χωρίς να εμμένουν στην «μεγάλη» εικόνα. Συνεπώς, επιδίωξη μας ήταν να διαπιστώσουμε, αν το συγκεκριμένο δομικό επίπεδο σχετιζόταν με μια θετικότερη στάση απέναντι στους πρόσφυγες.

Συμμετέχοντες

Το δείγμα μας για την παρούσα μελέτη, προήλθε από ενήλικα άτομα, ηλικίας από 18 έως 57 χρόνων. Συμμετείχαν 80 άτομα, από τα οποία 62 ήταν γυναίκες και 18 ήταν άντρες και ενώ όλοι κατάφεραν να ολοκληρώσουν το Δομικό επίπεδο-κλειδί, ένας από αυτούς δεν τα κατάφερε, με αποτέλεσμα να παραλειφθεί από τις αναλύσεις. Οπότε ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων των οποίων τα αποτελέσματα αναλύθηκαν, απαρτιζόταν σε 79, από τους οποίους οι 61 ήταν γένος θηλυκού (77,2%), ενώ οι 18 ήταν γένος αρσενικού (22,8%).

Διαδικασία έρευνας

Οι συμμετέχοντες ανατέθηκαν τυχαία προκειμένου να ολοκληρώσουν έναν αφηρημένο Δομικό χειρισμό-κλειδί, κάνοντας ανάγνωση σε πρώτη φάση το κείμενο που τους είχε δοθεί και συμπληρώνοντας ύστερα από ένα μέχρι πέντε τρόπους στην ερώτηση «πώς μπορούμε να πετύχουμε αρμονικές σχέσεις με τους πρόσφυγες». Οι συμμετέχοντες στην ερώτηση «πώς», έχει παρατηρηθεί ότι δίνουν περισσότερο συγκεκριμένες απαντήσεις, εμμένοντας στις λεπτομέρειες που αυτό έχει και αναλύοντας κάθε πτυχή του. Έπειτα λοιπόν από αυτό το χειρισμό-κλειδί που τέθηκαν να συμπληρώσουν, ολοκλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο το οποίο στην πρώτη ερώτηση, αφορούσε τις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις που δύναται να έχουν οι συμμετέχοντες σχετικά με τους πρόσφυγες και οι οποίες αφορούν την διάκριση και τον διαχωρισμό τους ως ξεχωριστή κοινωνική οντότητα. Αυτή τη συνθήκη, κλήθηκαν να την συμπληρώσουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (διαφωνώ απόλυτα- συμφωνώ απόλυτα). Εν

συνεχία, οι επόμενες έξι ερωτήσεις αφορούσαν τα στερεότυπα, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές που έχουν οι συμμετέχοντες απέναντι στους πρόσφυγες και τους ζητήθηκε με παρόμοιο τρόπο να επιλέξουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (καθόλου-πάρα πολύ), τις πεποιθήσεις τους.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται παρακάτω, αφορούν τους συσχετισμούς μεταξύ της ηλικιακής βαθμίδας, των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορών. Πιο συγκεκριμένα, στην κατηγορία των στερεοτύπων, ανήκουν εκείνα της ικανότητας και της αρεσκείας, στην κατηγορία των συναισθημάτων ανήκουν τα συναισθήματα της απογοήτευσης, της αρεσκείας, του μίσους, της ενσυναισθητικής προοπτικής και της ενοχής και τέλος στις συμπεριφορές, ανήκουν η ρεαλιστική και συμβολική απειλή, η ανάγκη για βοήθεια, για αποκλεισμό καθώς και για πολυπολιτισμική αντιμετώπιση των προσφύγων.

Πίνακας 2. Συσχετισμοί του ηλικιακού δείκτη, των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορικών τάσεων.

		Correlations ^a													
		age	Essentialism	SterCompe tence	Sterlik ing	Dissapoi ntment	Liking	Hate	Perspe ctive	Guilty	ThreatR ealistic	ThreatSv mptotic	Help	Exclusi on	Multicult uralism
age	Pearson Correlation	1	.221	-.373	-.197	.034	-.194	.264	-.070	-.092	.262	.226	-.226	.441	-.217
	Sig. (2-tailed)		.051	.001	.082	.769	.087	.019	.542	.420	.020	.045	.045	.000	.054
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Essentialism	Pearson Correlation	.221	1	-.466	-.487	.270	-.333	.245	-.159	-.234	.494	.164	-.436	.422	-.247
	Sig. (2-tailed)	.051		.000	.000	.016	.003	.029	.162	.038	.000	.148	.000	.000	.028
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
SterCompe tence	Pearson Correlation	-.373	-.466	1	.776	-.472	.700	-.497	.551	.461	-.600	-.181	.725	-.684	.588
	Sig. (2-tailed)	.001	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.110	.000	.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Sterlik ing	Pearson Correlation	-.197	-.487	.776	1	-.552	.746	-.496	.546	.543	-.751	-.370	.752	-.695	.639
	Sig. (2-tailed)	.082	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.001	.000	.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Dissapoi ntment	Pearson Correlation	.034	.270	-.472	-.552	1	-.497	.280	-.282	-.510	.564	.239	-.480	.539	-.428
	Sig. (2-tailed)	.769	.016	.000	.000		.000	.013	.012	.000	.000	.034	.000	.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Liking	Pearson Correlation	-.194	-.333	.700	.746	-.497	1	-.414	.670	.506	-.699	-.387	.753	-.641	.769
	Sig. (2-tailed)	.087	.003	.000	.000	.000		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Hate	Pearson Correlation	.264	.245	-.497	-.496	.280	-.414	1	-.435	-.307	.298	.233	-.491	.643	-.270
	Sig. (2-tailed)	.019	.029	.000	.000	.013	.000		.000	.006	.008	.039	.000	.000	.016
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Perspective	Pearson Correlation	-.070	-.159	.551	.546	-.282	.670	-.435	1	.427	-.408	-.330	.655	-.457	.561
	Sig. (2-tailed)	.542	.162	.000	.000	.012	.000	.000		.000	.000	.003	.000	.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79

Guilty	Pearson Correlation	-.092	-.234*	.461**	.543**	-.510**	.506**	-.307**	.427**	1	-.536**	-.187	.531**	-.510**	.553**
	Sig. (2-tailed)	.420	.038	.000	.000	.000	.000	.006	.000		.000	.099	.000	.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
ThreatRealistic	Pearson Correlation	.262*	.494**	-.600**	-.751**	.564**	-.699**	.298*	-.408*	-.536**	1	.404*	-.584**	.617**	-.600**
	Sig. (2-tailed)	.020	.000	.000	.000	.000	.000	.008	.000	.000		.000	.000	.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
ThreatSymbolic	Pearson Correlation	.226*	.164	-.181	-.370*	.239	-.387*	.233	-.330*	-.187	.404*	1	-.265*	.242	-.405**
	Sig. (2-tailed)	.045	.148	.110	.001	.034	.000	.039	.003	.099	.000		.018	.032	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Help	Pearson Correlation	-.226*	-.436**	.725**	.752**	-.480**	.753**	-.491**	.655**	.531**	-.584**	-.265*	1	-.680**	.598**
	Sig. (2-tailed)	.045	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.018		.000	.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Exclusion	Pearson Correlation	.441**	.422*	-.684**	-.695**	.539**	-.641**	.643**	-.457**	-.510**	.617**	.242	-.680**	1	-.528**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.032	.000		.000
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79
Multiculturalism	Pearson Correlation	-.217	-.247*	.588**	.639**	-.428**	.769**	-.270*	.561**	.553**	-.600**	-.405**	.598**	-.528**	1
	Sig. (2-tailed)	.054	.028	.000	.000	.000	.000	.016	.000	.000	.000	.000	.000	.000	
	N	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79	79

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

a. topic = 2

Κατηγορία 1. Ηλικιακή βαθμίδα

- Η ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας της ηλικίας συσχετίζεται αρνητικά με το στερεότυπο της ικανότητας ($r = -.37, p = .001$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες επηρεάζονται από την ηλικία τους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας της ηλικίας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = .26, p = .019$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες επηρεάζονται από την ηλικία τους τόσο περισσότεροι εκφράζουν συναισθήματα μίσους απέναντι στους πρόσφυγες.
- Η ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας της ηλικίας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .26, p = .020$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες επηρεάζονται από την ηλικία τους τόσο περισσότεροι δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας της ηλικίας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της συμβολικής απειλής ($r = .22, p = .045$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες επηρεάζονται από την ηλικία τους τόσο περισσότεροι δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας της ηλικίας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.22, p = .045$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες

επηρεάζονται από την ηλικία τους τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας της ηλικίας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .44$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες επηρεάζονται από την ηλικία τους τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.

Κατηγορία 2. Ουσιοκρατικές πεποιθήσεις

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το στερεότυπο της ικανότητας ($r = -.46$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο θεωρούν ότι είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το στερεότυπο της αρεσκείας ($r = -.48$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο θεωρούν ότι είναι επιθυμητοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = .27$, $p = .016$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.33$, $p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = .24$, $p = .029$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με την ενοχή ($r = -.23$, $p = .038$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .49$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με τη συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.43$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με τη συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .42$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με τη συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.24$, $p = .028$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι πρέπει να υιοθετήσουν πολυπολιτισμική συμπεριφορά.

Κατηγορία 3. Στερεοτυπικές αντιλήψεις

3.1 Στερεότυπο ικανότητας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το στερεότυπο της αρεσκείας ($r = .77$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι είναι επιθυμητοί ως κοινωνική ομάδα.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.47, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .70, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.49, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .55, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .46, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.60, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.18, p = .110$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .72, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.68$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .58$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.2 Στερεότυπο αρεσκείας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.55$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς το συναίσθημα της απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .74$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.49$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .54$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .54$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.75$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική

ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.37, p = .001$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .75, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.69, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .63, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

Κατηγορία 4. Συναισθηματικές τάσεις

4.1 Συναίσθημα απογοήτευσης

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.49, p = .000$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = .28, p = .013$), έτσι όσο περισσότεροι οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.28, p = .012$), έτσι όσο περισσότεροι οι

συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = -.51$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .56$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .23$, $p = .034$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.48$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .53$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.42$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

4.2 Συναίσθημα αρεσκείας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.41$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .67$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .50$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.69$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.38$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .75$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.64$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .76$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

4.3 Συναίσθημα μίσους

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.41$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.43$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = -.30$, $p = .006$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .29$, $p = .008$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .23$, $p = .039$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με τη συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.49$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με τη συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .64$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.27$, $p = .016$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.4 Προοπτική της ενσυναίσθησης

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.43$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .42, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.40, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.33, p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .65, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.45, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .56, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.5 Συναίσθημα ενοχής

- Η ανάλυση έδειξε ότι η το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.53$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .53$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.51$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .55$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

Κατηγορία 5. Συμπεριφορικές τάσεις

5.1 Ρεαλιστική απειλή

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .40$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε και ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.58$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .61$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.60$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

5.2 Συμβολική απειλή

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της συμβολικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.26$, $p = .018$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν συμβολική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της συμβολικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .24$, $p = .032$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν συμβολική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της συμβολικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.40$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν συμβολική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

5.3 Συμπεριφορά βοήθειας

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.46$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .59$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

5.4 Συμπεριφορά αποκλεισμού

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά του αποκλεισμού συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.52$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να αποκλειστούν με διάφορους τρόπους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

5.5. Πολυπολιτισμική συμπεριφορά

- Τα αποτελέσματα της πολυπολιτισμικής συμπεριφοράς έχουν συσχετιστεί αρνητικά και θετικά ανωτέρω με όλες τις μεταβλητές.

Συμπεράσματα

Τα πορίσματα της δεύτερης μελέτης, δεν παρέκλιναν σχεδόν καθόλου με αυτά της πρώτης, παρά μόνο σε συγκεκριμένα σημεία. Η βασική διαφορά τους, είναι πως στην πρώτη μελέτη ο παράγοντας της ηλικίας δεν επηρέασε καθόλου τις απαντήσεις των ατόμων σε αντίθεση με την δεύτερη μελέτη όπου φάνηκε η καταλυτική επιρροή της σε σχέση με τα αρνητικά κυρίως συναισθήματα και συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα αποδείχθηκε ότι ο ηλικιακός δείκτης συσχετιζόταν αρνητικά με θετικά συναισθήματα και συμπεριφορές που προήγαγαν την ομαλή ένταξη των προσφύγων στον Ελλαδικό χώρο, ενώ συσχετιζόταν θετικά με πτυχές που αποσκοπούσαν στην υιοθέτηση μη αποδεκτής συμπεριφοράς προς το πρόσωπό τους. Καταληκτικά, όλες οι υπόλοιπες μεταβλητές παρουσίασαν παρόμοια αποτελέσματα με αυτά της πρώτης έρευνας, γι' αυτό δεν επιχειρείται κάποια περαιτέρω αναφορά.

2.3 ΤΡΙΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

Διεξήγαμε μια γραπτή έρευνα τυχαίων δειγμάτων έτσι ώστε να διερευνήσουμε σε πρώτο επίπεδο αν οι συμμετέχοντες, όταν τους δίνεται ο ισχυρισμός ότι «πρέπει να βοηθήσουμε τους πρόσφυγες», απαντούν με βάση τις γενικές αξίες που πρέπει να μας διακατέχουν σχετικά με το ζήτημα της παροχής βοήθειας σε συνανθρώπους μας. Στόχος μας ήταν να αντιληφθούμε αν οι ίδιοι, επηρεάζονταν από τα όσα αναγράφονταν στο κειμενικό απόσπασμα που τους δόθηκε και πιο συγκεκριμένα αν λειτουργούσαν με πιο αφηρημένο τρόπο σκέψης στις απαντήσεις που έδιναν.

Συμμετέχοντες

Το δείγμα μας για την παρούσα μελέτη, προήλθε από ενήλικα άτομα, ηλικίας από 19 έως 53 χρόνων. Συμμετείχαν 69 άτομα, από τα οποία 31 ήταν γυναίκες και 38 ήταν άντρες, ωστόσο δεκαπέντε από αυτούς δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν με επιτυχία το Δομικό επίπεδο-κλειδί με αποτέλεσμα να μην συμπεριληφθούν στις αναλύσεις. Οπότε ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων των οποίων τα αποτελέσματα αναλύθηκαν, απαρτιζόταν σε 54 άτομα, από τα οποία οι 26 ήταν γένος θηλυκού (48,1%), ενώ οι 28 ήταν γένος αρσενικού (51,9%).

Διαδικασία έρευνας

Οι συμμετέχοντες ανατέθηκαν τυχαία προκειμένου να ολοκληρώσουν έναν αφηρημένο Δομικό χειρισμό-κλειδί, κάνοντας ανάγνωση σε πρώτη φάση το κείμενο που τους είχε δοθεί και συμπληρώνοντας ύστερα από μια μέχρι πέντε αξίες στον ισχυρισμό «πρέπει να βοηθήσουμε τους πρόσφυγες». Στο κειμενικό απόσπασμα που τους είχε δοθεί, αναφέρονταν οι αξίες του σεβασμού, της αλληλεγγύης όπως και άλλες, οι οποίες είχαν ως στόχο να επηρεάσουν το Δομικό επίπεδο των συμμετεχόντων, το οποίο θα λειτουργούσε ως χειρισμός-κλειδί για την ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου, το οποίο στην πρώτη ερώτηση, αφορούσε τις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις που δύναται να έχουν οι συμμετέχοντες σχετικά με τους πρόσφυγες και οι οποίες αφορούν την διάκριση και τον διαχωρισμό τους ως ξεχωριστή κοινωνική οντότητα. Αυτή τη συνθήκη, κλήθηκαν να την συμπληρώσουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (διαφωνώ απόλυτα- συμφωνώ απόλυτα). Εν συνεχεία, οι επόμενες έξι ερωτήσεις αφορούσαν τα στερεότυπα, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές που έχουν οι συμμετέχοντες απέναντι στους πρόσφυγες και τους ζητήθηκε με παρόμοιο τρόπο να επιλέξουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (καθόλου-πάρα πολύ), τις πεποιθήσεις τους.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται παρακάτω, αφορούν τους συσχετισμούς μεταξύ των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορών. Πιο συγκεκριμένα, στην κατηγορία των στερεοτύπων, ανήκουν εκείνα της ικανότητας και της αρεσκείας, στην κατηγορία των συναισθημάτων ανήκουν τα συναισθήματα της απογοήτευσης, της αρεσκείας, του μίσους, της ενσυναισθητικής προοπτικής και της ενοχής και τέλος στις συμπεριφορές, ανήκουν η ρεαλιστική και συμβολική απειλή, η ανάγκη για βοήθεια, για αποκλεισμό καθώς και για πολυπολιτισμική αντιμετώπιση των προσφύγων.

Πίνακας 3. Συσχετισμοί μεταξύ των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορικών τάσεων.

		Correlations ^a													
		age	Essentialism	SterCompetence	SterLiking	Dissappointment	Liking	Hate	Perspective	Guilty	ThreatRealistic	ThreatSymbolic	Help	Exclusion	Multiculturalism
age	Pearson Correlation	1	,149	,009	,133	,033	,038	-,104	-,019	,003	-,082	,000	-,080	-,067	-,089
	Sig. (2-tailed)		,282	,949	,336	,814	,787	,455	,890	,983	,553	,997	,567	,628	,522
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Essentialism	Pearson Correlation	,149	1	-,448*	-,188	,085	-,061	,255	-,368*	-,159	,427*	,382*	-,196	,295*	-,320*
	Sig. (2-tailed)	,282		,001	,175	,539	,663	,063	,006	,250	,001	,004	,156	,030	,018
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
SterCompetence	Pearson Correlation	,009	-,448*	1	,613*	-,344*	,429*	-,434*	,478*	,156	-,592*	-,306*	,574*	-,446*	,422*
	Sig. (2-tailed)	,949	,001		,000	,011	,001	,000	,261	,000	,025	,000	,001	,001	
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	
SterLiking	Pearson Correlation	,133	-,188	,613*	1	-,407*	,652*	-,302*	,355*	,405*	-,540*	-,036	,547*	-,431*	,370*
	Sig. (2-tailed)	,336	,175	,000		,002	,000	,026	,008	,002	,000	,796	,000	,001	,006
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Dissappointment	Pearson Correlation	,033	,085	-,344*	-,407*	1	-,444*	,396*	-,428*	-,273	,337*	,129	-,352*	,270*	-,300*
	Sig. (2-tailed)	,814	,539	,011	,002		,001	,003	,001	,046	,013	,351	,009	,048	,028
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Liking	Pearson Correlation	,038	-,061	,429*	,652*	-,444*	1	-,395*	,536*	,345*	-,402*	-,171	,533*	-,349*	,232
	Sig. (2-tailed)	,787	,663	,001	,000	,001		,003	,000	,011	,003	,215	,000	,010	,091
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Hate	Pearson Correlation	-,104	,255	-,434*	-,302*	,396*	-,395*	1	-,700*	-,240	,361*	,264	-,567*	,540*	-,206
	Sig. (2-tailed)	,455	,063	,001	,026	,003	,003		,000	,080	,007	,053	,000	,000	,135
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Perspective	Pearson Correlation	-,019	-,368*	,478*	,355*	-,428*	,536*	-,700*	1	,429*	-,410*	-,243	,528*	-,430*	,216
	Sig. (2-tailed)	,890	,006	,000	,008	,001	,000	,000		,001	,002	,076	,000	,001	,116
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54

Guilty	Pearson Correlation	,003	-.159	,156	,405*	-.273*	,345*	-.240	,429*	1	-.326*	-.183	,206	-.151	,359*
	Sig. (2-tailed)	,983	,250	,261	,002	,046	,011	,080	,001		,016	,185	,136	,276	,008
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
ThreatRealistic	Pearson Correlation	-.082	,427*	-.592*	-.540*	,337*	-.402*	,361*	-.410*	-.326*	1	,327*	-.401*	,481*	-.379*
	Sig. (2-tailed)	,553	,001	,000	,000	,013	,003	,007	,002	,016		,016	,003	,000	,005
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
ThreatSymbolic	Pearson Correlation	,000	,382*	-.306*	-.036	,129	-.171	,264	-.243	-.183	,327*	1	-.050	,065	-.267
	Sig. (2-tailed)	,997	,004	,025	,796	,351	,215	,053	,076	,185	,016		,721	,643	,051
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Help	Pearson Correlation	-.080	-.196	,574*	,547*	-.352*	,533*	-.567*	,528*	,206	-.401*	-.050	1	-.532*	,348*
	Sig. (2-tailed)	,567	,156	,000	,000	,009	,000	,000	,000	,136	,003	,721		,000	,010
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Exclusion	Pearson Correlation	-.067	,295*	-.446*	-.431*	,270	-.349*	,540*	-.430*	-.151	,481*	,065	-.532*	1	-.185
	Sig. (2-tailed)	,628	,030	,001	,001	,048	,010	,000	,001	,276	,000	,643	,000		,180
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Multiculturalism	Pearson Correlation	-.089	-.320*	,422*	,370*	-.300*	,232	-.206	,216	,359*	-.379*	-.267	,348*	-.185	1
	Sig. (2-tailed)	,522	,018	,001	,006	,028	,091	,135	,116	,008	,005	,051	,010	,180	
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

a. $\text{topic} = 3$

Κατηγορία 1. Ουσιοκρατικές πεποιθήσεις

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το στερεότυπο της ικανότητας ($r = -.44$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο θεωρούν ότι είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.36$, $p = .006$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .42$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με την συμπεριφορά της συμβολικής απειλής ($r = .38$, $p = .004$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι

διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με τη συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .29$, $p = .030$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με τη συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.32$, $p = .018$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι πρέπει να υιοθετήσουν πολυπολιτισμική συμπεριφορά.

Κατηγορία 2. Στερεοτυπικές αντιλήψεις

2.1 Στερεότυπο ικανότητας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το στερεότυπο της αρεσκείας ($r = .61$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι είναι επιθυμητοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.34$, $p = .011$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .42$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.43$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .47, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.59, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.30, p = .025$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .57, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.44, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .42, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

2.2 Στερεότυπο αρεσκείας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.40, p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς το συναίσθημα της απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .65, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.30$, $p = .026$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .35$, $p = .008$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .40$, $p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.54$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .54$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.43$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .37$, $p = .006$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

Κατηγορία 3. Συναισθηματικές τάσεις

3.1 Συναίσθημα απογοήτευσης

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.44, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = .39, p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.42, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = -.27, p = .046$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .33, p = .013$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.35, p = .009$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .27, p = .048$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.30, p = .028$), έτσι όσο περισσότερο οι

συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.2 Συναίσθημα αρεσκείας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.39, p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .53, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .34, p = .011$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.40, p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .53, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.34, p = .010$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.

3.3 Συναίσθημα μίσους

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.39, p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.70$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .36$, $p = .007$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με τη συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.56$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με τη συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .54$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.

3.4 Προοπτική της ενσυναίσθησης

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.70$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .42$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.41$, $p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμβολική απειλή ($r = -.24, p = .076$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως συμβολική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .52, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.43, p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.

3.5 Συναίσθημα ενοχής

- Η ανάλυση έδειξε ότι η το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.32, p = .016$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .35, p = .008$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

Κατηγορία 4. Συμπεριφοριστικές τάσεις

4.1 Ρεαλιστική απειλή

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .32, p = .016$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε και ως συμβολική απειλή.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.40$, $p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .48$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.37$, $p = .005$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.2 Συμβολική απειλή

- Τα αποτελέσματα της συμβολικής απειλής έχουν συσχετιστεί αρνητικά και θετικά ανωτέρω με όλες τις μεταβλητές. Η συμπεριφορά της βοήθειας, του αποκλεισμού και της πολυπολιτισμικότητας, δεν επέφεραν αξιοσημείωτες συσχετίσεις.

4.3 Συμπεριφορά βοήθειας

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.53$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .34$, $p = .010$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.4 Συμπεριφορά αποκλεισμού

- Τα αποτελέσματα της συμπεριφοράς του αποκλεισμού έχουν συσχετιστεί αρνητικά και θετικά ανωτέρω με όλες τις μεταβλητές. Η μοναδική μεταβλητή που απουσιάζει είναι εκείνη της πολυπολιτισμικής συμπεριφοράς, ωστόσο δεν προέκυψαν αποτελέσματα.

4.5 Πολυπολιτισμική συμπεριφορά

- Τα αποτελέσματα της πολυπολιτισμικής συμπεριφοράς έχουν συσχετιστεί αρνητικά και θετικά ανωτέρω με όλες τις μεταβλητές.

Συμπεράσματα

Στην Τρίτη μελέτη που πραγματοποιήθηκε, τα αποτελέσματα δεν ήταν ποικίλα όπως στις δύο προηγούμενες, καθώς δεν υπήρξε κάποιο πόρισμα για την μεταβλητή του ηλικιακού δείκτη, ενώ ανεπάρκεια αποτελεσμάτων υπήρχε και σε πολλές άλλες μεταβλητές που αφορούσαν κυρίως τις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις και την συμβολική απειλή. Μικρά κενά, υπήρξαν και στην συμπεριφορά του αποκλεισμού και σε εκείνη της πολυπολιτισμικής αντιμετώπισης των προσφύγων. Παρόλες τις απώλειες όμως, τα δεδομένα δεν φάνηκε να είναι διαφοροποιημένα σε σχέση με αυτά των πρώτων μελετών, ακριβώς γιατί στις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις, τα στερεότυπα, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές, μεταβλητές που έφεραν θετικό πρόσημο και απέβλεπαν στην παροχή βοήθειας προς τους πρόσφυγες, συσχετίζονταν θετικά με αντίστοιχες μεταβλητές θετικής χροιάς. Εν αντιθέσει, μεταβλητές που περιείχαν αρνητικό φορτίο, όπως για παράδειγμα το συναίσθημα του μίσους που είχαν οι συμμετέχοντες απέναντι στις προσφυγικές ομάδες, συσχετίζονταν θετικά μόνο με αντίστοιχες αρνητικές, δηλαδή με συμπεριφορές για αποκλεισμό αυτών, έτσι ώστε να είναι περιορισμένοι σε συγκεκριμένους χώρους και να μην έχουν επαφή με τον υπόλοιπο κόσμο.

2.4 ΤΕΤΑΡΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

Διεξήγαμε μια γραπτή έρευνα τυχαίων δειγμάτων έτσι ώστε να διερευνήσουμε σε πρώτο επίπεδο αν οι συμμετέχοντες, όταν τους δίνεται ο ισχυρισμός ότι «πρέπει να βοηθήσουμε τους πρόσφυγες», δίνουν συγκεκριμένους λόγους με τους οποίους υποστηρίζουν τον ισχυρισμό αυτό, όπως για παράδειγμα την ύπαρξη εμπόλεμων συγκρούσεων στην πατρίδα τους ή το επικίνδυνο θαλάσσιο ταξίδι που πραγματοποιούν προκειμένου να σωθούν. Στόχος μας ήταν να αντιληφθούμε αν οι ίδιοι, επηρεάζονταν από τα όσα αναγράφονταν στο κειμενικό απόσπασμα που τους δόθηκε και πιο συγκεκριμένα αν λειτουργούσαν με πιο συγκεκριμένο τρόπο σκέψης στις απαντήσεις που έδιναν.

Συμμετέχοντες

Το δείγμα μας για την παρούσα μελέτη, προήλθε από ενήλικα άτομα, ηλικίας από 18 έως 57 χρόνων. Συμμετείχαν 74 άτομα, από τα οποία 49 ήταν γυναίκες και 25 ήταν άντρες, ωστόσο είκοσι οκτώ από αυτούς δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν με επιτυχία το Δομικό επίπεδο-κλειδί με αποτέλεσμα να μην συμπεριληφθούν στις αναλύσεις. Οπότε ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων των οποίων τα αποτελέσματα αναλύθηκαν, απαρτιζόταν σε 51 άτομα, από τα οποία οι 30 ήταν γένος θηλυκού (48,1%), ενώ οι 16 ήταν γένος αρσενικού (51,9%).

Διαδικασία έρευνας

Οι συμμετέχοντες ανατέθηκαν τυχαία προκειμένου να ολοκληρώσουν έναν αφηρημένο Δομικό χειρισμό-κλειδί, κάνοντας ανάγνωση σε πρώτη φάση το κείμενο που τους είχε δοθεί και συμπληρώνοντας ύστερα από μια μέχρι πέντε αξίες στον ισχυρισμό «πρέπει να βοηθήσουμε τους πρόσφυγες». Στο κειμενικό απόσπασμα που τους είχε δοθεί, αναφέρονταν οι αξίες του σεβασμού, της αλληλεγγύης όπως και άλλες, οι οποίες είχαν ως στόχο να επηρεάσουν το Δομικό επίπεδο των συμμετεχόντων, το οποίο θα λειτουργούσε ως χειρισμός-κλειδί για την ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου, το οποίο στην πρώτη ερώτηση, αφορούσε τις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις που δύναται να έχουν οι συμμετέχοντες σχετικά με τους πρόσφυγες και οι οποίες αφορούν την διάκριση και τον διαχωρισμό τους ως ξεχωριστή κοινωνική οντότητα. Αυτή τη συνθήκη, κλήθηκαν να την συμπληρώσουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (διαφωνώ απόλυτα- συμφωνώ απόλυτα). Εν συνεχεία, οι επόμενες έξι ερωτήσεις αφορούσαν τα στερεότυπα, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές που έχουν οι συμμετέχοντες απέναντι στους πρόσφυγες και τους ζητήθηκε με παρόμοιο τρόπο να επιλέξουν σε κλίμακα από 1 έως 5 (καθόλου-πάρα πολύ), τις πεποιθήσεις τους.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται παρακάτω, αφορούν τους συσχετισμούς μεταξύ των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορών. Πιο συγκεκριμένα, στην κατηγορία των στερεοτύπων, ανήκουν εκείνα της ικανότητας και της αρεσκείας, στην κατηγορία των συναισθημάτων ανήκουν τα συναισθήματα της απογοήτευσης, της αρεσκείας, του μίσους, της ενσυναισθητικής προοπτικής και της ενοχής και τέλος στις συμπεριφορές, ανήκουν η ρεαλιστική και συμβολική απειλή, η ανάγκη για βοήθεια, για αποκλεισμό καθώς και για πολυπολιτισμική αντιμετώπιση των προσφύγων.

Πίνακας 4. Συσχετισμοί μεταξύ των ουσιοκρατικών πεποιθήσεων, των στερεοτύπων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορικών τάσεων.

		Correlations ^a													
		age	Essentialism	SterCompetence	SterLiking	Dissappointment	Liking	Hate	Perspective	Guilty	ThreatRealistic	ThreatSymbolic	Help	Exclusion	Multiculturalism
age	Pearson Correlation	1	,166	,058	-,090	,071	,063	,179	-,044	-,255	,186	,036	,018	,048	,119
	Sig. (2-tailed)		,245	,686	,532	,619	,662	,209	,761	,070	,192	,801	,901	,736	,405
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Essentialism	Pearson Correlation	,166	1	-,399*	-,438*	,120	-,464*	,069	-,329*	-,403*	,378*	,238	-,229	,242	-,194
	Sig. (2-tailed)	,245		,004	,001	,400	,001	,632	,018	,003	,006	,092	,107	,087	,172
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
SterCompetence	Pearson Correlation	,058	-,399*	1	,426*	-,290*	,563*	-,278*	,616*	,338*	-,287*	,017	,684*	-,312*	,502*
	Sig. (2-tailed)	,686	,004		,002	,039	,000	,048	,000	,015	,041	,904	,000	,026	,000
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
SterLiking	Pearson Correlation	-,090	-,438*	,426*	1	-,437*	,453*	-,298*	,356*	,154	-,500*	-,134	,307*	-,528*	,440*
	Sig. (2-tailed)	,532	,001	,002		,001	,001	,034	,010	,281	,000	,349	,028	,000	,001
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Dissappointment	Pearson Correlation	,071	,120	-,290*	-,437*	1	,087	,141	-,180	,053	,383*	,253	-,127	,457*	-,502*
	Sig. (2-tailed)	,619	,400	,039	,001		,546	,325	,206	,712	,006	,073	,376	,001	,000
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Liking	Pearson Correlation	,063	-,464*	,563*	,453*	,087	1	-,396*	,577*	,357*	-,332*	-,083	,610*	-,275	,410*
	Sig. (2-tailed)	,662	,001	,000	,001	,546		,004	,000	,010	,017	,561	,000	,051	,003
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51

Hate	Pearson Correlation	,179	,069	-.278*	-.298*	,141	-.396**	1	-.241	-.176	,170	-.046	-.382*	-.394*	-.281*
	Sig. (2-tailed)	,209	,632	,048	,034	,325	,004		,088	,218	,234	,746	,006	,004	,046
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Perspective	Pearson Correlation	-.044	-.329*	.616**	.356*	-.180	.577**	-.241	1	.391**	-.193	-.068	.558**	-.311*	.405*
	Sig. (2-tailed)	,761	,018	,000	,010	,206	,000	,088		,005	,175	,635	,000	,027	,003
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Guilty	Pearson Correlation	-.255	-.403**	.338*	,154	,053	.357*	-.176	.391**	1	-.218	,038	.462**	-.152	,200
	Sig. (2-tailed)	,070	,003	,015	,281	,712	,010	,218	,005		,125	,790	,001	,285	,158
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
ThreatRealistic	Pearson Correlation	,186	.378*	-.287*	-.500**	.383*	-.332*	,170	-.193	-.218	1	.489**	-.318*	.583**	-.465**
	Sig. (2-tailed)	,192	,006	,041	,000	,006	,017	,234	,175	,125		,000	,023	,000	,001
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
ThreatSymbolic	Pearson Correlation	,036	,238	,017	-.134	,253	-.083	-.046	-.068	,038	.489**	1	-.017	,215	-.246
	Sig. (2-tailed)	,801	,092	,904	,349	,073	,561	,746	,635	,790	,000		,908	,130	,082
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Help	Pearson Correlation	,018	-.229	.684**	.307*	-.127	.610**	-.382**	.558**	.462**	-.318*	1	-.371**	.519**	
	Sig. (2-tailed)	,901	,107	,000	,028	,376	,000	,006	,000	,001	,023	,908		,007	,000
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Exclusion	Pearson Correlation	,048	,242	-.312*	-.528**	.457**	-.275	.394**	-.311*	-.152	.583**	,215	1	-.371**	-.420**
	Sig. (2-tailed)	,736	,087	,026	,000	,001	,051	,004	,027	,285	,000	,130	,007		,002
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
Multiculturalism	Pearson Correlation	,119	-.194	.502**	.440**	-.502**	.410**	-.281*	.405**	,200	-.465**	-.246	.519**	-.420**	1
	Sig. (2-tailed)	,405	,172	,000	,001	,000	,003	,046	,003	,158	,001	,082	,000	,002	
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

a. topic = 4

Κατηγορία 1. Ουσιοκρατικές πεποιθήσεις

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το στερεότυπο της ικανότητας ($r = -.39$, $p = .004$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο θεωρούν ότι είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το στερεότυπο της αρεσκείας ($r = -.43$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο θεωρούν ότι είναι επιθυμητοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.46$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο εκφράζουν επιθυμητά συναισθήματα απέναντί τους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = -.32, p = .018$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται αρνητικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = -.40, p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο λιγότερο εκφράζουν προς απέναντί τους συναισθήματα ενοχής.
- Η ανάλυση έδειξε ότι οι ουσιοκρατικές (ουσιοποιητικές) πεποιθήσεις συσχετίζονται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .37, p = .006$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ξεχωρίζουν και είναι διακριτοί ως κοινωνική οντότητα (δηλαδή χαρακτηρίζονται από μια ουσιοποιητική διάσταση) τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.

Κατηγορία 2. Στερεοτυπικές αντιλήψεις

2.1 Στερεότυπο ικανότητας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το στερεότυπο της αρεσκείας ($r = .42, p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι είναι επιθυμητοί ως κοινωνική ομάδα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.29, p = .039$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .56, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.27, p = .048$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .61$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .33$, $p = .015$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.28$, $p = .041$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .68$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.31$, $p = .026$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της ικανότητας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .50$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

2.2 Στερεότυπο αρεσκείας

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της απογοήτευσης ($r = -.43$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς το συναίσθημα της απογοήτευσης.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = .45$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.29$, $p = .034$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι ικανοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .35$, $p = .010$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.50$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .30$, $p = .028$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.52$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το στερεότυπο της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .44$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες έχουν την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες είναι αρεστοί ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

Κατηγορία 3. Συναισθηματικές τάσεις

3.1 Συναίσθημα απογοήτευσης

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = .38$, $p = .006$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .45$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της απογοήτευσης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.50$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της απογοήτευσης προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.2 Συναίσθημα αρεσκειάς

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκειάς συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα του μίσους ($r = -.39$, $p = .004$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκειάς προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα μίσους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκειάς συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .57$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκειάς προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκειάς συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .35$, $p = .010$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκειάς προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκειάς συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής ($r = -.33$, $p = .017$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκειάς προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε ως ρεαλιστική απειλή.

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .61, p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα της αρεσκείας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .41, p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της αρεσκείας προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.3 Συναίσθημα μίσους

- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με το συναίσθημα της αρεσκείας ($r = -.39, p = .004$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο εκφράζουν προς αυτούς επιθυμητά συναισθήματα.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με τη συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.38, p = .006$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται θετικά με τη συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .39, p = .004$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι το συναίσθημα του μίσους συσχετίζεται αρνητικά με τη συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.28, p = .046$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα του μίσους προς τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

3.4 Προοπτική της ενσυναίσθησης

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με το συναίσθημα της ενοχής ($r = .39, p = .005$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο εκφράζουν προς αυτούς συναισθήματα ενοχής για τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .55$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.31$, $p = .027$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η προοπτική της ενσυναίσθησης συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .40$, $p = .003$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, δηλαδή ταυτίζονται συναισθηματικά με τους πρόσφυγες τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίζουμε πολυπολιτισμικά.

3.5 Συναίσθημα ενοχής

- Η ανάλυση έδειξε ότι η το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της ενσυναίσθησης ($r = .39$, $p = .005$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο λιγότερο τους συναισθάνονται (ταυτίζονται συναισθηματικά).
- Η ανάλυση έδειξε ότι η το συναίσθημα της ενοχής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = .46$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής προς τους πρόσφυγες αναφορικά με τις αρνητικές πράξεις εις βάρος τους τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.

Κατηγορία 4. Συμπεριφορικές τάσεις

4.1 Ρεαλιστική απειλή

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμβολική απειλή ($r = .48$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες

δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε και ως συμβολική απειλή.

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της βοήθειας ($r = -.31$, $p = .023$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους βοηθήσουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = .58$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.46$, $p = .001$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν ρεαλιστική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.2 Συμβολική απειλή

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της συμβολικής απειλής συσχετίζεται θετικά μόνο με την ρεαλιστική απειλή ($r = .48$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες αποτελούν συμβολική απειλή ως κοινωνική ομάδα τόσο περισσότερο δηλώνουν ότι θα έπρεπε να τους θεωρούμε και ως ρεαλιστική απειλή.

4.3 Συμπεριφορά βοήθειας

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά του αποκλεισμού ($r = -.37$, $p = .007$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αποκλείουμε με διάφορους τρόπους.
- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά της βοήθειας συσχετίζεται θετικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = .51$, $p = .000$), έτσι όσο περισσότερο οι

συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να βοηθηθούν με διάφορους τρόπους τόσο περισσότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.4 Συμπεριφορά αποκλεισμού

- Η ανάλυση έδειξε ότι η συμπεριφορά του αποκλεισμού συσχετίζεται αρνητικά με την συμπεριφορά της πολυπολιτισμικότητας ($r = -.42$, $p = .002$), έτσι όσο περισσότερο οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να αποκλειστούν με διάφορους τρόπους τόσο λιγότερο θεωρούν ότι θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε πολυπολιτισμικά.

4.5 Πολυπολιτισμική συμπεριφορά

- Τα αποτελέσματα της πολυπολιτισμικής συμπεριφοράς έχουν συσχετιστεί αρνητικά και θετικά ανωτέρω με όλες τις μεταβλητές.

Συμπεράσματα

Από τα πορίσματα της τελευταίας έρευνας, διαπιστώθηκε ότι ο ηλικιακός δείκτης για ακόμα μια φορά δεν επέφερε κάποια επιρροή στα αποτελέσματα των ερευνών, με εξαίρεση τις μελέτες 2 και 3. Μειωμένα αναδείχθηκαν τα πορίσματα σχετικά με τις ουσιοκρατικές πεποιθήσεις των συμμετεχόντων, καθώς η πλειοψηφία αυτών συσχετιζόνταν αρνητικά με συναισθήματα και στερεότυπα θετικού περιεχομένου και μοναδική εξαίρεση υπήρξε ο θετικός συσχετισμός τους με την συμπεριφορά της ρεαλιστικής απειλής, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι συμμετέχοντες έχουν βαθιά ριζωμένη την αντίληψη ότι οι πρόσφυγες αποτελούν απειλή για την κοινωνική συνοχή της χώρας. Επιπλέον, στο συναίσθημα της απογοήτευσης δεν προέκυψαν επαρκή αποτελέσματα, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις η μεταβλητή αυτή συσχετιζόταν αρνητικά με τα στερεότυπα και την πολυπολιτισμική αντιμετώπιση των προσφύγων και θετικά μόνο με τις μεταβλητές της ρεαλιστικής απειλής και του κοινωνικού αποκλεισμού. Ίδια αντιμετώπιση προέκυψε και για το συναίσθημα της αρεσκείας, όπου διαπιστώθηκε ότι οι συμμετέχοντες συσχέτισαν θετικά τα επιθυμητά συναισθήματα τους με την προοπτική της ενσυναίσθησης, το αίσθημα της ενοχής και την πολυπολιτισμική συμπεριφορά. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η μεταβλητή της συμβολικής απειλής δεν συσχετίστηκε αρνητικά με καμία θετική μεταβλητή, παρά μόνο θετικά με την μεταβλητή της ρεαλιστικής απειλής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Burgoon, E. M., Henderson, M. D., & Markman A. B. (2013). There are many ways to see the forest for the trees: A tour guide for abstraction. *Sage Journals*, 8(5), 501–520. doi: 10.1177/1745691613497964
- Burgoon, E. M., Henderson, M. D., & Wakslak, C. J. (2013). How do we want others to decide? Geographical distance influences evaluations of decision-makers. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(6), 826–838. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1177/0146167213481247>
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2007). The BIAS map: Behaviors from intergroup affect and stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(4), 631–648. doi: 10.1037/0022-3514.92.4.631
- Davis, C., J. (2010). The Spatial Coding Model of Visual Word Identification. *American Psychological Association*, 117(3), 713–758. doi: 10.1037/a0019738
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., & Glick, P. (2002a). Emotions up and down: Intergroup emotions result from perceived status and competition. In D. M. Mackie & E. R. Smith (Eds.), *From prejudice to intergroup emotions: Differentiated reactions to social groups* (pp. 247–264). Philadelphia, PA: Psychology Press.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002b). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878–902. doi: 10.1037//0022-3514.82.6.878
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., & Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth, then competence. *Trends in Cognitive Science*, 11(2), 77–83. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.tics.2006.11.005>
- Fleming James. (2004). Piaget and Cognitive Development. SCRIBD. Retrieved from <https://www.scribd.com/document/344977243/Piaget-and-Cognitive-Development-Fleming-2004-pdf>
- Fredrickson, B. L., and Branigan, C. (2005). Positive emotions broaden the scope of attention and thought-action repertoires. *Cognition and Emotion*, 19(3), 313–332. doi: 10.1080/02699930441000238

- Fujita, K., Henderson, M. D., Eng, J., Trope, Y., & Liberman, N. (2006). Spatial distance and mental construal of social events. *Psychological Science, 17*(4), 278–282. doi:10.1111/j.1467-9280.2006.01698.x
- Fujita, K., & Roberts, J. (2010). Promoting prospective self-control through abstraction. *Journal of Experimental Social Psychology, 46*(6), 1049–1054. Retrieved from <http://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jesp.2010.05.013>
- Goldstein, K. & Scheerer, M. (1941). Abstract and concrete behavior: An experimental study with special tests. *Psychological monographs, 53*(2), i-151. doi: 10.1037/h0093487
- Huntsinger, J. R., Isbell L. M., & Clore G. L. (2014). The Affective Control of Thought: Malleable, Not Fixed. *Psychological Review, 121*(4), 600-618. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1037/a0037669>
- Kimchi, R. (1992). Primacy of wholistic processing and global/ local paradigm: A critical review. *Psychological Bulletin, 112*(1), 24–38. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.112.1.24>
- Klaus Fiedler, K., Bluemke, M., Friese, M., & Hofmann, W. (2003). On the different uses of linguistic abstractness: From LIB to LEB and beyond. *European Journal of Social Psychology, 33*(4), 441-453. doi: 10.1002/ejsp.158
- Kozak, M. N., Marsh, A. A., & Wegner, D. M. (2006). What do I think you're doing? Action identification and mind attribution. *Journal of Personality and Social Psychology, 90*(4), 543–555. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.90.4.543>
- Ledgerwood A., & Callahan, S. P. (2012). The social side of abstraction: Psychological distance enhances conformity to group norms. *Sage Journals, 23*(8), 907-913. doi: 10.1177/0956797611435920
- Lerner, M. J., & Simmons, C. H. (1966). Observer's reaction to the "innocent victim": Compassion or rejection? *Journal of Personality and Social Psychology, 4*(2), 203-210. doi:10.1037/h0023562
- Liberman, N., & Förster, J. (2009). The Effect of Psychological Distance on Perceptual Level of Construal. *Cognitive Science Society, 33*, 1330-1341. doi: 10.1111/j.1551-6709.2009.01061.x
- Luguri, J. B., Napier, J.L., & Dovidio J.F. (2012). Abstract thinking reduces conservatives' prejudice against nonnormative groups. *Sage Journals, 23*(7), 756-763. doi: 10.1177/0956797611433877

- Maass, A., Salvi, D., Arcuri, L., & Semin, G. (1989). Language use in intergroup contexts: The linguistic intergroup Bias. *Journal of personality and social psychology*, 57(6), 981-993.
- Malkoc, S. A., Zauberan, G., & Bettman, J. R. (2010). Unstuck from the concrete: Carryover effects of abstract mindsets in intertemporal preferences. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 113(2), 112–126. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.obhdp.2010.07.003>
- Mårtensson, E. (2017). Construal level theory and moral judgments: How thinking abstractly modifies morality. *Journal of European Psychology Students*, 8(1), 30-40, doi: 10.5334/jeps.413
- Mullen, B., Pizzuto, C., & Foels, R. (2002). Altering intergroup perceptions by altering prevailing mode of cognitive representation: “They look like people.” *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(6), 1333–1343. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.83.6.1333>
- Myrdal, G. (1944). *An American dilemma: The Negro problem and modern democracy*. New York, NY: Harper.
- Napier, J. L. & B. Luguri, J.B. (2013). Moral mind-sets: Abstract thinking increases a preference for “individualizing” over “binding” moral foundations. *Sage Journals*, 4(6), 754-759. doi: 10.1177/1948550612473783
- Neufeld, K. H. (2014). *The role of abstract construals in increasing public support for addressing local injustice*. (Master of arts). University of Manitoba, Winnipeg, UM.
- Navon, D. (1977). Forest before trees: The precedence of global features in visual perception. *Cognitive Psychology*, 9(3), 353–383. Retrieved from [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(77\)90012-3](https://doi.org/10.1016/0010-0285(77)90012-3)
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: Social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 558-568. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.54.4.558>
- Updegraff, J. A., & Suh, E. (2007). Happiness is a warm abstract thought: Self construal abstractness and subjective wellbeing. *The Journal of Positive Psychology*, 2(1), 18–28. doi: 10.1080/17439760601069150
- Vallacher, R. R., Wegner, D. M., & Frederick, J. (1987). The presentation of self through action identification. *Social Cognition*, 5(3), 301-322. Retrieved from

<http://dx.doi.org/10.1521/soco.1987.5.3.301>

- Werkman, W. M., Wigboldus, D. H. J., & Semin G.R. (1999). Children's communication of the Linguistic Intergroup Bias and its impact upon cognitive inferences. *European Journal of Social Psychology*, 29(1), 95-104. Retrieved from [http://dx.doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(199902\)29:1<95::AID-EJSP898>3.0.CO;2-Z](http://dx.doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199902)29:1<95::AID-EJSP898>3.0.CO;2-Z)
- Whitley, B. E., & Kite, M. E. (2010). *The psychology of prejudice and discrimination*. Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.
- Yogeeswaran, K., & Dasgupta, N. (2010). Will the “real” American please stand up? The effect of implicit national prototypes on discriminatory behavior and judgments. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(10), 1332–1345. doi:10.1177/0146167210380928
- Yogeeswaran, K., & Dasgupta, N. (2014). The devil is in the details: Abstract versus concrete construals of multiculturalism differentially impact intergroup relations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(5), 772-789. doi: 10.1037/a0035830